אויפגאנג

№ 3

ארויסגעגעבן דורך דער
יוגנטאפטיילונג ביים צ. ק. פון יידן אין פוילן

א. קוואַטערקאַ

מיר געניסן פון זון, לופט און וואַסער

אין דער פּראַכטיקער געגנט פון נידער־שלע־זיע, אין די יעצטע פּיעטראָליעשע און ביעלאַווע האָבן חברה יוגנט צעלייגט זייערע געצעלטן, אויפגעבויט שיינע יוגנט־רעפּובליקן. הויך, הויך איבער די שלאַנקע סאָסנע־ביימער, פלאַטערן די רויטע, רויט־ווייסע און בלוי־ווייסע פענער. דאָ געפינען זיך די קאָלאָניעס פון השומר הצעיר, צוקונפט, ז.ו.מ., סקיף. נישט ווייט פון זיי, אין שכנות, האָבן איינגעאָרדנט זייערע זו־מער־וווינונגען די יוגנט־היימען פון ווראָצלאַוו, ריכבאַך און ליגניץ. אויף יענער זייט בארג פאַרברענגען יוגנטלעכע אין אָפּרו־הויז, אָרגאַ־ניזירט דורך דער יוגנט־אָפּטיילונג ביים צ.ק. פון יידן אין פּוילן. א ביסל ווייטער, צופוסנס די בערג האָבן אויסגעבויט זייער נעסט א גרו־פּע פון 80 לאָדזשער סטודענטן.

אויף דרום־מערב פון נידער־שלעזיע, אין דער ריכטונג פון קלאָדזקאָ האָבן זיך באַזעצט די יוגנט פון גורדוניה. אין א צווייטער געגנט פאַרברענגט אין פּאַלאַטקעס די דרור־יוגנט.

* * *

אין א שיינעם פרימאָרגן האָבן מיר זיך א לאָז געטאָן באַזוכן עטלעכע יוגנט־רעפּובליקן.

דורך געשלענגלטע וועגן, דורך בערג און טאָלן פאָרן מיר ארויף און אראָפּ. לענגויס דעם שאָסיי טרעפן מיר גרופּעס יוגנטלעכע אויף שפּאַציר. לויט זייערע אוניפאָרמען דערקענען מיר באַלד פון וועלכער אָרגאַניזאַציע זיי זיי־נען. מיר שמעלן אָפּ א גרופּע פריילעכע, צע־שמייכלטע מיידלעך מיט גרויע בלוזעס און שוואַרצע האַלזטוכן פון השומר הצעיר. מיר פרעגן דאָס אָרט פון ווראָצלאַווער יוגנט־היים, זיי ווייזן אונז דעם וועג. מיר פאָרן פאַרביי

לויף־פאַרמעסט אין ביעלאַווער אָפּרו־הויז

פּראַכטיקע פּאַלאַצן, דאָ האָבן אמאָל געוווינט די טעקסטיל־פאַבריקאַנטן פון פּיעטראָלעשיע און ביעלאַווע, דאָ האָבן זיי געהאַט זייער זו־מער־רעזידענץ, דאָ האָבן זיי געפּראַוועט היט־לעריסטישע יום־טובים. דאָ האָט אויך געלערנט און גערוט די היטלער־יוגנט. היינט הילכן דאָ אָפּ פריילעכע געלעכטערס פון אונזער יוגנט. היינט הערן זיך יידישע לידער. לידער פון קאַמף און נצחון.

מיר זייַען אויפן אָרט. אנטקעגן קומען ארויס די יוגנטלעכע מיט זייערע לייטערס, מיר

יוגנט־אָפּרו־הויז אין ביעלאַווע

טרעפן דאָ די חברים אייזענשטאַט, פּאַריזער, ראַבוואַלסקי, פירער פון די 3 יוגנט־היימען. מיט זיי גייען די קאָמענדאַנטן. דער חבר קראַוס פון דער ווראָצלאַווער יוגנט־היים דערציילט אונז די לעצטע נייעס... מיט א טאָג צוריק איז אין זומער־הויז פאָרגעקומען אן „איבערקערע־ניש". די קאָלאָניסטן האָבן אראָפּגעוואָרפן די אַלטע מאַכט... צוזאַמען מיטן לייטער אייזענ־שטאַט און לאַגער־קאָמענדאַנט קוויאַטקאָווסקי. אויף זייער אָרט איז אויסגעוויילט געוואָרן דורך א פאָלקס־אָפּשטימונג א נייע מאַכט. עס האָבן אין דער „הויף־איבערקערעניש" אָנטיילגענומען אַלע אָן אויסנאַם. די געוועזענע „מאַכטהאָבער" מוזן איצטער פאַרקאַטשען די ארבל און... אר־בעטן אין דער קיך־ווירטשאַפט. היינט איז שוין אַלץ אין אָרדענונג. די גערעכטיקייט האָט גע־זיגט...

די יוגנט איז דאָ א מונטערע, א פריילעכע. איר זעט דאָ אָפּגעברענטע פּנימער, אַלע זעען פּרעכטיק אויס. דער טאָג ווערט אויסגעפילט פון באַגינען ביזן שלאָפן גיין. עס קומען דאָ פאָר פיל ספּאָרט־שפּילערייען, גימנאַסטיק. דאַן שאַך און דאָמינאָ, שאַטקעווקע, האַנט־באַל, חוץ פאַר־ווײַלונגען, אַקאַדעמיעס, לאַגער־פייערן, לעבע־דיקע צייטונגען. פּרעכע־איבערזיכטן, שמועסן, אויספלוגן אין די בערג, אין די שכנותדיקע קאָ־לאָניעס.

אין דער געגנט קאָכט זיך נאָך אַלץ וועגן די לעצטע פאָרגעקומענע מלחמות... איר שטוינט, האַ? וואָס פאַרא מלחמות אינמיטן דערינען? אָט דערציילט אונז דער חבר קוויאַט־קאָווסקי, — א יונגער יאַט פון דער ווראָצלאַ־ווער בורסע — מיט צוויי טעג צוריק איז דאָ געווען א מלחמה... דער ז.ו.מ.־לאַגער, וואָס געפינט זיך בשכנות פון ווראָצלאַווער זומער־הויז האָט דערקלערט קריג. דער קאַמף האָט זיך אָנגעהויבן און געדויערט א גאַנצע נאַכט און זיך געענדיקט מיט געפאַנגענע פון ביידע צדדים, מיט דער ריכבאַכער יוגנט־היים. אָנגעהויבן צו א וואָפנשטילשטאַנד. א צווייטער „קריג" איז פאָרגעקומען צווישן דעם שומרישן לאַגער מיט דער ריכבאַכער יוגנט־היים. אָנגעהויבן האָט עס זיך אזוי: די שומרים האָבן געוואָלט דערגאָבערן די פאָן פון יוגנט־היים. דאָס וואַכ־זאַמע אויג פון טויערמאַן האָט דאָס באַמערקט און גענומען דעם שומרישן „אויסשפּירער" אין געפאַנגענשאַפט. די לאַגער־אָנפירונג האָט אים געמוזט אויף צומאָרגנס אויסקויפן...

איבער שוין יאָ אזא מעשה, האָבן באַשלאָסן די ריכבאַכער חברה, וועלן מיר די שומרים אָפּ־נאַן אויף טערקיש...

בין־השמשות, ווען דער שומרישער משמר האָט געכאַפּט א דרימל, האָבן דאָס אויסגענוצט די ריכבאַכער קונדסים. שטיל, אויף די שפּיץ פינגער האָבן זיי ארויפגעפּויעט אויפן דאַך פון שומרישן לאַגער און אראָפּגענומען די פאָן. אויפן וויגן האָבן זיי געפונען אויך די צווייטע

אויפן פעלד

פאָן און אזוי, פּאַמעלעך, רויק אוועק צו זיך אויף דער טעריטאָריע. אויף צומאָרגנס, האָט זיך די שומרישע לייטונג געכאַפּט. נישטאָ די פאָן.

— עפּעס א קלייניקייט? עס פעלט די פאָן. וואָס וועט ווייטער זיין? עס האָט זיך געטאָן!

הושך. נישט לאנג געטראכט, איז אוועק א דעלעגאציע אויף אונטערהאנדלונגען... עס האָבן זיך אָנגעהויבן פּאָדערונגען, דינגעניש אהער, אהין, טענות, אז עס איז נישט קיין גערעכטע מלחמה, נישט אויסגעהאלטן פון סקוויטישן שטאנדפונקט. מען דאַרף פריער שיקן א דערקלערונג און אזוי ווייטער. די מלחמה, ווי די מלחמה. דער סוף איז אָבער געווען א גוטער. די פּענער זיינען געוואָרן אומגעקערט. ענלעכע מלחמה־שפּילן זיינען אויך פאָרגעקומען צווישן דער ליגניצער און וואָצלאַווער יוגנט־הימען. זאָל זיך דער לעזער נישט איבערשרעקן... די מלחמה־שפּילן האָבן געגעבן גאנץ גוטע רעזולטאטן... זיי האָבן נאָך מער דערנענטערט די יוגנט צווישן זיך, מען האָט זיך נאָך מער באַפריינדעט. דער העברישער בונד איז געוואָרן אלץ מער ענגער... דאָס זיינען בלויז איניקע ביישפּילן פון צענדליקער שפּילן, פּארוויילונגען, אקאדעמיעס, לאַגער־פייערן, אויספלוגן אין די יוגנט־רעפּובליקן. די יוגנט איז דאָ באמת א זאָרגלאָזע, א פריידיקע. גערעכט זיינען געווען די וואָצלאַווער קאָלאָניסטן, ווען זיי האָבן ארויסגעהאָנגען ביים אריינגאנג פון זייער זומער־הויז די לאָזונג:

„יונגע, שטאָלצע, פול מיט שטרעבן —
בויען מיר א נייעם לעבן”!

* * *

מיר פאָרן ווייטער אין דער ריכטונג צום צפרו־הויז אין ביעלאווע. ווידעראמאָל שמאָלע, געשלענגלטע וועגן. דאָס פערד שלעפּט אונזער וואָגן בארג־ארויף. מיר קומען אָן אויף א הויכן בארג. צווישן ביידע זייטן פעלזן־בערג, באדעקט מיט געדיכטע וועלדער, געפינט זיך דאָס אָפּרו־הויז פון דער יוגנט־אָפּטיילונג ביים צ.ק. פון די יידן אין פּוילן. עס איז איצטער רו־צייט. נאָכן מיטאָג.

די יוגנט געפינט זיך אויף דער טעריטאָריע, ליגן אויף די אויסגעלייגטע קאָצן. בעת־מעשה כאַפּט מען צווישן זיך א שטיקל שמועס, לייענט מען א ביכל. און ווער גרייט זיך גאָר צו א לעקציע, צו א שריפטלעכער ארבעט. בלויז די קיך רוט נישט, דאָ גרייט מען שוין דעם נאכט־מאָל.

מיר באזוכן דאָס הויז. דאָס איז א שיינע — צווייסטאָקיקע געביידע מיט ליכטיקע, זוניקע צימערן, וואָס גייען ארויס אין וואלד אריין. די בעטלעך זיינען שוין פארבעט מיט שניי־ווייס בעטגעוואנט. עס איז דאָ פאַראַן א ספּעציעלער וואש־צימער, א לייען־זאל. די יוגנט באקומט די נייעסטע צייטונגען, זשורנאלן. עס געפינט זיך דאָ אויך א ביבליאָטעק פון יידישע, פּוילישע און רוסישע ביכער. אין קלוב־צימער איז געראָם, עס שפּילט דער ראַדיאָ, פון די ווענט שיינען אראָפּ די בילדער פון אונזערע קלאסיקער: מענדעלע, פּרץ, שלום־עליכם. יעדן וואַרפן זיך אין די אויגן די שיין־אויסגעמאָלטע לאָזונגען, פון איין זייט זאָגט איך אָן איין לאָזונג, אז „קינדער פון דעם מאָרגן זיינען מיר”. פון א צווייטער — „אין א געזונטן קערפּער — א געזונטער גייסט”. פון מיטן וואנט — הייסט מען אייך לאכן, ווייל „לאכן איז געזונט — דאָקטוירים הייסן לאַכן”!

איז לאכט מען דאָ טאקע — וויפל דאָס הארץ גלוסט נאָר.

די יוגנט האָט דאָ די בעסטע מעגלעכקייטן פון פארברענגען די פרייע צייט, געניסן פון דער נאטור־פּראכט.

ארום איז בארג, וואלד און הימל. אן אויסגעבענקטע שטילקייט. נאטור און מענטש.

אין אָפּרו־הויז געפינט זיך א גרופּע מיידלעך, וואָס האָבן אדורכגעמאכט די געטאָס, לאַגערן און פּארטיזאנער־אָפּטיילן. שטארק פּאָפּולער איז דאָ די שטשעטשינער גרופּע. מיר כאַפּן א שמועס מיט דעם שווארץ־הענטיקן מיידל מרים פרידריך. א קינד פון לאָדזשער באלוט. זי איז די נשמה פון דער שטשעטשינער גרופּע. טראָץ דעם, וואָס זי אליין לערנט זיך היינט אין לאָדזש און געפינט זיך אין דער לאָדזשער יוגנט־היים, דאָך איז זי ווייטער געבליבן געבונדן מיט דער שטשעטשינער גרופּע און נישט אומזיסט. אין שטשעטשין איז זי געקומען מיט אירע אכצן חברטעס און חברים פון בעלזען־בערגען. מיר שמועסן אויך מיט אסתר מאָשקיעוויטש, טאָשיע שולק, זשוטא פון דער זעלבער גרופּע, אלע זיינען זייער צופרידן, פארברענגען גוט און געניסן פון אָפּרו.

אויף היינט אָוונט איז באשטימט א באָטווין־אקאדעמיע. די יוגנט פארזאמלט זיך אונטערן פרייען הימל. עס קומען אויך געסט פון די שכנותדיקע קאָלאָניעס. א רעפעראט וועגן באָטווינס העלדישן לעבן און קאמף האָט דער שרייבער פון די שורות. דער גרויסער עולם איז צוגעשמידט צום אָרט, הערן אויס אויפמערקזאם און מיט פיל אינטערעס וועגן דעם לעבנס־וועג פון יונגן יידישן פרייהייטס־קעמפער נפתלי באָטווין.

עס ווערט טונקל. די נאכט רוקט זיך צו. דער ארטיסטישער טייל קומט פאָר ביי דעם לאַגער־פייער. איינער נאָכן אנדערן טרעטן ארויס מיידלעך און יינגלעך מיט רעציטאציעס און געזאנג.

דאָס מיידל אסתר מאָשקיעוויטש רעציטירט בינעם העלערס „אייראָפּע אָן יידן”, א צווייטער דעקלאמירט געבירטיקס „ס'ברענט”, דאָס 14־יעריקע מיידל בעלא זאפראן רופט ארויס אויפמערקזאמקייט מיט אירע פּרעכטיקע אויספירונגען פון סימאָנאָווס „זון פון ארטילעריסט” (אויף רוסיש), א יונגער יאטל פון לאָדזשער יוגנט־היים דעקלאמירט דוד האָפשטיינס „וועגט”. דער פּראָגראם ציט זיך גאָר לאנג. ביים אָפּשיין פון לאַגער־פייער הילכן אָפּ די לידער אין דער נאכט אריין. זייער עכאָ צעגייט זיך ווייט, ווייט איבער די בערג.

* * *

מיר שטייען איצטער ביים פארענדיקן דעם זומער־סעזאָן. טראָץ א גאנצער ריי ווירטשאפטלעכע שוועריקייטן האָבן אונזערע יוגנט־קאָלאָניעס אָפּגעשפּילט א קאָלאָסאלע ראָל. עס הערט זיך אום אין אירע היימען א געזונטע יוגנט, אן אָפּגערוטע, מיט פרישע כוחות. אויף זיי וואַרטן זייערע ארבעטס־פּלעצער און שולבענק. מיט א פעסטן גלויבן, אז די יוגנט וועט ווייטער שפּינען דעם המשך פון אונזער פאָלק אין זיין אויפבוי פון א ניי געזונט לעבן, טרעטן מיר אריין אין א נייעם עטאַפּ פון ארבעט.

יידישע יוגנטלעכע: קוילנגרעבער, וועבער, סטודענטן, מעטאַליסטן א.א. אין אָפּרו־הויז פון דער יוגנט־אָפּטיילונג ביים צ.ק. פון יידן אין פּוילן, אין ביעלאַווע

יוגנט אויף אָפּרו

דער נידער־שלעזישער יידישער ישוב איז דאָס יאָר באריכערט געוואָרן מיט א גאנצער ריי אנשטאלטן, מיט א נעץ פון אָפּרו־הייזער פאר דער יידישער יוגנט. דער צענטראלער יוגנט־אמט האָט פארשטאנען די וויכטיקייט וועלט, דורך פרייִדיקער, מענטשלעכער אקטי־וויטעט און געזונטן גענוס.

ס'איז ווערט אונטערצושטרייכן די פאר־דינסטן פון דעם יונגן לייטער פונם אָפּרו־הויז ח' בער, און פון דער ח' סיטא, וועלכע גיבן

די יוגנט אין ביעלאַווער אָפּרו־הויז געניסט פון זון, וואַלד און פעלד

פון דערמעגלעכן דער יוגנט זיך אָפּצורוען און האט געשאפן אן אָפּרו־הויז, וווּ דער יידישער יוגנטלעכער קאָן פאר א קליינעם אָפּצאָל ווי געהעריק געניסן פון זיין אורלויב.

דאָס אָפּרו־הויז געפינט זיך אין איינער פון די שענסטע געגנטן אין נידער־שלעזיע (ביי ביעלאווע). צווישן שורות באוואלדערטע בערג, אין א שיינעם מאָלערישן טאָל, שטייט דער גרויסער פאלאץ, וואָס האָט אמאָל געהערט צום באריכטן דייטשן מאגנאט, דעם טעקסטיל־פאבריקאנט דיריק. היינט איז דער דאָזיקער פאלאץ געוואָרן דאָס אפרו־הויז פאר דער יידישער יוגנט פון ווארשע, לאָדזש, קראָקע און קאטאָוויץ. היינט שפּאצירן דא אין וואלד־אַלייען די קוילנגרעבער פון וואלבזשיך, די אקאדעמיקער פון וראָצלאָוו, די „אָרט“־קורסאנטן פון ריכבאך, ביטאָם א.א.

פאַרשטייט זיך, אז אן אָנגעוען אָרט פאר־נעמט דאָ ספּאָרט און גימנאַסטיק. עס ווערט דאָ אָבער אויך געפירט א פלאנמעסיקע קולטור־ארבעט. עס געפינען זיך דאָ צייטונגען, זשורנאלן פון אלע מינים . יעדע וואָך ווערט ארויסגעגעבן אן אייגענע וואנט־צייטונג. עס קומען פאָר רעגולערע לעקציעס, פאָרלעזונגען און רעפעראטן אויף אקטועל־פּאָליטישע, וויסנשאפטלעכע און ליטעראַרישע טעמעס. גרויס דערפאָלג האָט די ביבליאָטעק, וועלכע פארמאָגט א גרויסע צאָל ביכער.

געניסנדיק פון דער נאטור־רייכקייט און שיינקייט, פארפולקאָמט זיך דאָ דער יוגנטלעכער אויפן געביט פון פיזישער און גייסטיקער דערציִונג, לערנט זיך ליב צו האָבן די מענטשן, וואָס בויען די וועלט מיט דער מי פון זייערע הענט און שטרעבן צו א גליקלעכער

אוועק זייער פיל ענערגיע, מי און אָנשטרענגונג, כדי צו שאפן די בעסטע באדינגונגען פאר די יוגנטלעכע.

נאָך דריי אזעלכע אפרו־הייזער געפינען זיך אין דער געגנט פון פיאָטראָליעשע. דאָס האָבן אָרגאַניזירט די יוגנט־היימען ביי די יידישע קאָמיטעטן פון וראָצלאָוו, רייכבאך און ריגניק. אויך דאָרט זיינען די באדינגונגען אזעלכע, וואָס גיבן די גאראנטיע, אז יעדער טורנוס, וועלכער דויערט צוויי וואָכן און לאָזט

אַ גוטן אויפשטאַנד! אונזערע מיידלעך ציט צו דער זון

אין די זעלבע בערג

(די יוגנט־היימען אין קאמיענקאָוואָ)

נאָך נישט לאנג, ווי דאָ אין די ארומיקע בערג האָט זיך געהערט די קאָמאנדע פון דער היטלער־יוגנט...

דאָ האָבן זיי געהוסט און אויסגעשולט זיך אלס צוקונפטיקע מערדער פון מיליאָנען...

די זעלבע בערג, די זעלבע זון. אלץ ארום שימערירט מיט טוי אין דער אויפגייענדיקער זון...

מידע פון דער נאכט־דינסט, ווארטן די בורסע־אָרדענונגס־היטער אויף דער טאָג־וואך, וועלכע וועט זיי בייטן. דעם נאָך שלאָפנדיקן זומער־לאגער פון די ריכבאכער און וראָצלאווער יוגנט־היימען, וועקט דער פרימאָרגן־סיגנאל. אלץ לעבט אויף. די לופט ווערט אָנגעפילט מיט יוגנטלעכע קולות, מיט געלעכטער און געזאנג..

גימנאסטישע איבונגען. אין א הארמאָנישן ריטם באוועגן זיך עלאסטישע, ברוינע און געזונטע יונגע קערפערס. באלד וואשט מען זיך אין טייכל. מען רוימט אויף די צימערן און — צום פרימאָרגן אפעל. ס'הערט זיך פון אלע זייטן באפעלן פון קאָמענדאנטן: „גרופּע איינס, גרופּע צוויי“ און א.וו. „אכטונג“ „אויג שטיפעריי“. אלע אויסגעשטעלטע אין רייען ארום דעם פאָן־מאשט. קורצע ראפּאָרטן. עס הויבט זיך אין דער הויך די לאגער־פאָן מיט פויקן די פייקלען... און מיטאמאָל הילכט אָפּ אין די ארומיקע בערג דער הימן פון די בורסעס — דאָס פארטיזאנער ליד „זאָג נישט קיינמאָל, אז די גייסט דעם לעצטן וועג“.

די זעלבע בערג, די זעלבע זון... נאָר אן אנדער ווירקלעכקייט.

קויאווסקי

דורך עטלעכע הונדערט יוגנטלעכע, וועט זיין די שטויס־קראפט פאר וויכטיקער פראָדוקטיווער ארבעט אויף יעדן אָפּשניט, ווו עס ארבעטן אונזערע יוגנטלעכע.

ש. ליכטנשטיין

דערגרייכט דעם ציל

(די יוגנט-היימען אין קאמיאָנקאָווא)

לויטן טאָג־פּלאַן איז היינט א אויספלוג. מען דארף אוועקמארשירן אין וואלד און ארויפקלעטערן אויפן שפּיץ פונם בארג, וועלכער ליגט דריי קילאָמעטער מזרח־צפונדיק פון בורסע־לאגער.

דעם אויספלוג פירט דער ח׳ בעקער. א גאנצן וועג מארשירט מען מיט געזאנג, אָבער אויף דער האלבער הויך פון בארג הערט זיך שוין א שווער אָטעמען. דאָ און דאָרט הערט זיך שוין א פּעסימיסטישע שטים פון א חברטע:

די יינגסטע קאָלאָניסטין אייזענשטאַט אין קאַמיאָנקאָוואַ (וורא‏צלאַוו)

„אוי, מען מוז דען דערגיין ביז דעם סאמע שפּיץ”, און באלד באפּט אונטער א צווייטע שטים: „יאָ, יאָ. ס׳קען שוין גענוג זיין, מע קען דאָ אויך מאכן דעם שמועס”. אָבער איינגעשפּארט זיינען די אַנפירער. „דער ציל מוז דערגרייכט ווערן” — זאָגן זיי. קריכט מען אַלץ העכער און העכער.

ענדלעך הערט זיך פון פאָרנט אן אויסגעשריי: „האָפּ! האָפּ! חברה. מיר זיינען אויפן בארג!” דער עולם ווערט לעבעדיקער. מיט מער ענערגיע נעמט מען זיך צו דער ארבעט. ביסלעכווייז קומען אלע אָן אויפן העכסטן פונקט פון בארג, וועלכער איז באדעקט מיט שטיינערדיקע פעלזן. פון דאנען קען מען זען די גאנצע געגנט ארום. די חברה איז אנטציקט פונם פּרעכטיקן פּייזאזש. ווי ווייט דאָס אויג גרייכט — בערג, טאָלן און וועלדער מיט גליכע הויכע ביימער. אין די טאָלן — דערפער, מיט הייזער, ווי פון קאָרטן געמאכט, וועלכע דראפּען זיך איינציקווייז אויף די בערג... זעצט מען זיך אוועק אויף די פעלזן און מען ווישט דעם שווייס. „א שווערער, אָבער אינטערעסאנטער אויספלוג”, זאָגן די חברטעס. די חברים ראַרעק און פּעק לייענען דעם נייעם נומער „אויפגאנג”. די דערציילונג: „יוגנט אין מינסקער געטאָ” פון סמאָליאר און „בירגער” פון א. קאנאנאָווסקי. ס׳אנטוויקלט זיך א דיסקוסיע... נאָך דעם שווערן מארש א נוצלעכער אָפּרו. אזוי האָט מען דערגרייכט דעם ציל.

י. ק — ס ק י.

זומער־קאָלאָניע פון ליגניצער יוגנט־היים

אין קאמיעניעק, דריי קילאָמעטער פון פּיעטראָליעשע, אין א פּרעכטיקער געגנט, צווישן וועלדער אין בערג, האָט זיך דעם 25־טן יולי ה. י. געעפנט די זומער־קאָלאָניע פון דער ליגניצער יוגנט־היים. יונגע בהורים און מיידלעך פון דער טאנקן־פאבריק, פון די קאָאָפּעראטיוון און „אָרט”־שולן, זיינען זיך צוזאמענגעקומען אויף אָפּרו. אין א שיינעם איינשטאָקיקן מויער אין גרוימע, זוניקע, צימערן וווינען דאָ העכער 40 יוגנטלעכע. דער טאָג איז ראציאָנעל איינגעטיילט. די דיסציפּלין ווערט שטרענג אָפּגעהיטן. א בכבודיק אָרט אין סדר־היום פארנעמען ספּאָרט־שפּילן, אויספלוגן און פארוויילונגען מיט טענץ און געזאנג. דאָ נישט לאנג איז אין די ראמען פון א חבֿרישער ספּאָרט־פארמעסטונג פאָרגעקומען א „מלחמה” צווישן דער ליגניצער און וורא‏צלאווער בורסע, וועלכע געפינט זיך אויף איר זומער־קאָלאָניע אין שכנות. דער ציל פון דער „מלחמה” איז געווען צו דעראָבערן די פאָן פון קעגנער.

די קריגס־אָפּעראציעס זענען געפירט געווארן לויט אלע כללים פון דער מאָדערנער קונסט. מיט שטאבן, סטראטעגישע פּלענער, אָנגריף פון פארטיידיקונגס־גרופּן, מאסקירונג, א.א.וו. עס זיינען אויסגעשטעלט געוואָרן אלארם־פּאָסטנס, און ארויסגעשיקט אויסשפּיר־בריגאדעס צום „שונא”. אויפן שאָסיי זיינען ארומגעגאנגען פארלאמענטאריער מיט ווייסע פענדלעך. אין דעם אָפּגערעדטן פאראָל איז קיינער דורך דער קריגס־סטרעפע נישט דורכגעלאָזט געוואָרן.

די ארמייען האָבן זיך געשלאָגן העלדיש, בײדע צדדים האָבן גענומען געפאנגענע און מיט אלע כוחות געוואָלט זיך דערשלאָגן צום נצחון. צוליב דער כמעט גלייכער כוחות־פארהעלטעניש האָט זיך אָבער די „מלחמה” פאַרענדיקט מיט א וואָפנשטילשטאנד און... א

פרימאָרגן־גימנאַסטיק

פריינטשאפטלעכן צוזאמענטרעף פון בײדע יוגנט־היימען.

גרויס אכט ווערט געלייגט אויף דער קולטור־דערציערישער ארבעט. רעגולער קומען פאָר שמועסן, פאָרלעזונגען אויף נאטור־וויסנשאפטלעכע און געזעלשאפטלעכע טעמעס.

אין אויגוסט ד.י. איז אין דער קאָלאָניע איינגעאָרדנט געוואָרן א פייערלעכער אָוונט, געווידמעט דער 22־טער יאָרצייט פון נפתלי באָטווין. נאָך א קורצן רעפעראט וועגן לעבן און העלדישן טויט פון נפתלי באָטווין זיינען געזונגען געוואָרן יידישע ארבעטער־לידער.

באזונדער באליבט זיינען ביי דער יוגנט די אָוונטן ביים פייער. דעם 7־טן אויגוסט איז פאָרגעקומען אזא אָוונט. אין דעם שלאָס־פּארק, וואָס האָט אמאָל געהערט צום ס.ס.־אָפיציר גראַף פאָן טאָס, זיינען זיך צונויפגעקומען די יוגנטלעכע פון דער ליגניצער בורסע. אין א ברייטן קרייז האָבן זיי זיך אויסגעזעצט ארום דעם צעפלאקערטן פייער. נאָך א קורצ:

די ליגניצער יוגנט־היים אויף אָפּרו אין קאַמיעניעץ

פאָרטראַג פון לייטער ח׳ ראכוואלסקי, איז אָרגאניזירט געוואָרן א לעבעדיקע צייטונג. ווי אין א קאלייראָסקאָפּ הויקלען זיך פונאנדער, די מיט הומאָר־ווערייכנטע, בילדער פון קאָלאָניע־לעבן. קיינער ווערט נישט געשוינט, ס׳כאפּן ארויס דער פּסק און ס׳ווערט נישט געזשאלעוועט קיין „פעפער” דעם קיך־פּערסאָנאל, ס׳ווערן הבֿריש אָפּגעהוקט די נעגאטיווע שטריכן פון פארשידענע בורסאנטן.

דאָס הילכיקע געלעכטער, וואָס באגלייט די ארטיקלען און קאָמוניקאטן, באשטעטיקט די טרעפלעכקייט פון דער קריטיק.

נאָך דער צייטונג, האָבן חברה געגעבן אן ארטיסטישן פּראָגראם. רעציטאציעס, מאָנאָלאָגן, הומאָרעסקעס האָבן זיך געשיט, ווי פון ארבל. די טרוקענע צווייגן האָבן פריילעך געקנאקט אין פייער און פונקען האָבן ווי גאָלדענע שטערן זיך געצונדן אויפן טונקל־בלויען הימל. די שטימונג ביים יונגוואַרג האָט צוזאמען מיטן פייער אויפגעפלאמט אלץ העלער און פריילעכער. ס׳האָבן א קלינג געטאָן יידישע, פוילישע און רוסישע לידער. לידער פון פארטיזאנער־קאמפן, לידער פון טרויער נאָך צעשטערטע היימען און לידער פון פריידיקער בויונג, פון מוזיקע, שטאָלצע פּיאָנערן פון א ניי לעבן.

און ס׳האָט זיך אויסגעדאכט, אז די ביימער אין שטילן נערוויש נעמען אנטייל אין דעם געזונגענעם יוגנט־כאָר. ביז שפּעט אין דער נאכט האָט ווייט אין די בערג אָפּגעהילכט דאָס מונטערע געזאַנג פון דער יידישער יוגנט.

ס. ב.

די יידישע יוגנט־היימען אין פוילן

(צו דער יערלעכער קאָנפערענץ)

די יוגנט־היימען האָבן אין משך פון זייער יעריקער טעטיקייט געשפּילט א קאָלאָסאַלע ראָל. ביי זייער מיטהילף איז געלונגען אריינציען אין דעם פּראָדוקטיוויזאציע־פּראָצעס פון דעם נייעם יידישן ישוב א באדייטנדיקע צאָל יידישע יוגנטלעכע דערציען זיי אלס קאָנסטרוקטיווער נוצלעכער עלעמענט אין דער געזעלשאפט. היינט צו טאָג פארמאָגן די יוגנט־היימען איבער 900 יוגנטלעכע. א גרויסע צאָל פון זיי לערנען אין די קורסן און שולן — אָרגאניזירט דורך דער געזעלשאפט „אָרט". דאָ באקומען זיי א פאך־אויסבילדונג אויף א ניוואָ פון א מיטל־שול, פון א ליצעום. א טייל זייערע באשעפטיקט אין דער גרויסער מיטעלער און לייכט־אינדוסטריע, אנדערע — וואָס שטרעבן צו שטודירן — לערנען זיך אין די מיטל־און הויכשולן. די איינוווינער פון די יוגנט־היימען זיינען די פּראָדוקטיווסטע פון דער גאנצער יידישער יוגנט אין לאנד.

א באזונדער קאפּיטל — זייער א וויכטיקער אינם לעבן פון דער יוגנט־היים — דאָס איז די קולטור־און דערציונגס־ארבעט. א גאנצע ריי היימען פאר דער יוגנט האָבן זיך פארוואנדלט אין אמתע קולטור־צענטרען, אַרום וועלכע עס זאמלען זיך די מערהייט פון דער יוגנט פון שטאָט אָדער שטעטל. די אימפּרעזעס, פּארוויילונגען, אקאדעמיעס, שמועסן ציען צו גרעסערע אוידיטאָריעס פון דער יוגנט, ביי וועמען די יוגנט־היים ווערט שטארק פּאָפּולער.

ווען מען נעמט אין אכט, אז מיט א יאָר צוריק האָט די יוגנט גאָר שוואַן אָדער אינגאנצן נישט געקענט קיין יידיש, איז דער היינטיקער צושטאנד א גאנץ ערנסטע דערגרייכונג.

די יידישע יוגנט־היים פלעגט ביי דער יוגנט א נאציאָנאלן באוווסטזיין און גייסט פון מענטשלעכן פּראָגרעס און דעמאָקראטיע.

עס מערן זיך אלץ די פאלן פון צונויפלעבן זיך פון דער יידישער און פוילישער יוגנט, וועלכע קומט צום אויסדרוק אין קעגנזייטיקן פארבעטן איינע די אנדערע אויף געמיינזאמע אויספלוגן, פארוויילונגען, אין שול (ביעלסק, ביטאָם. דאָס צוזאמענלעבן דרינגט ארויס פון געמיינזאמען אנטייל פון די יידישע און פוילישע יוגנט אין די וויכטיקע מלוכהשע קאמפּאניעס: סיים־וואלן, קאמף קעגן שפּעקולאציע, דאָס דעמאָקראטיזירן דאָס שול־וועזן און אנד.

די יוגנט־היים ווערט א נייער טיפּ פון אן אנשטאלט, וואָס דערציט די יוגנט אין גייסט פון פעלקער־פריינטשאפט, פארברידערונג און סאָלידאריטעט מיט דער פוילישער יוגנט.

צו די צאָלרייכע יוגנט־היימען געהערן יוגנטלעכע פון פארשידענע איבערציגונגען און פארטייאישער אָנגעהעריקייט. דאָ לעבן זיי זיך חבריש אוים אין איין קאָלעקטיוו. ז.ו.מ.אָוועס און צוקונפטיסטן, דרור און איחוד, באָראָכאָוו־יוגנט און גורדוניה. עס פילט זיך נישט מער צווישן זיי קיין מחוצה, קיין אונטערשיידן.

עס ווירקן נישט מער די טראדיציעס פון פארמלחמהדיקן ארומרייסן זיך און קריגעריי, פון קאמפן און שטרייטן. אויף אן אמת חברישן אופן שמועסט מען אדורך אלע פּראָבלעמען: די יוגנט־היימען העלפן צו אויסשמידן די איינקייט פון דער יידישער יוגנט.

אונטערצייענדיק א סך־הכל פון א יאָר־טעטיקייט — קענען מיר פעסטשטעלן, אז די יוגנט־היימען האָבן פאר דער צייט פיל דערגרייכט און נישט ווייניק איז אונז נאָך געבליבן צו דערגרייכן. באריכנדיק דאָס פּראָבלעם יוגנט־היים, וואָלט געווען א פעלער נישט צו דערמאנען איר פינאנסיעל־מאטעריעלע זייט. אויף דעם געביט שטייען מיר שטארק אָפּ. אָבער דאָ דאָמינירן גאנץ אָביעקטיווע סיבות.

די יוגנט־היימען אין לאנד מאכן אדורך א צייט פון ערנסטע פינאנסיעלע שוועריקייטן. נישט איינמאָל שטעלט זיך די פראגע: צי קענען מיר ביי אזא לאגע וויטער עקזיסטירן און אנטוויקלען אונזער ארבעט? דער ענטפער פון יעדן יוגנט־טוער איז: מיר קענען און מוזן די דאָזיקע שוועריקייטן בייקומען. די אזוי נוצלעכע און צום לעבן בארעכטיקטע אינסטיטוציע, מוז מיט אלע מיטלען דערהאלטן און געשטיצט ווערן; זאָל אונז דאָ דינען פאר א ביישפּיל די פוילישע געזעלשאפט, וועלכע שטיצט

קאַדר פון יידישן פילם „נידער־שלעזיע" יוגנטלעכע ביי דער אַרבעט

און האלט אוים אויף אירע פּלייצעס די אינסטיטוציע „בורסעס און סטיפּענדיעס" — דורך ספּעציעלע חודש־אָפּצאָלן, זאמלונגען, באשטייערונגען, אין וועלכן עס ווערן אריינגעצויגן די ברייטסטע קרייזן. פארוואָס קאָן דאָס נישט געשען ביי אונז? פארוואָס קען אויך זיך נישט נעמען די אויפגאבע די יידישע געזעלשאפטלעכקייט פון צוהעלפן אויסהאלטן אונזערע אייגענע אינסטיטוציעס?

די לאגע פון דער יידישער באפעלקערונג איז א סטאביליזירטע. איר ווייט גרעסטע מערהייט איז איינגעאָרדנט. פארוואָס זאָל למשל א שטאָטישער אָדער שטעטל־ישוב נישט קענען נעמען די אפּוטרופּסות איבער אזא נוצלעכער אינסטיטוציע פאר דער געזעלשאפט. צי וואָלט נישט געווען בארעכטיקט נאָכצואָגן דעם ריכטיקן ביישפּיל פון דער פוילישער געזעלשאפט און שאפן ביי די קאָאָפּעראטיוון, וואַרשטאטן, אינסטיטוציעס, געזעלשאפטן, „פריינט פון די יוגנט־היימען"? אונזער יוגנט — וועמען מיר דארפן נאָך היינט ארויסהעלפן אויפן וועג פון ווערן זעלבסטשטענדיק — נויטיקט זיך שטארק אין דער געזעלשאפטלעכער הילף.

עס איז ווינטשנסווערט צו פּראָקלאמירן א ספּעציעלע קאמפּאניע „וואָך פאר דער יידישער יוגנט־היים" — דורך איינאָרדענען אימפּרעזעס, אקאדעמיעס, אויסשטעלונגען, ווו אונזערע בורכאנטן וועלן ארויסטרעטן אין זייער רעפּערטואר, באווייזן זיך פאר די מאסן מיט זייערע דערגרייכונגען. אין אָט דער צייט וואָלטן זאמלונגען, באשטייערונגען, לאָטעריעס פיל צוגעהאָלפן ביים העכערן דעם מאטעריעלן מצב פון אונזערע אינסטיטוציעס.

א באזונדער קאפּיטל פאר העכערן דעם לעבנס־סטאנדארט פון דער יוגנט — איז דאָס איינפירן איבעראַל די יוגנט־היימען דעם סיסטעם פון געלט־אָפּצאָל (אין די ראמען פון מעגלעכקייטן). עס איז נויטיק וואָס שנעלער איינצואָרדענען געהילפס־ווירטשאפטן: פּיזוכט, פארזייען גערטנער. אין אייגענער גאָרטן מיט פארזייטע קארטאָפל און גרינסן, אויסגעהאָדעוועטע חזירים, קעלבלעך, הינער, גענז פארזיכערן די יוגנטלעכע א מאטעריעלע באזע און דערמיט א מעגלעכקייט פון דערפאָלגרייך לערנען און געווינסנהאפט ארבעטן.

לעצטנס מערקט זיך א כאראקטעריסטישע דערשיינונג. די יוגנט פון די קלענערע שטעטלעך וואנדערן אריבער אין די גרעסערע שטעט. ספּעציעל דאָרט, ווו עס געפינען זיך אלגעמיינע און פאך־שולן. עס רוקט זיך ארויס די פראגע פון פארגרעסערן די יוגנט־היימען. מאכן זיי אויפנאמספעיק פאר נייע קאנדידאטן. דאָס קען געטאָן ווערן, לויט אונזער מיינונג, אויף א צווייאיקן אופן 1) דורך אָפּשאפן די יוגנט־היימען אין אזעלכע ערטער ווו קיין „אָרט"־שולן און פאבריקן זיינען נישט פאראן — איבערגיסן די יוגנט אין די אנדערע יוגנט־היימען פון די גרעסערע שטעט.

2) אנטלאסטן די היימען פון דעם עלטערן עלעמענט, פון די, וואָס האָבן זיך שוין מער ווייניק אויסגעלערנט א פאך און פארדינען אויף א מינימום אויסהאלטונג. געבונדן דערמיט רוקט זיך ארויס דאָס פּראָבלעם פון ענגע צוזאמענארבעט אויף אלע געביטן פון די יוגנט־היימען מיט די „אָרט"־שולן. אין דער טאָגטעגלעכער ארבעט דערגענצן זיך איינע דעם אנדערן. עס וואָלט זיך שווער געווען פאָרצושטעלן „אָרט"־שולן אָן יוגנט־היימען און פאַרקערט. דאָרטן, ווו אזעלכע איז נישט פאראן וועגעטירן איינע און די אנדערע, וואקסן זיי נישט און אנטוויקלען זיך נישט (ביעלאַווע ליגניץ).

די צוזאמענארבעט פון „אָרט" און די יוגנט־היימען דארף זיך אויסברייטערן נישט בלויז אין פאך־קענטעניש — פאר דעם יוגנט־לעבן. פּאראלעל דערמיט איז נויטיק א באדייטנדע מאטעריעלע הילף — וואָס איז היינט — מער ווי ווען, א לעבנס־פראגע פאר די יוגנט־היימען און במילא פאר דער עקזיסטענץ פון די „אָרט"־קורסן און שולן אין לאנד.

מיר גלויבן, אז די יערלעכע קאָנפערענץ פון די לייטערס פון די יוגנט־היימען וועט די אלע געשטעלטע פּראָבלעמען און אויפגאבן אין דער וויטערדיקער ארבעט אדורכדיסקוטירן און רעאליזירן זיי אין לעבן.

די יוגנט־היימען האָבן צו דערפילן זייער א וויכטיקע מיסיע — דערציען א נייעם און א געזונטן דור — באוווסטזיניקע און ווירדיקע בירגער־יידן אין דעם דעמאָקראטישן פאלקס־פוילן.

א. ק.

פ. זאַווידאָוויטש

לאָמיר זוכן די סיבות*)

(צו דער פראַגע איינהייט צווישן דער ייד-יוגנט)

בעת א צוזאמענטרעף, וואָס איז פאָרגעקומען ערב דעם ערשטן מאי צווישן פאָרשטייער פון דער יידישער יוגנט מיט א פאָרשטייער פון דער פוילישער דעמאָקראטישער יוגנט, האָט יענער נישט געקאָנט פאַרשטיין:

— איר זענט געבליבן אזוי ווייניק, און דאָך קאָנט איר צווישן זיך נישט דורכקומען.

אָט די פראגע, מיט וועלכע ס'קומט זיך אָפט אוים צו טרעפן ביים באגעגענען זיך מיט נישט־יידן, ווערט דורך אונזערע טוער אויפגענומען גאנץ אָפט מיט א לייכטן שמייכל, אזוי, ווי מ'באציט זיך צו נאאיווע, קינדערישע פראגן.

צי וואָלטן מיר נישט געדארפט די פראגע שטעלן אליין?

— פארוואָס קאָנען שוין אנדערע האַלטן, אז ס'איז ביי זיי רייף דער מאָמענט פון איין יוגנט־אָרגאניזאציע, און ביי אונז איז נאָך טיילמאָל שווער זיך צוזאמענצורעדן וועגן געמיינזאמע קאָנקרעטע אקציעס אָדער אונטערנעמונגען?

לאָמיר נעמען אזא אָפּשניט פון יוגנט־לעבן ווי ספּאָרט:

אדאנק שטארקע באמיונגען פון די יוגנט־טוער ביי די יידישע קאָמיטעטן איז געלונגען ביי אָט די קאָמיטעטן צו גרינדן ספּאָרט־אָרגאניזאציעס. דאָס זיינען נישט קיין פארטייאישע ספּאָרט־קלובן: ס'קאָנען אין זיי אריינטרעטן און ס'זיינען ווירקלעך אריינגעטרעטן ספּאָרטלער פון פארשידענע פּאָליטישע איבערצייגונגען. ווייל וועלכער אידעאישער מאָטיוו קאָן שטערן צוויי יידישע ספּאָרטלער, אז זיי זאָלן שפּילן אָדער איבן צוזאמען? זיינען דאָך נישט פאראַן קיין ציוניסטישע פאָרמען פון איבן, אָדער, לאָמיר זאָגן, ספּעציעל בונדישע.

איז געקומען די פארטיי פ.צ.־לינקע און גענומען שאפן אירס אן אייגענעם ספּאָרט־קלוב.

צוליב וועלכע אידעאישע מאָטיוון האָט זי עס געטאָן? צי דארף די פארטיי פ.צ.־לינקע זיך אָנשטרענגען צוזאמען מיט אלע אנדערע דעמאָקראטישע אָרגאניזאציעס אויף צו פארשטארקן דעם יידישן ישוב, און ממילא דעם יידישן ספּאָרט־וועזן, אָדער ווייל זי האָבן די „ערע“ צו זיין די ערשטע, וואָס ציט ארוים אירע מיטגלידער פון די שוין געשאפענע ספּאָרט־קלובן, בכדי מאָרגן זאָלן איר אויך אנדערע נאָכטאָן? מ'קאָן פון פאָרויס צווייפלען אין דעם, צי דאָס וועט געבן נוצן דער אָדער יענער פארטיי, צי ס'וועט איר פארשאפן כבוד; אז אזא מין טאַקטיק וועט אָבער באגראָבן דעם יידישן ספּאָרט, דאָס איז זיכער און אויסער יעדן צווייפל.

אפשר זיינען געווען פאלן, ווען מ'האָט שיקאנירט אין די קלובן ספּעציעל לינקע פ.צ., אָדער מ'האָט באליידיקט זייערע פארטייאישע געפילן? — קיין איין פאקט אזעלכער איז נישט דורך זיי און נישט דורך וועמען אנדערש נישט געוואָרן אָנגעגעבן.

קיין אידעאישע מאָמענטן, מאָמענטן, וואָס טיילן אָפּ פּאָליטיש איינעם פון צווייטן, האָבן דאָ דעריבער קיין ראָל נישט געשפּילט. וועלכע זשע זיינען עס די סיבות, וואָס דערלויבן נישט צו אייניקן זיך אויפן געביט פון ספּאָרט?

אָדער א צווייטער אָפּשניט: קינדער־אָרגאניזאציע.

אנדערע האַלטן שוין ביים פאראייניקן נישט בלויז די יוגנט־אָרגאניזאציעס, מען דיסקוטירט שוין וועגן פאראייניקונג פון פארטייען — ביי אונז אָבער קאָן מען נישט דורכקומען אפילו וועגן פאראייניקן די קינדער־אָרגאניזאציעס.

פארוואָס?

האַלטן טאַקע די באזונדערע פירער פון די אָרגאניזאציעס פארן געבאָט פון דער שעה, אז אנשטאָט דעם, וואָס קינדער זאָלן זיך פארנעמען מיט לערע, מיט שעפּן וויסן, מיט פרייער קינדער־שפּיל, איז גלייכער, אז זיי זאָלן זיך ארומרייסן איבער מיינונגס־פארשידנהייטן, וועלכע זיינען נישט בלויז פאר זיי, נאָר אפילו פאר עלטערע פארטייאישע טוער נישט קלאָר?

דאָ גייט נישט איז דערציען קינדער אַפּאָליטיש. קיין אַפּאָליטישע דערציונג איז נישטאָ. ס'גייט אין א קלאָרע פּאָליטישע, אָבער נישט פארטייאישע דערציונג, ווייל: איז דען נישט קלאָר, אז געבן „שבועות“ און ברעכן זיי, אז נעמען העמדער און קראוואטן אין פארשידענע קינדער־אָרגאניזאציעס (ס'זיינען דאָ פיל אזעלכע פאלן), אז דאָס שאפן „וואכלאזשעס“ מיט „שליסלען“ קאָן די קינדער נאָר דעמאָראליזירן, אָבער נישט דערציען זיי, נישט נאציאָנאל און נישט דעמאָקראטיש!

פארוואָס זאָל מען זיך נישט קאָנען צונויפרעדן וועגן שאפן געמיינזאמע קינדער־ראַטן, וועלכע זאָלן האָבן פאר א ציל צו דערציען די קינדער אין גייסט פון דעמאָקראטיע און יידישער קולטור? זיינען דאָך אלע יידישע יוגנט־אָרגאניזאציעס דעמאָקראטישע און שטייען אויפן שטאנדפּונקט פון א יידיש קולטור־לעבן!

די הויפּט־זאָרג פון אלע עלטערן, אומאָפּהענגיק פון זייער פארטייאישער אָנגעהעריקייט, איז, אז זייערע קינדער זאָלן אויסוואקסן ווי פרייע מענטשן און שטאָלצע יידן. פּרינציפּיעל זיינען דערפאר אויך אלע יוגנט־אָרגאניזאציעס. פארוואָס זאָל עס נישט זיין מעגלעך פּראַקטיש צו פאראייניקן אלע כוחות אויף דורכצופירן אָט די וויכטיקע אויפגאבע אין דער פּראַקטיק?

די קאָנצעפּציע פון באזונדערע קינדער־אָרגאניזאציעס שווימט דעריבער נישט ארוים אלס רעזולטאט פון אידעאישע מיינונגס־פארשידנהייטן. זי איז אויך נישט קיין רעזולטאט פון זאָרג פארן יונגן אויפוואקסנדיקן דור. וועלכע זשע זיינען עס די סיבות, צוליב וועלכע ס'איז ביז היינט נישט צושטאנדגעקומען די איינהייט פון דער יידישער קינדער־אָרגאניזאציע?

א געוויסן שיין אויף דער פראגע און א גאנצע ריי אנדערע, ענלעכע פראגן, וועט אפשר ווארפן אן ארויסטרעטונג פון א פאראנטוואָרטלעכן פארטיי־טוער אויף א קאָנפערענץ אין ווארשע.

ס'איז געווען א קאָנפערענץ פון פאָרזיצערס פון די וואָיעוואָדישע קאָמיטעטן. און גערעדט האָט מען דאָרט גראָד נישט וועגן ספּאָרט און נישט וועגן קינדער־אָרגאניזאציעס, נאָר וועגן קאָאָפּעראַציע.

אויף דעם אָנגעוויזענעם ארגומענט, אז קליינע, דאָכיטישע, ענג־פארטייאישע קאָאָפּעראַטיוון זיינען שעדלעך פון מלוכה־שטאנדפּונקט, און קאָנען נישט געבן קיין נוצן דעם יידישן בעל־מלאכה, צוליב וואָס מ'דארף שאפן איינהייטלעכע, נישט פארטייאישע קאָאָפּעראַטיוון, איז געקומען א קעגנארגומענט:

— אויב איר וועט צונעמען ביי די פארטייען די מעגלעכקייט צו שאפן באזונדערע קאָאָפּעראַטיוון, טאָ ווו זשע גיט איר זיי א מעגלעכקייט צו ווירקן?

צי איז נישט דער ענטפער א קלאסישער באווייז, וויאזוי טייל פארטייען פארשטייען זייער געזעלשאפטלעכן חוב? אנשטאָט צו טראכטן און זאָרגן וועגן גורל פון דער יידישער יוגנט, אנשטאָט שטעלן זייער פארטיי אָדער אָרגאניזאציע אין דינסט פון דער יידישער יוגנט, שטעלן זיי גאנץ אָפט דעם גורל פון יוגנטלעכן אין דינסט פון זייער פארטיי.

ס'איז נישט נויטיק קיין גרויסע אָנשטרענגונג, בכדי צו באווייזן, אז אפילו פון שטאנדפּונקט פון יעדער פארטיי איז אויך בעסער צו ווירקן אין גרויסע, איינהייטלעכע אָרגאניזאציעס. דאָס גיט א מעגלעכקייט יעדער באזונדערער פארטיי און אָרגאניזאציע נישט בלויז צו ווירקן, נאָר אויך צו וואקסן.

אדאנק די איינהייטלעכע פּראָפ.־פאראיינען איז געוואקסן סיי די פ.פּ.ס., סיי פ.פּ.ר. ביידע האָבן פארשטארקט זייער ווירקונג סיי אין די פאבריקן, סיי אין די ווארשטאטן.

ס'וואָלט געווינט, אז אונזערע יוגנט־אָרגאניזאציעס זאָלן זיך וועגן דעם פארטראכטן.

נאָך די געשעענישן פון דער לעצטער צייט דארף מען קיינעם נישט איבערצייגן, וואָס פאר א קראפט ס'שטעלט מיט זיך פאָר די איינהייט.

אויב ס'איז ביז איצט אין א גאנצער ריי פראגן צו אָט דער פולער פארשטענדיקונג נישט געקומען, איז עס לויט אונזער מיינונג דערפאר, וואָס נישט שטענדיק ליגן אלע יוגנט־אָרגאניזאציעס דעם געהעריקן אכט אויף די קאָמיסיעס, טיילן די געהעריקע, פאראנטוואָרטלעכע מענטשן. די פּראַקטיק האָט באוויזן, אז דאָרט ווו אזעלכע מענטשן, יוגנט־טוער מיט דעם געהעריקן פּאָליטישן ניוואָ און דער נויטיקער מאָס פאראנטוואָרטלעכקייט זיינען געשיקט געוואָרן אין די קאָמיסיעס, געלונגט צו דערגרייכן פיל פּאָזיטיוום פאר דער איינהייט פון דער יידישער יוגנט און צום נוצן פון יעדער באזונדערער אָרגאניזאציע.

די אויבן באַרירטע פראגן זיינען פראגן פון ערשטראנגיקער וויכטיקייט פארן לעבן פון יידישן יוגנטלעכן. ס'וואָלט געווען געוואונטשן, אז ס'זאָלן נעמען א וואָרט וועגן זיי, יוגנטלעכע פון פארשידענע ריכטונגען און אָרגאניזאציעס, אומפארטייאישע יוגנט, ספּאָרטלער, עלטערן און פעדאגאָגן.

---

*) דאָס ארטיקל ווערט געדרוקט אויפן גרונט פון פרייער דיסקוסיע. חברים ווערן געבעטן נעמען א וואָרט אין דער פראגע.

רעדאַקציע.

י. פעלהענדלער

דער דורשט נאָך וויסן איז נישט אויסגעלאָשן געוואָרן

די בילדונגס־אָפטיילונג ביים צענטראל־קאָמיטעט פון די יידן אין פוילן האָט צום סוף 1946—47 שול־יאָר פונאנדערגעשיקט אנקעטע־בויגנס צו די שילער פון די 8־טע קלאסן פון אונזערע פאָלקס־שולן.

אין דעם אנקעטע־בויגן זיינען צ. א. געווען פאָלגנדיקע צוויי פראגן:

1) צי האָסטו באשטימטע פאראינטערעסירונגען און אין וואָס פארא ריכטונג גייען זיי?

2) וואָס פארא ווונטשן און פלענער האָסטו אין צוזאמענהאנג מיטן פארענדיקן דעם 8־טן קלאס?

מיט גרויס נייגיר האָבן מיר געוואַרט אויף די ענטפערס.

ווי אזוי האָט געווירקט דער קאטאקליזם, וואָס מיר האָבן אקאָרשט איבערגעלעבט, אויף די קינדער, אויף דער אונטערוואקסנדיקער יוגנט?

וועלכע זיינען זייערע צוקונפט־שטרעבונגען?

וואָס פארא פראָפעסיעס קלויבן זיי אויס?

צי איז נישט אויסגעלאָשן געוואָרן דער דורשט נאָך וויסן, וואָס איז געווען פון תמיד אזוי כאראקטעריסטיש פאר אונזער יוגנט?

ענטפערס אויף אזעלכע און ענלעכע פראגן האָבן מיר געזוכט אין די אנקעטע־בויגנס?

פון 36 שילער האָבן 32 געענטפערט קליפ און קלאָר: מיר ווילן זיך ווייטער לערנען.

א גרויסע טייל פון זיי האָט אנגעגעבן קאָנקרעטע פלענער אויף דער צוקונפט.

דער גרעסטער טייל פון זיי וויל אנקומען אין די הויך־שולן. איניקע פון זיי חלומען וועגן קאמף מיט די מיקראָבן — דעם געפערלעכסטן שונא פון דער מענטשהייט.

אנדערע זעען זיך ביים בויען טונעלן, הייזער, פאבריקן, ביי נייע דערפינדונגען, און אין לופט־פלי־וועזן.

גאָר אנדערע מיט מוזיקאלישע און ליטערארישע פעיקייטן ווילן אויסשפילן מעכטיקע סימפאָניעס און שאפן גרויסע ליטעראַרישע ווערק.

ווערן מעכאניקער, מעכאניקער, אגראָנאָמען, אינזשיניערן, ליטעראטן, מוזיקער — דאָס איז דער טרוים פון אונזער אונטערוואקסנדיקער יוגנט.

סאָזיא מאייר, איינער פון די אנטיילנעמער אין דער אנקעטע, שטרעבט צו ווערן אן אינזשיניער אין לופט־פלי־וועזן.

און דאָס זיינען נישט קיין פוסטע חלומות פון א 15־יעריקן בחור.

סאָיוא מאייר איז אין יאַוואָסיבירסק געווען א מיטגליד אין קלוב פון יונגע פליער, ער האָט דאָרט פארענדיקט אן אינסטרוקטאָרן־קורס פאר מאָדעלירער. ער האָט אנטיילגענומען אין צוויי קאָנקורסן פון יונגע טעכניקער.

אין ביידע פאלן זיינען זיינע צוויי ארבעטן: „די געשיכטע פון לופט־פליעריי" און „לופט־פלי־וועזן אין דער צוקונפט" געוואָרן פרעמירט.

ס'איז מערקווירדיק און כדאי אונטערצושטרייכן, אז קיין איינער פון זיי האָט נישט אויסגעוויילט קיין העכערע האנדלס־שולן, קיין אדוואָקאטור, קיין שום פראָפעסיע, וואָס זאָל האָבן א מגע־ומשא מיטן האנדל.

דער ברוגז מיטן האנדל, דער ראדיקאלער ריס מיט דער פארגאנגענהייט פון א פאָלק, וועמענס גרעסטער טייל איז געווען פארבונדן מיטן האנדל — איז איינס פון אונזערע גרעסטע געווינסן.

מיט דער גרעסטער סאטיספאקציע האָבן מיר איבערגעלייענט די קורצע, אָבער מערקווירדיקע ענטפערס פון אונזערע יורשים.

די גרעסטע פרייד אונזערע דארף זיין דאָס, וואָס מיר קענען פעסטשטעלן (און נישט בלויז אויף ־עם סמך פון דער דורכגעפירטער אנקעטע): ס'איז נישט אויסגעלאָשן געוואָרן דער דורשט נאָך וויסן.

דער אונטערוואקסנדיקער דור איז פון דער קאָשמארער נאכט ארויס, ווי זיגער, מיט אָפענע אויגן און אויערן צו דער וועלט, מיט א טיפן באגער צו שאפן, ווייזט אויס, אז נישט אומזיסט זיינען מיר געקרוינט געוואָרן מיטן נאָמען „עם־ספר".

נישט אומזיסט האָט דער געדאנק:

„מען נעמט נישט אוועק קינדער פון לערנען אפילו אויף צו בויען דעם בית־המקדש" — טיף איינגעפלאנצט זיך אין אונזער פאָלק, וועמענס גייסטיקע שאפונגען פארנעמען א חשוב אָרט אין דער וויסנשאפט פון אַלע צייטן.

אָט דאָס דאָזיקע פייערל דארפן מיר אונטערהאלטן.

די דאָזיקע שטרעבונגען, וואָס נורטעווען אונזער יוגנט, ליגן אויף דער פלאך פון די אינטערעסן פון יידישן פאָלק, פאלן זיך צונויף מיט די פאָלקס־נויטן. דער גרויסער בלוט־אָפפלוס האָט גורם געווען אן אָפשוואַכונג פון פאָלקס־אָרגאניזם. די יידישע אינטעליגענץ פון שפרודלדיקסטן ישוב, פון פוילן, איז אומגעקומען אין די בונקערס, טרעמבלינקעס, אין די קאמפן קעגן היטלעריזם. זייער אָפוועזנהייט פילן מיר ווייטיקדיק אָפּ אויף טריט און שריט אין אונזערע שטרעבונגען פאר ווידעראויפבוי, פאר ווידער לעבן.

פאר א נאָרמאלער בלוט־צירקולאציע אין פאָלקס־אָרגאניזם איז דער צוגאנג פון דער יידישער אינטעליגענץ א קיום־פראגע.

דער ישוב אין פוילן, ווו יידן זיינען אוועק אין די וועבער־און מעטאל־פאבריקן, קוילן־גרובנס, ווארשטאטן, בויען קאָאָפעראטיוון, ווו דאָס עקאָנאָמיש־סאָציאלע פנים נעמט אָן נאָרמאלע, געזונטע שטריכן — נויטיקט זיך אין דעם צוואוקס פון יידישער אינטעליגענץ.

דער באגער צום לערנען, אריינצושטרעמען אין די הויכשולן צו באהערשן פאכן מיט גרעסערע קוואליפיקאציעס ליגט אויך אויף דער פלאך פון די אינטערעסן פון דעמאָקראטישן פוילן.

פוילן האָט אויך געליטן אין רעזולטאט פון דער מלחמה א גרויסן פארלוסט פון דער אינטעליגענץ.

דאָס לאנד, וואָס בויט זיך מיט א ברייטן און א גרויסן פארנעם, ווו ס'ווערן אויף חורבות ראשיק אויפגעשטעלט פאבריקן, בריקן, גאנצע שטעט, פילט א הונגער נאָך קוואליפיצירטע הענט.

אונזער יוגנט גיט זיך אָפּ א דין וחשבון, אז אין דעמאָקראטישן פוילן, ווו ס'ווערן געגעבן די ברייטסטע מעגלעכקייטן צו אנטוויקלען זייערע פעיקייטן, צו לערנען זיך איז הסכם מיט די פאקטישע פעיקייטן, ווו די קינדער פון ארבעטער, פויער און ארבעטנדיקער אינטעליגענץ האָבן א פרייען צוטריט אין אַלע לערן־אנשטאלטן — זיינען אָפן די טויערן פון די הויכשולן פאר אַלע יידישע קינדער, וואָס האָבן נאָר צו דעם חשק און פעיקייטן.

„נומערוס נולוס" און „נומערוס קלאַוזוס" זיינען היינט אין דעמאָקראטישן פוילן פאראן פאר די, וועלכע האָבן נישט איבערגעריסן און ווילן נישט איבערייסן מיט די פינצטערע כוחות, וואָס ווילן פרווון צוריקדרייען דאָס ראָד פון דער געשיכטע. אין די באדינגונגען פון א ניי דעמאָקראטיש פוילן האָט געקאָנט קומען צום אויסדרוק דער געזונטער דראנג צום לערנען פון אונזער יוגנט.

איין זייט פון מעדאל אין דער פראגע איז דער פעסטגעשטעלטער ווילן צום לערנען.

די צווייטע זייט פון מעדאל זיינען די פראגן: וועלכן וועג אויסקלייבן? אין וואָס פאר א פאך־שול? אויף וואָס פארא פאקולטעט און אוניווערסיטעט?

מיר טאָרן נישט איבערלאָזן דעם יוגנטלעכן אין דעם מאָמענט מיט זיך אליין. נישט שטענדיק אין אזוינע פאלן גיט ער זיך אָפּ א קלאָרן דין וחשבון וועגן זיינע אמתדיקע פעיקייטן. אפט ווערט ער מיטגעריסן מיט א נעדאנק פון זיין חבר, אמאָל ווירקט א געוויינלעכער צופאל.

מיר דארפן דער יוגנט צוהעלפן אויסקלייבן דאָס פאסיקע פאר אים פאך, אריינפירן אין א געהעריקער פאך־שול און אין אנטשפרעכיקן פאקולטעט אויף דער הויכשול.

דער לערער, די שול דארף קומען דאָ צו הילף. זי אָריענטירט זיך אין די פאראינטערעסירונגען פון יעדן שילער באזונדער.

ס.אָ.ס.! ס.אָ.ס.!.

פאַרצווייפלטע הילפס־רופן פון ווייטן שטורעמדיקן מיטללענדישן ים האָבן איבערגעריסן די נאַכט־שטילקייט און מיט א געוואַלטיקער געשווינדקייט זיך צעטראָגן איבער דער גאַנצער וועלט:

ראַטעוועט! קרייצערס און פאַנצערשיפן אַטאַקירן אונז. מיר ווערן באַשאָסן פון האַרמאַטן! ס. אָ. ס.!

וואַסער רייסט זיך אַריין אין שיף, ס.אָ.ס.!!

פון די הילפס־רופן איז געוואָרן אויפגעציטערט די גאַנצע וועלט. קיינער האָט נישט פאַרשטאַנען, וואָס ס'קומט דאָרט פאָר ביי די ברעגן פון ארץ־ישראל. וואָס באַדייט דער אָנפאַל? צי זיינען ווידער היטלעריסטישע פיראַטן באַפאַלן רייזנדע אין די ווייטע ימים?

ווער האָט זיך דאָס געקאָנט דערלויבן אין צייט פון שלום שווימען איבער דעם ים, מיט אויסגעשטרעקטע האַרמאַטן־לופעס און באַשיסן אומבאַשיצטע רייזנדע, פירן מיט זיי א קאַמף לויט די לעצטע דערגרייכונגען פון דער מלחמה־טעכניק.

די הילפס־רופן האָבן נישט אויפגעהערט:

ס.אָ.ס.!, ס.אָ.ס.!,

דער איצטיקער „דזשעקס" אַטאַקירט אונז אומברחמנותדיק.

„דזשעקס".... „דזשעקס"...,, האָט זיך צעטראָגן איבער דער וועלט.

„דזשעקס"—האָבן די אויפגעוועקטע מענטשן איבערגעחזרט — דאָס איז דאָך די באַקאַנטע ענגלישע קרייצער־שיף, וואָס האָט צעקלאַפּט די שטאַרקע דייטשישע פאַנצער־שיף „גראַף כּפּיער". זי האָט דאָך געקעמפט קעגן די דייטשישע פּיראַטן צוזאַמען מיט דער גאַנצער מענטשהייט און יעדער געפאַלענער ענגלישער מאַטראָס פון „דזשעקס" האָט אויסגעהויכט זיין נשמה מיט דעם געפיל, אַז ער האָט געגעבן זיין צושטייער אין קאַמף מיט דעם דייטשישן פאַשיזם.

קעגן וועמען־זשע קעמפט איצט „דזשעקס"?

ס.אָ.ס.! ס.אָ.ס.!

דאָס זיינען אונזערע לעצטע געשרייען...

„דזשעקס" טרוקט אונז, 4500 יידן, צווישן אונז 800 קינדער, געראַטעוועטע פון די קרעמאַטאָריעס און טויט־לאַגערן, דראָט די טיפקייט פון ים.

ס.אָ.ס.! ס.אָ.ס.!

„עקזאָדוס 1947" רופט צו דיר מענטש, 800 קינדער!!

דער יאָמער־געשריי פון די אומגליקלעכע האָט געשוועבט אין דער לופטן און גיך זיך צעטראָגן איבער אַלע אייראָפּעישע שטעט.

פון אונטער די חורבות פון וואַרשעווער געטאָ האָט זיך צעקרעכצט אונזער פאַרפייניקט פאָלק. באַלד האָט פאַרגרעסערט דעם געיאָמער „מאַידאַנעק", „אָשוויענטשים", „בערגען־בעלזען" און „באַבי יאַר".

די מיליאָנען אומגעקומענע האָבן אויפגעוועקט די העלדן פון אונטער סטאַלינגראַד, קורסק — אַריאָל. און די ענגלישע זעלנער פון

די ערשטע פאַרוואונדעטע

אונטער טאַבּרוק האָבן דערפּגעלאָזט די קעפ פון בושה.

די אַלע אומגעקומענע פון אונטער סטאַלינגראַד, בערלין, אַריאָל, קורסק און וואַרשע. — אונזערע 6 מיליאָן יידישע קדושים, וועלכע האָבן אפילו אין די לעצטע מינוטן געגלויבט, אַז זייערע קינדער וועלן שוין לעבן אין א וועלט פון יושר, פאָדערן פון אונז אַלעמען, אָן אונטערשיד צו וועלכער ריכטונג מיר זאָלן נישט געהערן, אויפנעמען די ס.אָ.ס.־רופן פון אונזערע אומגליקלעכע ברידער, אַלס א נייעם געוואַלט־טאַט קעגן אונזער פאָלק, וועלכעס ראַנגלט זיך הילפלאָז קעגן די ענגלישע אימפעריאַליסטן, דעלכע באַנוצן זיך מיט די זעלבע מעטאָדן, ווי די דייטשישע פאַשיסטן און ווילן מיט פיזישן טעראָר דערשטיקן די די שטרעבונגען פון אונזערע ברידער און שוועסטער.

„עקזאָדוס", דאָס איז נאָך איין רינג פון דער אַלגעמיינער קייט, וואָס דער נאָכמלחמהדיקער פאַשיזם שמידט. יעדער נייער רינג אין דער גרויסער קייט באַדראָט דער מענטשהייט צו ווערן דערשטיקט אונטער די אייזערנע קייטן פון דעם נייעם מין היטלעריזם, וואָס הייסט אימפעריאַליזם, און אונז יידן דראָט ער אממערסטן, מיר זיינען דאָך פון אייביק „פון הסדן והפטיש".

נישט אומזיסט האָט דער רוף פון „עקזאָדוס" אויפגערודערט די גאַנצע פּראָגרעסיווע וועלט.

„עקזאָדוס" באַדייט ווידער אן אָנהייב פון דעם שרעקלעכן, וואָס מיר האָבן איבערגעלעבט.

די 4500 יידן, רעשטלעך פון די פאַרפייניקטע 6 מיליאָן, וועלכע האָבן זיך אָפּגעראַטעוועט פון די היטלעריסטישע רוצחים, און וועשטרעבט אָנצוהייבן א נאָרמאַל לעבן נאָך די פאַרשידענע גילגולים און שבעה מדורי גיהינום, וואָס זיי זיינען דורכגעגאַנגען אין די טויט לאַגערן, ווערן דורך די נייע יורשים פון היטלעריזם געיאָגט איבער די ברויזנדע וואַסערן פון מיטללענדישן ים, ווערן מיט כּוח אוועקגעיאָגט פון די ארץ־ישראל־ברעגן, ווו עס דערוואַרט זיי דער גאַנצער יידישער ישוב.

דער גורל פון „עקזאָדוס 47" רירט אָן דאָס יידישע פאָלק אין דער גאַנצער וועלט.

„עקזאָדוס" איז נישט קיין צופעליקער אַקט פון ענגלישער ברוטאַליטעט, דאָס איז די פּאָליטיק פון פאַרגוואַלטיקן די הייליקסטע רעכט פון פעלקער און לענדער. דער ענגלישער קאַמף קעגן דעם יידישן ישוב אין ארץ־ישראל ווערט פאַרוואַנדלט אין אן אַלגעמיינעם קאַמף קעגן יידישן פאָלק אין דער גאַנצער וועלט. ענגלי־

מיט וועמען דער ענגלישער אימפעריאַליזם קעמפט

שע זעלנער באַשיסן הילפלאָזע שיפן אויף די

ימען, בריטישע פּאָליציי מאָרדן יידן אין תל־אביב, ענגלישע היטלעריסטן פּראָגראַמירן יידן אין לאָנדאָן, דאָס פאָלק פון ביבל פירט האַנט ביי האַנט מיט די איבערבלייבענישן פון היטלעריזם אַנטיסעמיטישע העצעס קעגן דאָס ביסל פאַרשפּאַרטע יידן אין די דייטשישע לאַגערן.

דער וויי־געשריי פון „עקזאָדוס 1947" דאַרף מאָביליזירן אַרום זיך אַלע פּראָגרעסיווע כּוחות פון דער מענטשהייט אין קאַמף קעגן דער רעאַקציע. פּונקט ווי אין די שווערע יאָרן פון היטלער־אָנגריף, אַזוי מוזן מיר אויך איצט שטיין האַנט ביי האַנט מיט דער וועלט־דעמאָקראַטיע, מיט די אַרבעטער־מאַסן, כּדי נישט דערלאָזן קיין איבערחזרונג פון דער געשיכטע. אָן שום ספק, אַז אונזער יוגנט, וועלכע האָט אויסגעשמידט די היינטיקע באַדינגונגען פון פריהייט מיטן אייגענעם בלוט, אָט די יידישע יוגנט, וועלכע האָט די שיינע טראַדיציעס פון די העלדישע קעמפער פון וואַרשעווער געטאָ, ביאַליסטאָקער אויפשטאַנד, ארץ־ישראל־ברי־גאַדע, — אָט די יוגנט אונזערע מוז געדענקען, אַז „עקזאָדוס 47" איז נאָך אַ באַווייז, אַז מיר דאַרפן זיין פאַראייניקן מיט דער גאַנצער פּראָגרעסיווער יוגנט אין דער וועלט. נישט אומזיסט האָט דער לעצטער פעסטיוואַל פון דער דעמאָקראַטישער יוגנט אין פּראָג זייער ערנסט באַהאַנדלט די ראָל פון דער יוגנט ביים רעגולירן דעם וועלט־שלום און אויסגעדריקט סאָלידאַריטעט מיט דער קעמפנדיקער יוגנט אין פּאַלעסטינע.

ביים היינטיקן ערנסטן מאָמענט מוז די יידישע יוגנט אין ארץ־ישראל ענג מיטאַרבעטן מיט דער גאַנצער אַראַבישער יוגנט און פּראָגרעסיווע כּוחות פון אַראַבישן פאָלק, כּדי בשותּפות מיט געמיינזאַמע כּוחות פאַרשטאַרקן דעם קאַמף קעגן ענגלישן אָקופּאַנט. די יידישע יוגנט אין דער גאַנצער וועלט דאַרף פאַרבינדן איר גורל מיט דער דעמאָקראַטיע, דאַרף פאַרשטאַרקן דעם אַלגעמיינעם פראָנט פון דער דעמאָקראַטישער יוגנט אין דער וועלט. נאָר דעמאָלט וועלן מיר זיין אימשטאַנד ווי געהעריק ענטפערן אויף יעדן פּרוּוו פון אָנגריף.

„עקזאָדוס 47" מוז זיין פאַר דער גאַנצער יוגנט אַ סיגנאַל פון מאָביליזאַציע. די רופן ס.אָ.ס. מוזן פאַרוואַנדלט ווערן אין אַ שטאַרקן פּראָטעסט צו דער גאַנצער וועלט. קעגן דער נייער דראָענדיקער וועלט־סכּנה.

ס.אָ.ס.!, ס.אָ.ס.!. „עקזאָדוס 47" קעמפט!....

פּראָטעסט־מיטינג פון דער ייד. יוגנט אין לאָדזש

פאַרגאַנגענעם מיטוואָך, דעם 27־טן אויגוסט פאָרגעקומען אין לאָדזש אַ גרויסער יוגנט־פּראָטעסט־מיטינג גערופן דורך דער יוגנט־אָפּטיילונג ביים ייד. וואָיעוו. קאָמיטעט און דער פאַרשטענדיקונגס־קאָמיסיע פון אַלע יידישע יוגנט־אָרגאַניזאַציעס אין לאָדזש.

ביי אַ פולן זאַל יוגנטלעכע, עפנט דעם מיטינג דער לייטער פון יוגנט־אָפּטיילונג און פאָרזיצער פון דער פאַרשטענדיקונגס־קאָמיסיע ח' קרופּקאָ. אין שאַרפע ווערטער דריקט ער אויס דעם פּראָטעסט פון דער ג א נ צ ע ר יידישער יוגנט קעגן די מעשׂים תּעתּועים פון די ענגלישע אָקופּאַנטן אין א"י.

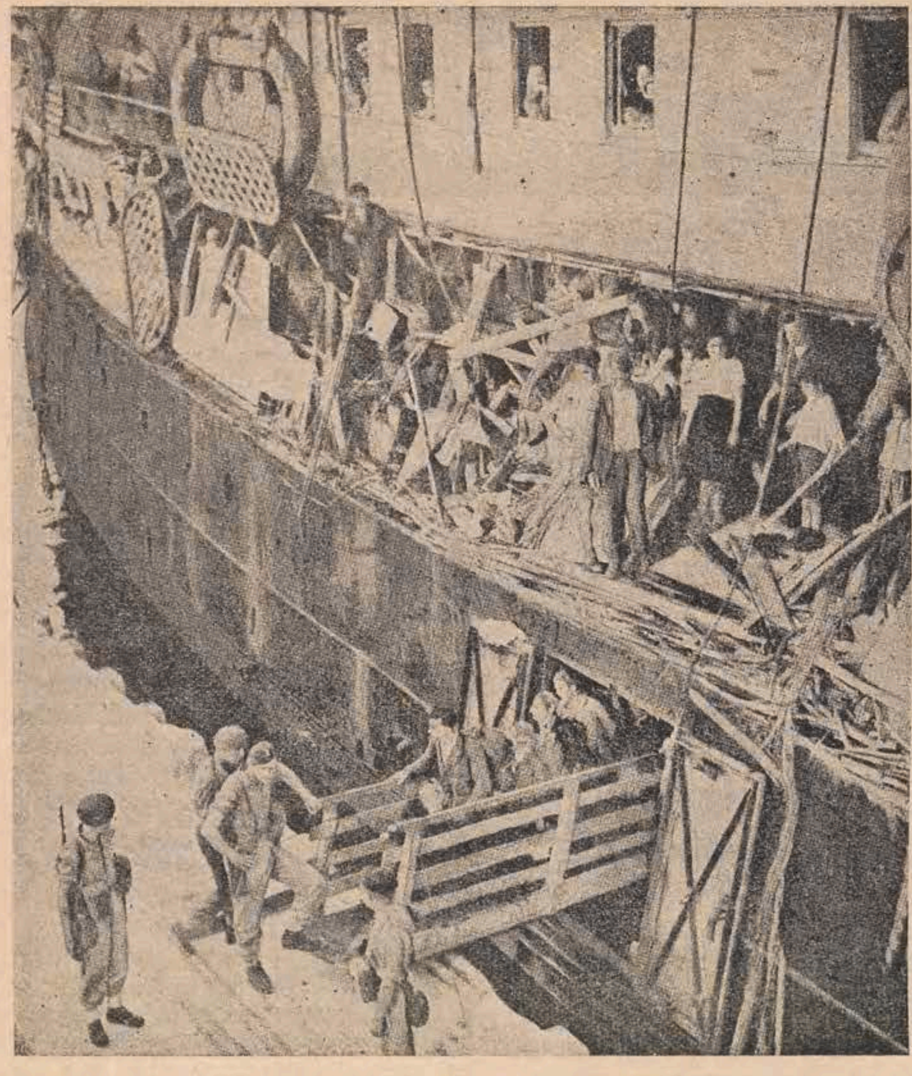

יידן ווערן מיט געוואַלט אַרויסגעזעצט פון דער שיף „עקזאָדוס"

רעזאָלוציע
פון צ.ק. פון די יידן אין פוילן

דער צענטראַל־קאָמיטעט פון די יידן אין פוילן דריקט אויס אין נאָמען פון דער יידישער באַפעלקערונג פאַר אַלע פריהייטס־ליבנדיקע פעלקער זיין טיפן צאָרן און שאַרפסטן פּראָטעסט קעגן דעם ווילקירלעכן און אוממענטשלעכן אַקט, וואָס די ענגלישע מאַכט איז באַגאַנגען לגבי די העכער 4000 יידן, וועלכע האָבן מיט דער שיף „עקזאָדוס 1947" זיך געלאָזט צו די ברעגן פון פּאַלעסטינע.

2 יאָר נאָכן נצחון איבערן פאַשיזם, וועלכער האָט פאַרניכטעט 6 מיליאָן יידן, ווערן גיאָגייט די מעטאָדן, וועלכע האָבן דעם ציל מיט פיזישן טעראָר צו דערשטיקן די שטרעבונג פון אונזערע לייבלעכע ברידער און שוועסטער אַ סוף צו מאַכן צו זייער טראַגישן גורל.

דאָס אומשולדיק פאַרגאָסענע בלוט פון די דערמאָרדעטע און פאַרוווּנדעטע אויף דער שיף „עקזאָדוס 1947" מאָנט פון דער גאַנצער ציוויליזירטער וועלט, אַז ס'זאָל ענדלעך געלעזט ווערן דער פּראָבלעם פון די פאַרפייניקטע רעשטלעך פון אונזער פאָלק, וואָס שטרעבן אויסצוּוואַנדערן כּדי אָנצוהייבן אַ נאָרמאַל לעבן.

די געשעענישן אויף דער שיף „עקזאָדוס 1947" דעמאָנסטרירן פאַר דער גאַנצער וועלט, די באַרבאַרישע מעטאָדן פון די ענגלישע מאַכט־האָבער, וועלכע פאַרלעצן ברוטאַל די נאַציאָנאַלע און מענטשלעכע ווירדע פון אונזערע פאָלקס־ברידער, קעגן וואָס מיר פּראָטעסטירן ווי אַמשאַרפסטן.

וואַרשע, 12 אויגוסט 1947

צ.ק. פון די יידן אין פוילן

ה. גראָסמאַן

זיי זיינען געפֿאַלן ווי העלדן

/ צום פֿערטן יאָרטאָג פֿון אויפֿשטאַנד אין ביאַליסטאָקער געטאָ /

די גאַסן פֿון ביאַליסטאָקער געטאָ ליגן היינט אין זייער גרעסטן טייל צעשטערטע, די הייזער — אָן פֿענצטער, אָן דעכער, טיילווייז פֿאַרברענט, טיילווייז פֿון פֿוסטקייט צעוואַלגערטע.

אין דעם סוף זומער טאָג מיט 4 יאָר צוריק האָבן זיך דאָ פֿאַרמאָסטן מיט באַוואָפֿנטע כ.ס.־פֿולקן עטלעכע הונדערט יידישע יונגע מענטשן, יעדער מיט א ביקס, ווער מיט א רעוואָלווער, ווער מיט אליין פּראָדוצירטע גראַנאַטן און ווער נאָר מיט די הוילע פֿויסטן.

מיט 4 יאָר צוריק האָט דאָ אויסגעהויכט זיין לעצטן אָטעם א פֿולבלוטיקער, אַרבעטזאַמער, קולטורעלער ישוב פֿון העכער 30,000 יידן.

דעם 16 אויגוסט 1943 איז אין ביאַליסטאָקער געטאָ פֿאָרגעקומען דער לעצטער פֿינאַל פֿון קאַמף קעגן פֿאַשיזם. לאַנג האָט מען דעם פֿינאַל געגרייט, לאַנג האָט מען געוואַרט אויף דער גרויסער שעה פֿון נקמה. זי איז געקומען און שנעל פֿאַרענדיקט דאָס פֿרייִדיקע טלאַפּן פֿון די שטאָלצע נשמות.

די קאַמף־אָרגאַניזאַציע איז אַנטשטאַנען אין אָנהייב 1942. אין פֿאַרהעלנישמעסיק רויקן ביאַליסטאָקער געטאָ טרעפֿן זיך צונויף עמיסאַרן, פֿון דער פֿאַראייניקטער פּאַרטיזאַנער־אָרגאַניזאַציע פֿון אומקימענדיקן ווילנער געטאָ און שליחים פֿון הונגעריקן וואַרשעווער געטאָ מיט וועלכע אָרגאַניזירטע אַנטיפֿאַשיסטישע גרופּע, וועמענס ערשטע אויפֿגאַבע איז געווען העלפֿן סאָוועטישע קריגס־געפֿאַנגענע.

די ערשטע קאַמפֿס־גרופּן ווערן געשאַפֿן אין צוויי הייפּט־ראַמען:

1) השומר־הצעיר, קאָמוניסטן און א טייל בונדיסטן;

2) דרור, השומר־הצעיר, הנוער הציוני און אַנדערע חלוצישע באַוועגונגען.

זיי אַלע שטייען אייפֿן זעלבן פּאָליטיש־נאַציאָנאַלן באָדן פֿון קאַמף אין געטאָ פֿאַר כּבֿוד פֿון פֿאָלק און זעען אין דעם געטאָ די יידישע קאַמפֿס־פּלאַצוואַקע קעגן פֿאַשיזם.

דער צווייטער פּונקט פֿון אַלעמענס פּראָגראַם איז געווען דיזוערסיע און פּאַרטיזאַנישע טעטיקייט אויסער געטאָ.

די טאַקטישע לאָזונג איז געווען: גרייטן זיך מיט אַלע מיטלען צום מאַסן־אויפֿשטאַנד און זיך ווערן אין פֿאַל פֿון א דייטשער אַקציע מיט וואָס מ'האָט.

דער 5 פֿעברואַר 1943 איז געווען דער ערשטער פּרווו פֿאַר די קאַמפֿס־אָרגאַניזאַציעס. די קאַמפֿס־קעמערלעך, די פֿינפֿטלעך, זיינען געווען אויף זייערע ערטער, די אָרגאַניזאַציע האָט גוט פֿונקציאָנירט, אָבער די לאַגע אין די געווער־מאַגאַזינען איז געווען טראַגיש. דאָס אליין פּראָדוצירטע קאַלטע געווער האָט געקאָנט האָבן בלויז א לאָקאַלן ווערט. אין א קעלער אָדער בוידעם האָט מען געקאָנט זיך ווערן מיט עלעקטרישע לעמפּלעך אָנגעפֿילטע מיט וויטריאָל, דאָרט האָט מען געקאָנט אָנפֿאַלן פֿון א באַהעלטעניש מיט לאַנגע מעסערס און אייזנס, אָבער דאָס האָט נישט געקאָנט וועקן די מאַסן צום ווידערשטאַנד.

דאָך איז דאָס געווען דער ערשטער ווידערשטאַנד אין די פּוילישע געטאָס. די געמישטע גרופּן פֿון השומר־הצעיר און קאָמוניסטן זיינען געבליבן אויף זייערע פּאָסטנס און געשטעלט א קורצן אָבער עפֿעקטפֿולן ווידערשטאַנד.

א באַזונדער העלדישקייט האָט אַרויסגעוויזן דער בעל־מלאכה מאַלמער יצחק. ער האָט געגאָסן וויטריאָל די דייטשן אין די אויגן. ער האָט איינעם בלינד געמאַכט, אַריינפֿאַלנדיק מיט דעם א מהומה צווישן די דייטשן, וועלכע האָבן אָנגעהויבן שיסן איינער צום צווייטן. אויף דער תּליה שוין האָט ער געוואָרנט די פֿאַרזאַמלטע דייטשן און דעם שעף פֿון געשטאַפּאָ, אַז זייער סוף וועט קומען.

דער גרויסער בלוט־אָפּפֿלוס פֿון די קאַמפֿס־גרופּן האָבן געפֿאָדערט פֿאַרשטאַרקן די אַרבעט, פֿאַראייניקן די כּוחות.

טראָץ די באַשווערונגען פֿון אַרויסגיין און אַריינגיין אין געטאָ — ווערט דער קאָנטאַקט מיטן אויסער־געטאָ ענגער. עס גייען אַרויס די ערשטע פּאַרטיזאַנישע גרופּן אין די וועלדער. מ'קריגט געווער ביי די פּויערים מ'שיקט אַרויס אויסשפּיר־גרופּן. די געווער־מאַגאַזינען ווערן פֿולער. די אייגענע פּראָדוקציע פֿון גראַנאַטן אין די דייטשישע וואַרשטאַטן, וועלכע געפֿינען זיך אונטער דער אויפֿזיכט פֿון יודנראַט, ווערט פֿאַרשטאַרקט.

די געטאָ אין פֿלאַמען

דער קאָמוניסט קאָוואַדלאָ, אן אינזשיניר־טעכניק, דער שומר קובא ראָגאָזשינסקי, א טאָקער און פֿירמע־טעכניקער, און מרדכי טענענבוים פֿון „דרור", וועלכער מאַכט עקספּערימענטן אין פּריוואַט אויס די גראַנאַטן — פֿירן אָן מיט דער אַרבעט. מיר ווערן רייכער פֿון טאָג צו טאָג. מיר האָבן א גאַנצן שטאַב מיט פֿאַרבינדלער און שמוגלער. דורך ביאַליסטאָקער „דורכן ערשטן מאַנופֿאַקטור־קאָמבינאַט, פֿאָרן אַריין פֿורן מיט פֿאַרבאַהאַלטן געווער, ווען דער געטאָ שלאָפֿט, דערלאַנגט מען דורך דער געטאָ־צוימונג אויף פֿאַבריטשנע 63 געגנבֿעטע פֿון דעם דייטשישן בויטען־לאַגער אויטאָמאַטן און ביקסן, אין 1 נאַכט 18 שטיק לאַנג געווער, אין דעם צווייטן אויטאָמאַטן. דאָס פֿירט אדורך א קליינע גרופּע געמישטע יוגנטלעכע פֿון דרור, קאָמוניסטן און שומרים אָנגעפֿירט פֿון: הירשל פֿון דרור, נאַטעק פֿון די קאָמוניסטן און ודליהו פֿון השומר.

אין דעם זומער האָבן זיך פֿאַראייניקט אַלע קאַמפֿס־גרופּן אין געטאָ, וועלכע זיינען געשטאַנען אויפֿן באָדן פֿון קאַמף אין געטאָ — אין איין אַנטיפֿאַשיסטישן בלאָק. ער האָט אַרומגענומען בערך 500 מענטשן, איבער 100 קאָמוניסטן, דרור און השומר־הצעיר צו 100, צו דעם נאָך קלענערע צאָלן פֿון הנוער הציוני און בונד. די קאַמפֿס־אָרגאַניזאַציע האָט אויך געהאַט איר פּעריפֿעריע פֿון אָרגאַניזירטע לויזערע קעמערלעך אין די פֿאַבריקן, הויפּטזעכלעך אין דער טריקאָטאַזש־פֿאַבריק אויף עקיוראַוויעצקאַ און קופּיעצקאַ. דער יסוד פֿון דער אָרגאַניזאַציע איז געווען דאָס פֿינפֿטל. אין זייענע ראַמען זיינען פֿאָרגעקומען די איבונגען און די פֿאַרטיילונג פֿון אויפֿגאַבן. דער גאַנצער געטאָ איז געווען פֿאַרטיילט אין דריי ראַיאָנען:

1. די הויפּט־גאַס קופּיעצקאַ. 2. ביאַליסמאַטשאַנקאַ אין נייע וועלט. 3. יאַראָוועצער מיט אַלע אָפּצווייגונגען.

זרח זיסקינד־זילבערבערג, דניאל מאָשקאָוויטש און מרדכי טענענבוים (טאַמאַראָף) זיינען די קאָמענדאַנטן פֿון די ראַיאָנען. אין שפּיץ פֿון דער אָרגאַניזאַציע שטייט דער שטאַב מיט זיינע אַלע אָפּטיילונגען: געווער אין מאַגאַזינען־אָפּטיילונג, אָפּטיילונג פֿאַר קאָנטאַקט מיט אויסערן געטאָ, ווירטשאַפֿטלעכע אָפּטיילונג א.א. דער שטאַב שטעלט זיך צונויף פֿון פֿאַרשטייער פֿון אַלע באַוועגונגען. אַלס קאָמענדאַנט איז אויסגעוויילט געוואָרן מרדכי טענענבוים (טאַמאַראָף) די קאָנטאַקטן מיט אויסערן געטאָ זיינען געווען באַשווערט. די ווענדונג פֿון דער אָרגאַניזאַציע צו די פֿאַרשטייער פֿון א.ק., אויף וועלכע מ'האָט אונז אָנגעוויזן פֿון וואַרשע, האָט אַרויסגעוויזן, אַז פֿון די ראָזיקע קריזן איז נישטאָ וואָס צו האָפֿן. זיי האָבן אונז געענטפֿערט גאַנץ העפֿלעך, אַז זיי וועלן גערן מיטאַרבעטן מיט יידישע קאַמפֿס־אָרגאַנען און פֿאַרגעלייגט צו פֿאַרשפּרייטן זייער אומלעגאַלע ליטעראַטור. די איראָניע איז געווען אזוי גרויס, אַז מער האָט מען מיט זיי נישט פֿאַר־

האנדלט. א גאַרשידנאַרטיקע הילף האָט מען באַקומען בלויז פון די פּאַרשטייער פון סאָוויעטישן אונטערערד, וועלכע האָבן געדינגט מיט זייער זייבסטיקע געהיימע ידיעות און שפּעטער מיט געווער, זאָל דאָ דערמאָנט ווערן די ליכטיקע געשטאַלט פון דער פאַרבינדלערין מיט דער סאָוויעטישער דיווערסיע־גרופּע, שיינע יעווין, וועלכע פלעגט אַליין מאַכן אויספלוגן אין דער נעסט פון דער דייטשער ציוויל־און פּאָליציי־פאַרוואַלטונג.

* * *

דער אויפשטאַנד פון 16־טן אויגוסט האָט געהאַט זיין פּראָלאָג אין עטלעכע פאַקטן: 1. אין מיטן א יולי־טאָג האָט מען אויף פאַבריטשנע גאַס געשאָסן צו דריי יידישע פאַרעטער — מיטאַרבעטער פון געשטאַפּאָ. דער ערשטער — ציויקליטש איז געפאַלן טויט, דער צווייטער — יאַרקאָווסקי — איז געוואָרן פאַרוואונדעט און זיין ברודער איז אַנטלאָפן. דאָס איז געווען די ערשטע עפנטלעכע אַקציע פון דער קאַמפּס־אָרגאַניזאַציע. צוויי אַנדערע פאַלן האָבן אויך אָנגעזאָגט דעם געטאָ די בשורה פון קאַמף: ביי די צוימען פון געטאָ האָט זיך צופעליק געטראָפן ביינאַכט א דייטשישער פּאַטרול מיט א גרופּע קעמפער. ביי דעם צוזאַמענשטויס איז געפאַלן א דייטש. די קעמפער האָבן זיך צוריקגעצויגן אָן פאַרלוסטן. אויף טשיסטע־גאַס האָט בעת איבונגען אויפגעריסן א גראַנאַט. דאָס הויז איז געוואָרן צעשטערט און פון אונטער די חורבות האָט מען אַרויסגעשלעפּט דריי צעריסענע יונגע קערפּערס. דאָס אַלץ האָט אָנגעזאָגט דעם אויפשטאַנד. נאָך דעם האָבן זיך נאָך געצויגן טעג פון שווערן געטאָ־לעבן, ווי שווערע שוואַרצע כמאַרעס אויף א בלייערנעם הימל. בלויז די ידיעות פון אויפשטאַנד פון וואַרשעווער געטאָ האָבן געלערנט און געשטאַרקט.

דער סיגנאַל פון אָנהייב פון ביאַליסטאָקער אויפשטאַנד איז געווען די שרפה, וואָס איז אויסגעבראָכן אויף די ווילאָקעס־פאַבריק.

דער צייכן איז געגעבן געוואָרן. דער פראָנט האָט זיך אויסגעצויגן לענגאויס די צוימען פון געטאָ, פון יוראָווצער דורך סמאָלנע און נאָוואָגרודזקע אויף עטלעכע הונדערט מעטער. די קעמפער האָבן אַטאַקירט די דייטשן, וועלכע האָבן באַוואַכט דעם געטאָ פון אינעווייניק. קיין געמויערטע געביידעס זיינען אין געטאָ נישט געווען — נישט געווען זיך ווו צו באַריקאַדירן. עס עפנט זיך א העפטיקע שיסעריי פון די יידן. די דייטשן רעאַגירן שוואַך. זיי האָבן וואַרשיינלעך געהאַט א באַפעל אַרויסצופירן די יידן אויף טויט מיט גוטן ווילן... דער פּלאַן איז געווען צו אַטאַקירן די דייטשן, דורכברעכן די צוימען און אויף אַזאַ אופן דערלויבן טויזנטער יידן זיך צו צעלויפן. א קליינע גרופּע איז געוואָרן באַשטימט אָפּצוּוואַרטן ביז דער וועג וועט פריי ווערן און זאַמלט זיך שטעלן אין שפּיץ פון דער 20־טויזנט־קעפּיקער מאַסע, וואָס איז געווען צונויפגעזאַמלט אויף יוראָווצער־גאַס און זי אַרויספירן צו די פּאַרטיזאַנער אין סופּראַסלער וואַלד. אין א געהויבענער שטימונג האָבן זיך אַלע באַוואָפנטע חברים א לאָז געטאָן אויף די באַשטימטע ליניעס, מען הערט אויסגעשרייען פון „הורא", עס רייסן אויף גראַנאַטן, עס שפּילט א מאַשין־געווער. אַלץ העכער הילכט אָפּ דער קאַמף, די הערצער ווערן צעהיצט, די קעפּ פאַרדרייט פון ערשטן זיג. די צוימען ליגן צעריסן, דער וועג איז פריי! די פאַרלוסטן זיינען נישט גרויס. די דייטשן שיסן נישט אָפּ, ווי זיי וואָלטן זיך געפילט אין דעם הייסן פּרימאָרגן. עס האָבן געקעמפט זייט ביי זייט זלמן און חיה, די קאָמוניסטן, זרח און נדליהו, די שומרים, הירשל און וובציק פון דר"ר, קוסין פון די בונדיסטן. אין שטאַב זיצן מרדכי טענענבוים און דניאל מאָשקאָוויטש. זיי האַלטן די פעדים פון אויפשטאַנד. אַלע אַנדערע זיינען אויפן קאַמפּס־פּלאַץ. א צוויי—דריי שעה האָט מען אויפגעהאַלטן די פּאָזיציע. די דייטשישע שיסערייען זיינען מיט אַמאָל געוואָרן העפטיקער. עס האָט זיך אָנגעהויבן די אַרומרינגלונג. די מאַסע פון יוראָווצער־גאַס איז געוואָרן אָפּגעשניטן פון דער קאַמפּס־גרופּע אויף סמאָלנע און נאָוואָגרודזקע. פון יאַראָווצער זייט האָבן זיך באַוויזן דייטשן. די צאָל קרבנות וואַקסט, געדרענגער מיט גרינס ווערן פאַרזייט מיט טויטע און פאַרוואונדעטע, ווער ס'רופט נאָך וואַסער, ווער עס זיפצט אויס דעם לעצטן מאָל א טייערן נאָמען. לילקין זאָגט איר לעצט וואָרט — „עס איז נישטאָ וואָס צו פאַרלירן" — און פאַלט. די הייזער אויף סמאָלנע און נאָוואָגרודזקע ברענען ווי קין. עס ווערט וואָס אַמאָל הייסער. די כוחות פון די קעמפער ווערן שוואַכער. דאָס דייטשישע פייער לאָזט אַפילו נישט אויפשטיין. א קליינע גרופּע האָט נאָך באַוויזן זיך אַריינצורייסן אין דער אייזן־גיסעריי פאַבריק „מאַלטען־באַלט" און אָנפאַלן אויף א גרופּע דייטשישע אָפיצירן, וועלכע האָבן אינספּעקטירט די פּאָזיציעס פון די דייטשן. אין שפּיץ פון דער גרופּע שטייען זרח זילבערבערג און זלמן. פון פּאָלעסקע און ציעפּלע קומען אָן 2 פּאָלקן דייטשן, אָן עסקאַדרע באָמבאַווצעס פליען איבער די קעפּ. דער לעצטער אַטאַק פון די רעשטלעכע קעמפער האַלט אָפּ בלויז אויף א ווייל דעם פאָרויסמאַרש פון די דייטשן. דער דרייעק סמאָלנע — יוראָוויעצקע — ציעפּלע ווערט ענגער. פאַר די קעמפער ליגן די צעשטערטע צוימונגען פון געטאָ, אויפגעריסענע פּלויטן, הינטער זיי דער אָנשיט פון דער באַנקינע, פון הינטן שפּילט דאָס דייטשישע מאַשינגעווער און עס ברענען הייזער.

פון ציעפּלע קומען אָן טאַנקען. פון דער אַרומרינגלונג פון פייער און בליי האָבן זיך בלויז 72 פון 300 אויפשטענדלער דורכגעריסן צום בונקער אויף כמיעלנע. איינצלנע האָבן זיך אַרויסגעריסן צו די פּאַרטיזאַנישע וועלדער, די רעשט איז געפאַלן.

די דייטשן האָבן געהאַט גרויסע פאַרלוסטן —פיל צענדליקער דייטשישע סאָלדאַטן זיינען אויף א שטילן אופן אָפּגערוימט געוואָרן פון געטאָ.

פון יוראָוויעצקע גאַס האָט מען דעם זעלבן טאָג אַרויסגעפירט די גאַנצע יידישע צוואַנציק טויזנטיקע מאַסע קיין מאַידאַנעק און אָשוויענטשים. דער קאָמענדאַנט מרדכי און זיין פאַרטרעטער דניאל ווערן אָפּגעריסן פון דער גרופּע און קעמפן ביז דער לעצטער קויל. אין דער געביידע פון שפּיטאָל באַגייען זיי זעלבסטמאָרד.

דער קאַמף אין געטאָ האָט נאָך אָנגעהאַלטן. פון בונקער אויף כמיעלנע איז מען נאָך איבערגעפאַלן דייטשישע פּאַטרולן. די שיסערייען האָבן זיך אָנגעהויבן יעדן אָוונט, ווי נאָר עס פלעגט צופאַלן די טונקלקייט. די שטאָט פלעגט יעדע נאַכט אויפגעציטערט ווערן פון אויפרייסן און שיסערייען. געדויערט האָט עס נישט לאַנג. אין 8 טעג נאָכן אויפשטאַנד האָט מען ביי טאָג אַנטדעקט דעם בונקער מיט די 72 העלדן. אויף יוראָוויעצקער גאַס האָט מען זיי אויסגעשטעלט ביי דער וואַנט אין צעשאָסן. זיי האָבן באַגלייט צום לעצטן רומפולן וועג די אויסגעשרייען פון אומבויגזאַמע יידישע הערצער: „זאָל לעבן די רויטע אַרמיי, זאָל לעבן דאָס יידישע פאָלק און זיין צוקונפט — א"י, זאָל לעבן די פעלקער־פאַרברידערונג, א טויט דעם אָקופּאַנט." יעדער האָט אַריינגעלייגט אין די אויסרופן זיין גאַנצן יונגן גלויבן.

ערע זייער אָנדענק!

די לעצטע פון די 72 יידישע יוגנטלעכע קעמפער אין ביאַליסטאָקער געטאָ ווערן צעשאָסן

א. זשעלעזניקאוו

אזוי האבן געקעמפט יונגע פארטיזאנער

ווילנער געטא ווערט ליקווידירט...

דורך שמאָלע רערן פון דער שטאָטישער קאנאליזאציע שלייכן זיך די רעשטלעך פון דער פאריניקטער פארטיזאנער־אָרגאניזאציע (פ.פ.אָ.).

שוין 8 שעה, ווי מיר געפינען זיך אין די רערן, 8 שעה, ווי מען שארט זיך אין קויטיקן וואסער און מען זעט נאָך אלץ נישט דעם ארויסגאנג. די שוואכערע פאלן פון די כוחות און מען מוז זיי שלעפּן.

ענדלעך טרעפן מיר אָן אויף דעם ארויס־גאנג, וועלכן עס האָט שוין פון פריער צוגע־גרייט קאפּלינסקי און זיין קאמפס־גרופּע.

פארלוויז לאָזט מען אינז, פארמאטערטע, קויטיקע און דורכגענעצטע ארויס אין שטאָט. מען דארף גיין שנעל. מען דארף אויסנוצן די טונקלקייט און דאָוויזן ביז דער פּאָליציי־שעה צום זאמל־פּונקט.

און פּלוצלונג — מען שיסט...

דאָס האָט געשאָסן אונזער אסיע. די צי־פּונפטיסטקע אסיע ביג.

אסיע איז אין געטאָ געווען אונזער באטא־ליאָן־פארבינדלערין. אויף איר ליב פלעגט אסיע אדורכטראָגן צענדליקער שטיקלעך גע־ווער.

אָסיע פלעגט אונז שטענדיק ברענגען נייַ־עס, וואָס מען הערט אויף די פראָנטן, ווו מען שלאָגט די דייטשן, וואָס מען הערט אין געטאָ, צו וועלכע אקציעס מיר דארפן זיך גרייטן. אין ערשטן טאָג פון דער ליקווידאציע, ווען אונזער באטאליאָן איז צעקלאפּט געוואָרן, האָט אסיע אדורכגעפירט די עוואקואציע פון די איבערגע־בליבענע קעמפער צום אלגעמיינעם זאמל־פּונקט.

אסיע איז יענעם אָוונט, דעם 23־טן סעפּטעמבער 1943, צוזאמען מיט אונז ארויס דורך די רערן. צוזאמען מיט די מיטגלידער פון שטאב פון דער פ.פ.אָ. — אונזער באטאל־יאָן־קאָמאנדיר אבראשע כוואָיניק און יאנקל קאפּלאן — איז זי אראָפּ פון געטאָ אין די רערן און די לעצטע ארויס אין שטאָט.

עס האָט זיי פארהאלטן דער פארטרעטער פון גענעראל־קאָמיסאר פאר ליטע מיט א סוויטע פון ס.ס.־לייט און געשטאפּאָ־אגענטן. אויף דער פראגע ווער זיי זיינען, האָבן גע־ענטפערט שאָסן פון דריי פּיסטאָלעטן. עס האָבן געשאָסן: די יונגע אסיע, דער איינגעע־מיקער אבראשע און דער יידישער לערער יאנקל. זיי האָבן פארוווּנדעט דעם שטעל־פאר־טרעטער פון גענעראל־קאָמיסאר פון ליטע, (וועלכער איז ספּעציעל געקומען פון קאָוונע קיין ווילנע, כדי ביייצוזיין בעת דער ליקווידא־ציע פון ווילנער געטאָ) און נאָך עטלעכע ס.ס.־לייט.

מען האָט זיי גענומען אין געפאנגענשאפט.

אויף מאָרגן פארטאָג, ווען אונזער מחנה איז שוין בשלום אָנגעקומען אויף די פארטי־זאנישע באזעס, האָט מען אייפן פלאץ, ווו ס'זיינען געווען צונויפגעטריבן די רעשטלעך פון דער יידישער עדה פון ירושלים דליטע, אויפגעשטעלט תליות.

ווען אסיע איז ארויף אויף דער תליה, האָט זי, פונקט אזוי ווי הירש לעקערט מיט 41 יאָר צוריק, אויסגעשריען: „וויינט נישט, זיי וועלן דאָ אייביק נישט זיין, זאָל לעבן דער סאָציא־ליזם"!

* * *

ס'הויבן זיך אָן שווערע טעג פון פארטי־זאנישן קאמף.

אין דער ערשטער צייט איז איינע פון די וויכטיקסטע אויפגאבן — דער אויסשפּיר. מיר מוזן זיך באקענען מיט דער געגנט. מיר מוזן וויסן ווו ס'געפינען זיך די דייטשן און ווו מיר קענען געפינען פריינט צווישן דער פּויערישער באפעלקערונג.

מיט איינער פון די אויסשפּיר־גרופּן פירט אָן דער קאָמיוגיסט דניאל לובאָצקי. דאנקע איז שוין לאנג פארהארטעוועט אין קאמף. אין די ערשטע טעג פון דער ליקווידאציע פאלט ער אריין מיט א פונאנדער־גענומענעם פּיסטאָ־לעט אין געשטאפּאָ. ער שטייט דאָרט אויס אי־בערמענטשלעכע פּייניקונגען, אָבער ער האלט אויס און אין לעצטן טאָג פון דער לי־קווידאציע געלונגט אים צו אנטלויפן פון גע־שטאפּאָ און צוריק קומען אין געטאָ. צוזאמען מיט אונז קומט ער שפּעטער אין וואלד.

דאנקע מיט זיין גרופּע זיינען אויף אויס־שפּיר. יונגע חברה — איינער אין איינעם. דאנקע לאָזט אָבער די יאטן לעבן דאָרף און אליין שלייכט ער זיך אריין אין א כאטע. עס דערהערט זיך א שאָס. ער באוויזט נאָר אָפּ־צוגעבן א סעריע פון אויטאָמאט און ער פאלט א טויטער.

אין דער כאטע האָט געוווינט אן אגענט פון געשטאפּאָ.

* * *

ראשקע מארקעוויטש, א מיטגליד פון דעם השומר הצעיר אין געטאָ, פירט אָן מיט א גרופּע פארטיזאנער, וועלכע זיינען ארויס אויף שפּייז־פאָרגרייט. די אקציע גייט רויק און פּינקטלעך. עטלעכע פורן זיינען שוין גרייט. אָבער פּלוצלונג: מען שיסט. עטלעכער פון די פּויערים, וועלכער האָט געהאט א קאָנטאקט מיט די דייטשן, האָט זיי צוגעוויזן געגעבן. ראש־קע באפעלט גיך מיט די אָנגעלאָדענע פורן זיך צוריקציען. אויף דער באזע ווארט מען אומגעדולדיק אויף שפּייז. אליין פארנעמט זי א פּאָזיציע און עפנט א פייער פון איר אויטאָמאט. עס קומען אָן דייטשן. די פורן רייסן זיך אדורך.

ראשקען האָט קיינער מער נישט געזען.

* * *

דער פראָנט דערנענטערט זיך. אויף אלע וועגן — דייטשן, טאנקען, הארמאטן. אָבער אונז שרעקט דאָס נישט. פארקערט, שטארקט נאָך אונזער קאמפס־ווילן, אונזער זיכערקייט אין זיג.

אימקע לובאָצקי, דאנקעס יינגערער ברודער, וועלכער האָט אין דער שווערסטער צייט אדורכגעפירט אונזער אָטריאַד דורך דער בלאָקאדע, איז אוועק מיט א גרופּע פון יונגע יידישע יאטן ענדגילטיק איבערצורייסן די דייטשע טעלעפאָן און טעלעגראף־פארבינדונג צווישן ווילנע און לידע. מיט עטלעכע טעג צוריק האָבן זיי שוין די ליניע געהאט איבער־געריסן, אָבער די דייטשן האָבן זי פארריכט.

איצט זיינען זיי דעצידירט זי ענדגילטיק צו פארניכטן, כדי צו העלפן דער אָנגרייפנדי־קער רויטער ארמיי.

דריי טעג זיינען נאָרביי און די יאטן זיי־נען נישטאָ. מסתמא היטן זיי, אז די דייטשן זאָלן מער נישט פארריכטן די ליניע.

מיר באקומען א באפעל צו מארשירן אויף ווילנע. מיר מארשירן מיטן שאָסיי, אויף וועלכן אימקע האָט געזעגט די סלופּעס. אָט זיינען מיר אויפן אָרט פון זייער אקציע. אָפּ־געזעגטע טעלעגראף־סלופּן, צעריסענע דראָטן. נאָר מיטאמאָל דערזעען מיר א שרעקלעך בילד. לעבן א נישט דערזעגטן סלופּ א ריזי־קער גרוב און דאָרטן פינף מענטשן, צעריסע־נע אויף שטיקלעך, ווו א האנט, ווו א שטי־קעלע פוס... אן אָפּגעריסענער קאָפּ מיט בלאָנ־דע האָר...

דאָס האָבן די דייטשן אונטערגעלייגט אונטערן סלופּ א קעגן־טאנק־מינע, וועלכע האָט אויפגעריסן בעתן זעגן דעם סלופּ.

דאָס בילד דערשיטערט. חברים מיט וועל־כע די ביסט נאָך מיט א פּאָר טעג צוריק געשלאָפן אויף איין נארע...

אָבער מיר מוזן גיין. הינטער אונז מאר־שירט די רויטע ארמיי. פאר אונז איז ווילנע און דאָרט זיינען די דייטשן. מיר מוזן גיין אָפּמאָנען א חשבון, א חשבון פאר בלוט, וואָס מוז מיט בלוט באצאָלט ווערן.

מיר רייסן זיך פארטאָג אריין אין אונזער היימשטאָט.

די סאָוויעטישע ארטילעריע גיט פייער, דער געהילך פון די הארמאטן קלינגט ווי א טרויער־מארש פאר די היטלערישע תלינים.

אין אָוונט האָט שוין אויף דעם שלאָס־בארג געפלאטערט א רויטע פרייהייטס־פאָן. די פארטיזאנער זיינען געוואָרן רויטארמייער.

זיי שפּאנען אויף מערב, פאָרויס קיין בער־לין... און מיט זיי גייען מיט די געשטאלטן פון די אסקעס, פון די ראשקעס און דאנקעס.

שמעון ראזענבערג

יידישע יוגנט אין אמעריקע

איינדרוקן פון א רייזע

דאס יידישע אמעריקע קלאפט אין אלארם: ראטעוועט די קינדער פון אסימילאציע. בויט צוריק אויף א בריק צווישן יונגן און אלטן דור, צווישן שול און היים, צווישן דער יוגנט און דעם פאלק.

עס טומלט זיך אויף קאנפערענצן, אין דער פרעסע און אויף צוזאמענפארן. עס גייט א וויכוח וויאזוי און דורך וועלכע וועגן קען מען צוריקפירן די יוגנט צו יידיש און יידישקייט.

ס'איז אן אומבאשטרייטבארער פאקט אז די יידישע יוגנט אין אמעריקע איז מיט קליינע אויסנאמען שפראכלעך אסימילירט. זי רעדט נישט און פארשטייט נישט קיין יידיש. לייענט נישט קיין יידישע ביכער און פועסע. יידישע ליטעראטור, געשיכטע, טעאטער, דאס אלץ איז פרעמד דעם יונגן יידישן דור.

מיט יעדן יאר וואקסט די דיספראפארץ צווישן די עמיגראנטן און אמעריקאנער געבוירענע צום אומגונסטן פון די ערשטע. אין רעזולטאט דערפון פאלט דער טיראזש פון דער יידישער פרעסע, פארקלענערן זיך די אויפלאגעס פון יידישע ביכער. די יידישע אפטיילונגען פון די שטאטישע ביבליאטעקן פארשווונדן פון די פאליצעס. נאך ערגער האלט עס מיט דעם יידישן טעאטער. געווען אמאל אין ניו־יארק ארום פופצן יידישע טעאטערן. צווישן זיי דראמאטישע, אפערעטן און רעוויעס, אמאטארן־טרופעס און סטודיעס. פון דעם אלעמען איז קוים געבליבן א זכר. די עקזיסטענץ פון די יידישע דערגענצונגס־שולן ווערט סטימולירט מער דורך קאנקורענץ אין אינערציע, ווי פון נאטירלעכער נויטווענדיקייט. דאס איז נוגע אלע דערציונגס־אנשטאלטן, סיי וועלטלעכע, סיי פון רעליגיעזן כאראקטער. צי באדייט דאס, אז די אמעריקאנער יידן, די יידישע יוגנט דארט אסימילירט זיך? בשום אופן נישט. פארקערט, פאראלעל מיטן וווקס פון דער שפראכלעכער אסימילאציע באמערקט זיך, ספעציעל אין די לעצטע יארן, א וואקסנדיקער אינטערעס צו יידישע פראבלעמען, א פארשטארקטע נאציאנאלע אקטיוויטעט און א באדייטנדער וווקס אין דער ארגאניזירטער און קאאפערירטער געזעלשאפטלעכקייט.

א ישוב פון ארום 5 מיליאן יידן קאנצענטרירט אין זיין מערהייט אין איניקע גרעסערע שטעט. און אין די שטעט פונקט ווי אין אמאליקן פוילן — קאנצענטרירט אין באזונדערע ראיאנען, קווארטאלן, גאסן און הייזער. די יידישע זומער־וווין־ערטער, קורערטער — א קאפיע פון שלום־עליכמס דאמישעס. אין אזא ריין־יידישער אטמאספער איז אויסגעוואקסן א יוגנט, וועלכער ס'איז פרעמד יידיש און יידישע קולטור, וואס לעבט זיך אויס אויסשליסלעך אין דער ענגלישער שפראך.

צו דער ראזיקער דערשיינונג אין דער אנטוויקלונג פון ישוב אין אמעריקע האט דער עיקר גורם געווען דער פאקט, וואס אין משך פון 50 יאר האט דער שטראם פון מעברלים געטראגן מאסן עמיגראנטן אין די בארימטע שוויק־שאפ. די „גרינע" האבן דארטן דורכגעמאכט א שווערן וועג און ביטער לעבן. דער גייסטיקער באגאזש פון רוב פון יענעם עמיגראנטן־שטראם איז געווען א גרינגער, דער נאציאנאלער באוווסטזיין א שוואכער, און דער ציל איז געווען, ערשטנס: זיך ארויספארבעטן, צווייטנס: ראטעווען די קינדער פון דעם שוויק־שאפ, געבן דעם יונגן דור דאס, וואס מען האט נישט געקענט דערגרייכן פאר זיך — א גרינגער און באקוועמער לעבן.

דאס האט מען געהאפט צו דערגרייכן דורך „אויסגרינען" זיך, דורך אמעריקאניזירן זיך, דורך אנטלויפן פון דער יידישער שפראך, פרעסע, טעאטער. עס האט זיך איינגעדאכט, אז דאס דערווייטערן זיך פון דעם יידישן, וועט העלפן זיך דערווייטערן פון שוויק־שאפ, פון איסט־ניו־יארק.

אין דער זעלבער ריכטונג האבן אויך געווירקט די איינפלוסן פון די דייטשע יאהודים. דער סוף איז געווען, אז דער יונגער דור איז אוועק פון דער יידישער שפראך.

א בריוו פון אן אמעריקאנער יוגנטלעכן

אין די לעצטע טעג איז אין סעקרעטאריאט פון דער יוגנט־אפטיילונג ביים צ.ק. פון יידן אין פוילן געקומען א בריוו פון יענער זייט ים מיט פאלגנדיקן אינהאלט:

ח' הערן!

וואלט איר געוואלט מיר טאן א געפעליקייט?

איך בין אן אמעריקאנער ייד, איך בין אלט 20 יאר און איך וואלט זייער געוואלט אנקניפן א קארעספאנדענץ אין ענגלישער שפראך מיט א יונגן פוילישן ייד (איך וואלט געקאנט שרייבן אויך יידיש, נאר מיט שוועריקייט).

צי וואלט איר געקאנט מיך פארבינדן מיט אזעלכן, וואס וואלט געוואלט קארעספאנדירן מיט מיר? איך וועל אייך זיין דערפאר זייער דאנקבאר.

— הארי ליפסעט —

22 סירקל עוו פעטערסן, ניו־ערסעי

או. ס. א.

די איבערזעצונג פון דעם אויבנדערמאנטן בריוו גיבן מיר איבער אן שום קאמענטארן אין דער איבערצייגונג, אז אונזער יונגער לאנדסמאן פון יענער זייט ים וועט נישט מוזן לאנג ווארטן אויף אן ענטפער, פארקערט — ער וועט אפילו באקומען איניקע ענטפערס.

אבער דאס האט לחלוטין נישט באפרייט נישט די אלטע און נישט די יונגע פון איסט־ניו־יארק און פון איסט־בראדוויי. פארקערט, א רייע סימפטאמען אין די לעצטע יארן באווייזן, אז די אנטוויקלונג פון די געשעענישן אין אמעריקע שטויסן אלץ מער די יידן צוריק אין יידישן תחום.

דער שוידערלעכער חורבן פון די יידישע ישובים אין אייראפע האט אין דער טיף אויפגערודערט דאס אמעריקאנער יודנטום. דאס, וואס איז פארלאפן אין אייראפע, שטויסט זיי זיך צו פארטראכטן וועגן אייגענעם גורל און פערספעקטיוון. און די פערספעקטיוון זיינען ווייט נישט אזעלכע גאלדענע: די רעאקציע אין לאנד שטארקט זיך, די לופט ווערט אלץ מער אנגעלאדן מיט סאציאלע קאנפליקטן און קלאסן־קאמפן. עס וואקסט דער אנטיסעמיטיזם, עס באווייזן זיך סימנים פון דיסקרימינאציע און פראצענט־נארמעס פאר יידן אויף פאבריקן און אוניווערסיטעטן. דאס אלץ רופט צום לעבן פראצעסן, וועלכע זיינען לאנגע יארן געווען פרעמד דעם אמעריקאנער יידישן ישוב. נישט קיין קליינעם צושטייער צו די פראצעסן טראגט דער גרויסער געראנגל אין און ארום ארץ־ישראל. מען האט דערפילט די נויטווענדיקייט צו שטארקן און קאנסאלידירן די כוחות. מען באמיט זיך צוריק דערנענטערן און געווינען די יוגנט. דאס צווינגט צו זוכן נייע וועגן פון דערציונג, וואס זאל סטימולירן א נייעם גייסט, א גייסט פון נאציאנאלער אחריות און נאציאנאלן באוווסטזיין.

שוין היינט שפילט די יוגנט א באדייטנדע און אנזעעוודיקע ראל אין דער נאציאנאלער מאביליזאציע. אין די פארשידענע פראמינענטע ארגאניזאציעס, אין דער ציוניסטישער באוועגונג, אינם גאנצן געזעלשאפטלעכן לעבן האבן זיך אנגעהויבן מאסנהאפט צו באטייליקן די יידישע שול־און ארבעטער־יוגנט. איצט ווערן געמאכט פרוון אויך שפראכלעך צוריקצוגעווינען די יוגנט.

גייט טאקע איצט אן א העפטיקער וויכוח אין יידישן אמעריקע וועגן אויסברייטערן די נעץ פון די יידישע און העברעישע שולן, וועגן צוטרעטן בויען די ערשטע נארמאלע טאג־שולן, מיט יידישן און העברעישן לימוד. מען הויבט אן פארשטיין, אז קאטעדרעס פאר יידישע ליטעראטור און געשיכטע אויף די אמעריקאנער אוניווערסיטעטן וועלן נישט האבן קיין גרויסע באדייטונג אזוי לאנג, ווי עס וועט פעלן דער יסוד — די יידישע עלעמענטארע פאלקס־שול און מיטלשול, וואס וועלן דערציען און צוגרייטן קאדרען פון יידישע סטודענטן. די ערשטע יידישע טאג־שול אין צפון־אמעריקע עפנט זיך היי־יאר אין ניו־יארק, זאל דאס זיין א מולדיקער אנהויב.

יונגע טאַלענטן

רישאַרד באַקסט דער יונגער פּיאַניסט

פינף טעג האָט זיך געצויגן דער עלימינאַ־ציע־קאָנקורס פון יונגע מוזיקער פון גאַנץ פּוילן. אין וואַרשע אין זאַל פון „אימקא" זיינען ארויסגעטרעטן יונגע טאַלאַנטן: פידלער, פּיאַניסטן, זינגער פון אַלע עקן לאַנד.

יעדער פון זיי באַזונדער האָט אריינגעטראָגן עפּעס נייעס, דערהויבנס, האַלטנדיק אין שפּאַנונג דעם גאַנצן זאַל.

אין לעצטן טאָג באַמערקט זיך שוין א מידקייט ביי די צוהערער. מיט גרויס אומגעדולד דערוואַרט מען די רעזולטאַטן פון קאָנקורס. ווער וועט זיין צווישן די ערשטע פון די עטלעכע און דרייסיק יונגע טאַלאַנטן? ווער פון זיי וועט זוכה זיין צו פאָרן אויף דעם קאָנקורס, וואָס דאַרף אין א פּאָר חדשים ארום פאָרקומען אין זשענעווע? ווער פון זיי וועט רעפּרעזענטירן פּוילן אויף דעם אינטערנאַציאָנאַלן קאָנקורס פון יונגע שטערנס אין דער מוזיק־וועלט?

ענדלעך טרעט ארויס די לעצטע זינגערין פון יעלעניא נורא און עס באַווייזט זיך אויף דער סצענע דער פּראָפעסאָר ברעגי. אַלע זיינען זיכער, אַז איצט וועט געמאַכט ווערן דער סוף פון קאָנקורס און דער טערמין פון פאַרעפנטלעכן די נעמען פון די זיגער. צו דער גרויסער פאַרוואונדערונג פון אַלע אנוועזנדיקע מעלדעט דער פּראָפעסאָר ברעגי, אַז די זשורי האָט דערלויבט ארויסטרעטן דעם פּיאַניסט באַקסט מיט דער סאָנאַטע פון שאָפּען ה' מאָל, וועלכע איז נישט פאָרויסגעזען אין פּראָגראַם פון דעם קאָנקורס.

די ערשטע אַקאָרדן, וואָס באַקסט ברענגט ארויס, פאַרכאַפּן די הערער. אויף אַזאַ סיור־

פּריז האָט מען זיך נישט געריכט. מיט גרויס שפּאַנונג הערט מען זיך צו צו די איידעלע ווייכע טענער, וואָס באַקומען זיך ארויס פון אונטער זיינע פינגער. ער שפּילט עמאָציאָנעל, מיט געפיל, ארויסברענגענדיק איינגאַרטיקע באַטאָנונג און ניואַנסן. ער צייכנט זיך אויס מיט ווירטואָזער טעכניק און טיפן געפיל.

באַקסט האָט זיך באַוויזן אַלס א רייפער מוזיקער מיט א גלענצנדער טעכניק.

ווען עס האָבן זיך נאָך געטראָגן די לעצטע אַקאָרדן, האָט דער גאַנצער זאַל אויסגעבראָכן מיט לאַנגדויערנדע אַפּלאָדיסמענטן. מ'האָט דעם יונגן פּיאַניסט נישט אראָפּגעלאָזן פון דער סצענע. אַלץ, וואָס מען האָט געהערט במשך פון די 5 טעג פון דעם קאָנקורס איז געוואָרן קליין און בלאַס. באַקסט איז פּרעמירט געוואָרן מיט א גרויסער געלט־פּרעמיע. אין זאַל האָט מען זיך אָנגעהויבן באַלד פאַראינטערעסירן מיט אים. ווער איז ער? פון וואַנען שטאַמט דער יונגער יידישער בחור, וועלכער איז פּלוצלינג אויסגעוואַקסן צום סוף פון קאָנקורס און באַוויזן וואונדער?

* * *

רישאַרד באַקסט איז געבוירן געוואָרן אין וואַרשע. זיין פאָטער אַברהם, פון פאַך א צאָן־טעכניקער, האָט יעדע פרייע מינוט געווידמעט דער מוזיק. זיין מוטער פון דער היים הערצבערג, א לערערין פון מוזיק, האָט שוין פון 5 יאָר אָן איר בן־יחיד אָנגעהויבן לערנען שפּילן אויף פּיאַנינאָ. דער קליינער רישאַרד

ווייזט ארויס גרויסע פעיקייטן. מיט זיין אַבסאָלוטן געהער, גרויסע פּיאַניסטישע פעיקייטן און אייגענע קינדער־קאָמפּאָזיציעס ציט ער צו די אויפמערקזאַמקייט פון באַוואוסטן וואַרשעווער פּראָפעסאָר טורטשינסקי. אַלס אויסנאַם־פאַל נעמט מען דעם 6־יאָריקן פּיאַניסט צו אויפן ערשטן קורס פון וואַרשעווער קאָנסערוואַטאָריום. דאָ ווערט ער גלייך באַרימט אַלס וואונדערקינד. ביז דער מלחמה האָט באַקסט אונטער דער אויפזיכט פון פּראָפעסאָר טורטשינסקי געמאַכט גרויסע פאָרשריטן. די מלחמה רייסט אים אָפּ פון די עלטערן. ער ווערט עוואַקואירט קיין סווערדלאָווסק, וווּ ער טרעט אריין אין דעם עוואַקואירטן מאָסקווער קאָנסערוואַטאָריום, וווּ ער לערנט זיך אין קלאַס פון באַרימטן פּראָפ. איגומנאָוו און שפּעטער ביים פּראָפ. נויהאוז. אין יאָר 1947 האָט רישאַרד באַקסט פאַרענדיקט דעם קאָנסערוואַטאָריום אויף אויסגעצייכנט.

היינט צו טאָג, ווען דער 21־יעריקער באַקסט האָט באַצויבערט די צוהערער אין וואַרשע אין זאַל פון „אימקא", איז קיינער פון זיינע נאָענטע נישט געווען. אין צייט פון דער מלחמה זיינען דורך די דייטשן אומגעבראַכט געוואָרן זיין פאָטער און מוטער, וועמעס צוואה ער האָט מיט עקשנות מקיים געווען, דערגרייכנדיק די העכסטע שפּיצן פון קונסט.

ר. באַקסט פאָרט איצט אויפן חשבון פון דער פּוילישער מלוכה קיין ראַטנפאַרבאַנד, וווּ ער וועט זיך אונטער דער אָנפירונג פון פּראָפ. נויהאוז צוגרייטן צו דעם טראַדיציאָנעלן שאָפּען־וועלט־קאָנקורס, וועלכער וועט פאָרקומען אין וואַרשע אין יאָר 1948.

יהודית

שמעון פאָגעלמאַן

יונגער טאַלענטירטער סקולפּטאָר ביים פאַרענדיקן זיין אַרבעט „די יידישע מאַמע"

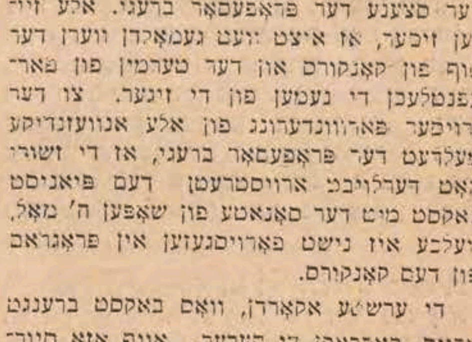

נתן גראָס

דער יונגער טאַלענטירטער פילם־רעזשיסער און סצענאַריסט, רעאַליזאַטאָר פון ערשטן יידישן פילם „נידער־שלעזיע"

לייבל קופערשמיט

צי ביסטו דען?
(ליבע-ליד)

צי ביסטו דען א בלימעלע
און איך, א ווינטעלע באשטראפט.
און ס'איז נויטיק דיר מיין וואגלעניש,
אויף צעטראגן דיר דיין דופט?

דאס בין איך אליין א בלימעלע,
און אויך דאס ווינטעלע אליין.
מיין דופט, מיין ליד, וועט גרייכן דיך,
ווען איך וועל וויאנען אין פארג'יין.

צי ביסטו דען א שטערנדל,
א ווייטס און נישט דערגרייכטס.
און ס'איז נויטיק דיר מיין פינצטערניש
אז דו זאלסט קאנען לייכטן?

דאס בין איך דאס שטערנדל
און אויך די פינצטערניש אליין,
מיין ליד, מיין שטערנדליכט וועט גרייכן דיך,
ווען איך וועל מער נישט זיין.

ו. ה. איוואן

צו דיר
(ר. ח.)

איך האב געזוכט דעם וועג צו דיר
ווו אין דער נאכט א וואנדערער, — א פלעמל שיין
האט מיר די ליכטיקייט פון דיינע אויגן געוויזן,
דעם וועג אין דיין הויז אריין.

האט די שיינקייט פונעם ארום
אויפסניי פאר מיר דערוואכט.
ווען דו האסט דאס ערשטע מאל
צו מיר געטאן א לאך.

האבן לאמפן ליכטיק העל
זיך פאר מיר צעברענט.
ווען דו האסט אויסגעשטרעקט צו מיר
דיינע ווייסע צארטע הענט.

האב איך דערפילט די יונגע פרייד
און נאך דיין רוף געגאנגען.
ס'האט דער ארום גערופן מיך
מיט טויזנטער פארלאנגען.

פערל האלטער

פייגעלעך! פייגעלעך!

פייגעלעך! פייגעלעך! קומט דא צו פליען.
איך האב פאר אייך קרישקעלעך ברויט.
דער הארבסט האט מיט רעגן די וועגן פארגאסן,
און ס'איז ביי אייך הונגער און נויט.

ס'פאלן די בלעטער פארגעלטע, פארוועלקטע,
עס וועלן דיביימער שוין נאקעטע שטיין,
פארלאזט־זשע די קאלטע פארעגנטע נעסטלעך
און קומט אין מיין שטיבל אריין.

אונטער מיין דעכעלע אויסבויען וועל איך
א נעסטל א וואַרעמס פאר אייך,
כ'וועל פעדערן נעמען פון קישעלע מיינעם
ס'זאל זיין אייך אי וואַרעם אי ווייך.

און ווען ס'וועט דער פרילינג מיט גילדערנע שטראַלן
פאַרייאָגן דעם שניי און די קעלט,
מיט אייך וועל איך, פייגעלעך, ליבינקע פליען
אַנטקעגן דער לויטערער וועלט.

משה שקלאר

אויף וועגן

מיין וועג פירט אן אויפהער דורך געטאָס צעשטערטע,
דורך ציגל און שטיינער אין פוילישע שטעט.
ארויף קוקן בוימער צום הימל פארקלערטע,
באמעריקן מיין שאטן אויף וועגן פארווערטע,
ווי יידישע פוס ווידער טרעטן.
זיי טרייסלען פאראומערט די קעפ און זיי שווייגן,
נאר איך זער א שטים אינם רויש פון די צווייגן —
צו שפעט שוין, צו שפעט...

די חורבות באוואקסן מיט מאכן און שימל
גייען מיט מיר איבער פוילישע שטעט.
ס'באגלייט מיך אן אומעטיק פוילישער הימל —
פון ווארשעווער געטא א וועלקנדיק בלימל —
א גרויער סקעלעט.
נאר אט וואקסט א ייד אויס אויף חורבות — א גרייזער,
אריבער די בוימער, אריבער די הייזער
און רופט: נאך נישט שפעט! נאך נישט שפעט!..

ש. מיצמאכער

עס רוען די קברים...
(פון א פאעמע)

עס רוען די קברים אויפן אלטן בית־עולם —
דער אייביקער זכר פון יידן אין פוילן.

דער ווינט פליקט אראפ פון די ביימער די בלעטער
און טראגט זיי אוועק אויף די חורבות פון געטא

און אונטער די חורבות עס רוען די ביינער
פון קעמפער, וואס זיינען געפאלן ביז איינעם.

מיט פייער, מיט שטיינער, מיט נאקעטע פויסטן
געגאנגען אנטקעגן די לופעס אנטבלויזטע.

די ווינטן צעפליגלען דעם רום פון די דירות
וואס האבן געבוירן אזעלכע גבורים.

עס רוען די דורות אויפן אלטן בית־עולם —
דער אייביקער זכר פון יידן אין פוילן.

מיר ווילן זיך

אונזערע מיטלשול־אַביטוריענטן

מ. ווײַנרייך

ס'האָט אונז אין דער יוגנט־אָפּטיילונג באַזוכט מיעטעק ווײַנרייך, דער עלטסטער פון דעם קינדער־היים אין שרודבאָרוו.

ער איז געקומען אין דער אָפּטיילונג פאר די ענינים פון אקאדעמיקער, כדי זיך צו באַראַטן וועגן א וויכטיקן ענין.

אלזאָ, צוריק מיט א חודש האָט ער געענדיקט די קליינע מאטורע, און צוריק מיט איניקע טעג איז ער אלט געוואָרן 19 יאָר און ער גלויבט, אז ס'איז שוין די העכסטע צייט צו דענקען וועגן דער צוקונפט און וועגן העכערן שטודיום.

אין וועלכער ריכטונג איז אייער פאראינטערעסירונג, חבר?

— פון די פריסטע יאָרן האָב איך מיך אינטערעסירט מיט פארשידענע עלעקטראָטעכנישע איינריכטונגען. איך וויל גיין אויף דער פּאָליטעכניק, און דאָס ווי אמשנעלסטן. לײַדער האָב איך שוועריקייטן צוצוקומען צום ארייננטריט־יאָר.

אויף אונזער ביטע דערציילט אונז מיעטעק וועגן זיך.

ער איז אליין אויף דער וועלט. ער האָט נישט קיין עלטערן און קיין קרובים. די מוטער איז אומגעקומען אין ווארשעווער געטאָ, דער פאָטער איז געשטאָרבן אין ווייטן אוזבעקיסטאן, זייענדיק שווער קראנק אויף מאלאריע און פלעקן־טיפוס. שוין אין 1943 יאָר אלס א פינפצעניאָריקער יינגל איז ער אריבערגעוואָרפן געוואָרן פון דעם היימישן גראיעק אין עקזאָטישן אזיע, האָבנדיק אינטער זיך 5 קלאסן פון אלגעמיינער שול און אויך דעם 6־טן קלאס פון דער רוסישער צעניאָריקער שול. מיעטעק ארבעט, פארדינט אליין אויף זיין אויסהאלטונג אלס שייער פון א עלעקטראָמאָנטער אין א גרובן פון וואָלפראַם אונטער סאמארקאנד, שפעטער אלס א שאכטיאָר. צו דער ארבעט האָט ער כוח און ווילן. ער ווערט באלד א זעלבשטענדיקער עלעקטראָמאָנטער.

אין סעפּטעמבער 1946, צוליב דער רעפּאטריאציע, געפינט זיך מיעטעק אין קינדער־היים אין שרודבאָראָוו. אדאנק שטארקע באמיונגען פונם דירעקטאָר האָט מען אים אַ צייגניש און אַן עקזאמענס אָנגענומען אין גימנאזיע אין אָטוואָצק, ווו ער האָט דערזען פאר זיך א מעגלעכקייט צו דערגרייכן די קליינע מאטורע אין משך פון איין שול־יאָר. מיעטעק האָט זיך גענומען שטרענג צו דער ארבעט. אין אָנהייב איז אים דאָס שווער אָנגעקומען. די פארגעסענע שפּראַך, דער מאנגל פון גענוגנדיקע ידיעות אין דער פּוילישער ליטעראטור — דאָס איז געווען די גרעסטע שוועריקייט.

צי ווילט איר ווייטער בלײַבן אין קינדער־היים? מיעטעק פארטראכט זיך.

אמאָל, אין אָנהייב—האָט ער זיך דאָ געפילט נאריש, נישט אויף זיין אָרט. ער איז געווען עפּעס צו דערוואַקסן, שוין נישט נאָר לויט זיינע יאָרן, נאָר מיט זיין רײַפקייט. ס'האָט זיך אים און אויך אנדערע אויסגעוויזן וווּנדערלעך, וואָס ער, א מענטש פון ארבעט, וואָס האָט שוין דריי יאָר פארדינט אליין פאר זיך, ווערט טראַקטירט גלייך מיט יינגערע, וואָס מ'זאָרגט פאר אים, מ'זאָרגט פאר זיינע קלענסטע באדערפענישן, מ'באַגרענעצט זיין זעלבשטענדיקייט. עס איז אים צוליב דעם געווען נישט גוט. ער האָט געקאָנט פארלאָזן דעם קינדער־היים, ער האָט אָבער דאָס נישט געטאָן. ער האָט זיך גיך צוגעבונדן צו זיין נייער סביבה, און א חוץ דעם האָט ער דאָך אָנגעהויבן צו לערנען, ער האָט געהאט שאנסן צו באקומען די קליינע מאטורע, ווי אזוי האָט ער געקאָנט ווארפן דאָס, וואָס ער האלט זייער טייער אין לעבן? שוין דעמאָלט האָט ער באשלאָסן צו ווערן אַן אינזשיניער־עלעקטראָטעכניקער. זיין שטארקער ווילן האָט געהייסן אים נישט נעמען אין באטראַכט די קליינע אומאָנגענעמלעכקייטן פון דער טאָגטעגלעכקייט. איבעריקנס, אין פרילינג האָט זיך אַלץ פּלוצים געענדערט. אין דעם קינדער־היים איז אנטשטאנען א ווערטשאפטלעכע מילך־און פלייש־באזע. מיעטעק ווערט דער אָנפירער פון דער ווירטשאפטלעכער סעקציע. ס'עפנט זיך פאר אים א ברייט פעלד פאר טעטיקייט. טראָץ דעם, וואָס ער האָט צו דער הילף א גאנצע מחנה ענטוזיאסטישע קינדער — פעלט אים נישט קיין ארבעט פון דער פרי ביזן אָוונט.

י. ראַבינאָוויטש

אין יאָר 1945 — הויבט אָן אונזער שמועס די דערציילונגען פון העלענעווקער קינדער־הויז, ראבינאָוויטש י. — ווער איך דורך דער סאָוויעטישער ארמיי באפרייט פון היטלעריסטישן לאגער. א פיזיש־צעבראָכענע, א גומערצווישן מיליאָנען צום טויט־פארמשפּטע שטיי איך פלוצלונג פאר אָפענע טויערן, פאר אַן אָפענער וועלט. איך קאָן גיין ווו איך וויל. —

די ערשטע געדאנקען, וואָס האָבן אויפגעטויכט אין מיין מוח און מיך באהערשט, זיינען געווען: לאָזן זיך קיין לאָדזש, אין מיין היים־שטאָט... אפשר לעבט עמעצער פון מיינע..

7 יאָר דאָ נישט געווען. 7 יאָר, וואָס "זעען אויס, ווי איין פינצטערע, קאָשמארע נאכט: אָשוויענטשים, בריסטיאנשטאט — ארבעט, טיפוס און קראטצאו —

איך בין ארויף אויפן צווייטן שטאָק צו מיין טיר. ס'הענגט א קוויטל מיט א פרעמדן נאָמען. —

אויף א מינוט בלייב איך שטיין, שפאר זיך אָן אין דער וואנט. די זעלבע טיר, שוין אפילו אביסל אָפּגעבליאקעוועט, אָבער די זעלבע...

11 יאָר פארברענגט דאָ. אָט וועט זי זיך עפענען די טיר, ווי אמאָל, און דער טאטע, די מאמע אָדער גאָר די עלטערע שוועסטער וועלן מיר ברייט עפענען די טיר, ארייגפירן מיך אין גרויסן זאל, אראָפּנעמען פון מיר דעם פּאלטן... איך בין דאָך געווען די קלענסטע און במילא די באליבטסטע...

איך בין אראָפּ צו דער הויז־וועכטערין. די זעלבע ווארעמקייט, אין דעם זעלבן שמייבעלע אונטער די שטיגן, ווי אמאָל, אָט, ווי נעכטן. זי דערקענט מיך. אזא קליינע נאָך געווען, זאָגט זי — און איצט אויסגעוואקסן א גרויסע פאננע. זי נעמט מיך ווארעם אויף.

ביי דער הויז־וועכטערין בין איך געווען א וואָך צייט און דערנאָך בין איך אוועק אין יידישן קאָמיטעט.

דאָ פאלט דער געדאנק וועגן גיין אין שול ארײַן. איך כאפּ זיך אָן אין דעם, עס שווימען אויף, אין צוזאמענהאנג מיט דעם, פארשידענע פראגן: אין וואָס פארא שול? אין וועלכן קלאס? און וואָס וועט זיין מיט די עקזאמענס?

אין 1939 האָב איך געענדיקט 6 קל. פאָלקס־שול, אין געטאָ דאָס לערנען נישט איבערגעריסן.

די שול, אויף „מארישין", אין דער צייט פון אָקופּאציע, וועט דאָך סוף כל סוף בלייבן דער ליכטיקסטער מאָמענט פון יענער צייט. דאָ, אין די קליינינטשקע, ענגע שטיבעלעך ביי די פארפרוירענע טינטערס זיצנדיק אין די טראנטעס, וואָס מיר האָבן דעמאָלט געטראָגן, האָבן מיר דאָך איבערגעלעבט די דערהויבנסטע רגעס.

דאָ האָבן מיר געפונען טרייסט און מוט צום אויסדויערן. דאָ האָבן מיר זיך דערוואָרבן עקשנות אין לערנען. פון דאנען, דוכט זיך, האָב איך ארויסגעטראָגן א גרויסע בענקשאפט צום בוך.

מיר קענען זיך איצט ווייטער לערנען. מיר וועלן די שוועריקייטן בייקומען.

הייַיאָר האָב איך פארענדיקט די מיטלשול, איך קלער אָנקומען אויף אגראָנאָמיע.

איך טראכט, אז פאר יעדן פרייז וועל איך און מוז ווייטער זיך לערנען — פארענדיקט ראַבינאָוויטש קורץ און פעסט אונזער שמועס.

צום סוף האָט זי צוגעוואָרפן: איך טאָר איצט נישט פארלירן קיין איין טאָג, גענוג צייט געפטרט.

מיין איינציקער ציל איז איצט: לערנען זיך... לערנען זיך...

י. פעדער

ווייטער לערנען

טרעטן אַריין אין די הויכשולן

נישט נאָר ער פירט אָן מיט יעדער באַוועגונג פון די אים אונטערגעאָרדנטע דיזשורנעס, נאָר ער אַליין גייט אַרום ביי די בהמות און חזירימלעך, ער העלפט שלאָגן פוטער, היט די צענטרפוגעס, באַרעכנט און נאָטירט גענוי דאָס טאָגטעגלעכע מעלקן, באַקוקט מיט זאָרגפעלטיקייט די קראַנקע קי. די ווירטשאַפט צעוואַקסט זיך אין שנעלן טעמפּאָ, מיטעק באַקומט אָנערקענונג. ער איז איצט ווידער צופרידן פון לעבן און פילט זיך שוין נישט צו דערוואַקסן אין פאַרגלייך מיט דער סביבה. ער אַרבעט, ער איז אַלזאָ, אויף זיין אָרט. גלייכצייטיק רעדאַגירט ער אַ וואַנטצייטונג און ער לערנט זיך צו דער קומענדיקער קליינער מאַטורע. ניין, פון דעם קינדער־היים וועל איך נישט אַוועקגיין, ענטפערט ער נאָך אַ מינוט פון נאָכטראַכטן, אויף אונזער פראַגע. איך בין דאָרט נויטיק, איך וועל צופאָרן אויף דער פּאָליטעכניק. ווען ער זאָגט דאָס וואָרט „פּאָליטעכניק" לאַכן אים די אויגן אונטערן אָפּגעברענטן שטערן. נישט קיין וואונדער. ווען ער האָט נאָך אַלס פּשוטער שאַכטיאָר געאַרבעט אין דעם פינצטערן גרובן פון וואָלפראַם אין ווייטן אַזיע, האָט ער שוין דעמאָלט נישט איין מאָל געטראַכט, וואָס פאַר אַ גרויסן ווערט עס האָט דאָס עלעקטרישע ליכט, וואָס פאַראַ ברייט פעלד פון טעטיקייט ס׳פאַרשפּרייט זיך פאַר אַ אינזשיניער - עלעקטראָטעכניקער. צו באַלויכטן די פינצטערקייטן פון גרובנס, און בכלל די פינצטערקייט פון דער וועלט, אַריינצוברענגען ליכט אין טרויעריקן לעבן פון שאַכטיאָרן, פאַבריקס־אַרבעטער, צו באַהערשן די סודות פון דעם געוואַלדיקן כּח, וואָס הייסט עלעקטריע — אָט דאָס איז דער חלום, וואָס פאַרלאָזט אים נישט פון יאָרן.

און איצט דוכט זיך אים אויס, אַז דער חלום איז נאָענט צו פאַרווירקלעכונג.

— איר קאָנט אויף אונז רעכענען, חבר. אין דער מאָס פון מעגלעכקייט וועלן מיר אייך העלפן.

מיר וועלן העלפן יעדן, וואָס וויל אַזוי ערנסט זיך לערנען און אַרבעטן.

י א ט

ז. קאַלטשיצקאַ

נאָך דעם אויסברוך פון דער וועלט־מלחמה מאַכט קאַלטשיצקאַ אַדורך דעם גאַנצן שוידערלעכן וועג, וואָס אַלע יידישע קינדער אין לאָדזש האָבן דורכגעמאַכט.

ס׳הויבט זיך אָן דאָס געטאָ, הונגער, זעלטן דערנידעריקונגען, באַלײדיקונגען. ז. קאַלטשיצקאַ מוז איבעררייסן דאָס לערנען. זי עקשנט זיך אָבער איין. זי מוז זיך ווייטער לערנען. נאָך לאַנגע זוכענישן האָט זיך געפונען אַ לערערין, וואָס איז גרייט צו פאַרנעמען זיך מיט איר אַ 1 — 2 שעה יעדן טאָג. אין אַ פאַראייניזאַמט רויט הייזל, ביים סאַמע סוף פון געטאָ האָט די לערערין געוווינט. אָט אַהער פלעגט יעדן טאָג קאַלטשיצקאַ זיך איילן און דאָ אין דער וועלט פון ביכלעך פאַרגעסן וועגן דער אַרומיקער, ווירקלעכער וועלט. פאַרן לערנען האָט זי געצאָלט מיט ברויט, אָפּגעשפּאָרט פון איר קליינער נאָרמע.

אין איינעם אַ האַרבסט־טאָג איז ז. קאַלטשיצקאַ צוזאַמען מיט אירע עלטערן געשטאַנען צווישן אַ המון יידן אויפן אומשלאַג־פּלאַץ, וווּ מען האָט זי צעשיידט מיט אירע עלטערן.

פאַר ז. קאַלטשיצקאַ הויבט זיך אָן אַ וואַנדערן פון איין לאַגער אין דעם צווייטן. אַרבעט, קרענק און — וואונדער איבער וואונדער. זי האָט אַלץ איבערגעטראָגן און געבליבן לעבן. אָבער מיט אַ פאַרוווּנדעטן פוס. אין די לעצטע מינוטן, ווען די דייטשן האָבן געמאַכט ויברח, האָט זי באַקומען מיט אַ קויל אין פוס.

תיכף נאָכן פאַרלאָזן דאָס שפּיטאָל נעמט זי זיך ווידער מיט גרויס התמדה גרייטן צו די עקזאַמענס. ביז ענדלעך זיין אַ שיינעם, ליכטיקן טאָג אין חודש יוני, איז זי אַ צעשטראַלטע אַהיים געקומען מיט דער ידיעה: אויסגעהאַלטן.

ז. קאַלטשיצקאַ האָט פאַר זיך אַ קלאָרן וועג. זי וועט שטודירן מעדיצין. זי געדענקט נאָך היינט, אַז אין די קינדער־יאָרן, ווען זי פלעגט מיט יראת הכּבוד באַטראַכטן די פלעשעלעך און סלאָיקלעך און פאַרשידענע מינים פּראָשקעס, האָט זי שטיל ביי זיך געטראַכט: גיין אין דעם טאַטנס דרכים.

יונגע מאָלן

מיר שטייען אויף דער שוועל פון אַ גרויסן זאַל, אין אַ לאָקאַל אויף דעם באַלעבטסטן אָרט פון דער פּיאָטרקאָווער גאַס אין לאָדז. וואונדערלעך איז דער קאָנטראַסט פון דער שטילקייט און קאָנצענטרירונג, וואָס הערשט דאָ לגבי דער באַוועגונג און רעש פון דער גאַס. לאָמיר זיך אויפמערקזאַם צוקוקן צו דעם דאָזיקן בילדי

אין זאַל שטייען פאַר די שטענדערס און „סטאַלוגעס" אַ צענדליק יידישע ייִנגלעך און מיידלעך און מיט ערנסט און קאָנצענטרירונג, וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פאַר דערוואַקסענע, מאָלן זיי אַ מאָדעל, וואָס שטייט פאַר זיי.

מיר געפינען זיך אין דער מאָלער־סטודיע ביים וואָיעוו. ייד. קאָמיטעט אין לאָדזש, וואָס געפינט זיך צוזאַמען מיט דעם קאָאָפּעראַטיוו פון אַרטיסטן־פּלאַסטיקער „קונסט".

קורץ, באַלערנד און אינטערעסאַנט איז די געשיכטע פון דער דאָזיקער סטודיע.

פאַראַיאָרן אין חודש דעצעמבער האָט אַ גרופּע יידישע פּלאַסטיקער, דורכגעדרונגען מיטן שיינעם געדאַנק פון אויפבויען די רעשטלעך פון דער יידישער קונסט אין נייעם פוילן — געשאַפן דעם קאָאָפּעראַטיוו פון אַרטיסטן־מאָלער, „קונסט". דער קאָאָפּעראַטיוו אַרבעט מיט מיט פאַרשידענע יידישע אינסטיטוציעס, צייטונגען און אויסגאַבן, נעמט אָנטייל אין די קאָנקורסן פון יידישן צ.ק., פּראָיעקטירט אַ גאַנצע ריי אַרטיסטישע פּלאַקאַטן, אילוסטרירט ביכער פאַר יידישע קינדער, גיט קינסטלערישע דעקאָראַציעס פאַר פאַרשידענע אימפּרעזעס און צוזאַמענפאָרן, אַרבעט מיט דער יידישער קאָאָפּעראַציע, אָרדנט איין דעם יידישן פּאַווילאָן אין אָשוויענטשימער מוזיי. אָבער די דאָזיקע אַרבעט באַרויקט נישט אונזערע קינסטלער. זייער זאָרג איז: שאַפן אַזעלכע באַדינגונגען, אַז מען זאָל קענען אַרבעטן פּראָדוקטיוו, שאַפן ערנסטע אַרטיסטישע קאָמפּאָזיציעס. דער רעזולטאַט פון די באַמיונגען איז דאָס שאַפן אין אַ קורצער צייט נאָכן אַנטשטיין פון דעם קאָאָפּעראַטיוו אַ סטודיע פון מאָלערײ און סקולפּטור, וואָס זאָל דערמעגלעכן די רעאַליזירונג פון די אויפגאַבן.

ס׳אַנטשטייט אַ סטודיע פאַר דערוואַקסענע, אין וועלכער מאָלער און סקולפּטאָרן אַרבעטן יעדן טאָג צו איניקע שעה, צייכענען, מאָלן און קריצן פון לעבעדיקע מאָדעלן. און נישט לאַנג נאָך דעם אַנטשטייט ביי אונזערע אַרטיסטן אַ שיינער געדאַנק:

אַ סטודיע פאַר יונגע. מ׳דאַרף שאַפן נייע קאַדרען, דערוועקן ביי דער יידישער יוגנט אַן אינטערעס פאַר פּלאַסטישער קונסט, געפינען און אַנטדעקן יונגע טאַלאַנטן. די קינסטלער האָבן זיך אַ נעם געטאָן מיט ענטוזיאַזם צו רעאַליזירן דעם שיינעם געדאַנק.

אַ טייל שילער פּרוּוון זייערע כּוחות אין ליים־אַרבעט אונטער דער אָנפירונג פון אַ גענייטן סקולפּטאָר. לעצטנס איז ביי די קינדער געווען אַ סענסאַציע: זיי האָבן דאָס ערשטע מאָל באַקומען פאַרבן און פאַר זיי האָט זיך געעפנט אַ נייע, אַ לעגענדאַרישע פאַנטאַסטישע וועלט פון קאָלירן.

די קינדער מאָלן, פיל קינדער פאָרן אַרויס אין דערפער, און מיט פאַרזאָרגטקייט שיידן זיי זיך אויף אַ געוויסער צייט מיט דער סטודיע, אָבער נאָך די פעריען וועלן זיי צוריקקומען און מיט אַ טאָפּלטן ענטוזיאַזם וועלן זיי זיך אַ נעם טאָן צום לערנען.

יוגנטלעכע! די סטודיע פון יונגע וויל קאָנצענטרירן ביי זיך וואָס מער יונגע טאַלאַנטן.

ה. ה.

פאר אונזערע קינדער

מעשהלעך פון ישראל אשעור־אורי

פיש און זשאבע

דער שמועס איז פאָרגעקומען אין טייך. געזעדט צווישן זיך האָבן א פיש מיט א זשאַבע. אויף אַן אמת האָט בלויז גערעדט די זשאַבע. און דער פיש? — וועגן דעם וועט איר זיך דערוויסן ביים סוף.

זאָגט די זשאבע צום פיש:

— וואָס פארא אומגליקלעך באשעפעניש דו ביסט, דו און די דיינסגלייכן! איר זענט דאָך אלע שטומע קאליקעס! אָט למשל איך — בין עפּעס אנדערש. ווי אזוי עס גייט נאָר אויף די לבנה אויפן הימל דערוועקט זיך אין מיר מיין טאלאנט און איך הויב אָן צו רעדן און זינגען. איך בין — די פּאָעמעסע פון טייך!

דער פיש שווייגט, נאָר מיר, קינדער, וואָס קענען יאָ רעדן וועלן ענטפערן דער זשאבע און אָט אזוי:

— איידער אזוי צו זינגען ווי א זשאבע, איז שוין בעסער צו שווייגן ווי א פיש.

מטבעות

אין דער קאסע ליגט געלט פארשידנס: פאפירענע באנקנאָטן און גאָלדענע, זילבערנע, ניקלענע און קופערנע מטבעות. די מטבעות פירן די גאנצע צייט צווישן זיך א שמועס, דערציילן זיך מעשיות, זינגען און לאכן.

ביי דער זייט ליגט זיך א הונדערטער. ער ליגט זיך בכבודיק, גאווהדיק. אים פארדריסט זייער דער רויש און טומל פון די מטבעות און ער טוט בייז א ברום:

— שטילער, שטילער! פארשייטע קבצנים!

די מטבעות טוען זיך א רוק אָפּ דערשראָקן. עס ווערט שטילער. נאָר איין מטבע, א דריימיע, טוט זיך צום הונדערטער א קוילער צו און פרעגט אים:

— ווער ביסטו עם אזעלכער, וואָס דו שרייסט?

דער הונדערטער טוט אויף דער מטבע ביטולדיק א קוק. יאָ ענטפערן, איר, אָדער נישט? נאָר ער ענטפערט:

א הונדערטער.

די מטבע באקוקט א ווײַלע דעם הונדערטער. באטראכט אים גוט און גיט זיך דערנאָך א קוילער צוריק צו די חברים. זי גיט א שושקע:

— קומט חברה, לאָמיר אים א טאפּ טאָן.

אלע מטבעות טוען זיך מיט נייגיר א קוילער צו צו דעם הונדערטער און נעמען אים באטראכטן.

— גנעריקער הער, שטאמלט א גאָלדענע מטבע — אנטשולדיקט... מיר זיינען געקומען... ועקומען צו אייך כדי.. אנטשולדיקט...

—וואָס שטאמלסטו און נייגסט זיך אזויפיל — טוט א שפּרונג אויף א קופערן פּיאטעקל — איך האָב ליב אָפענע דיבורים. ווער זענט איר עם אזעלכער און פונוואנען קומט איר?!

— פון וועגן אָן איז מחויב א הונדערטער אָפּצוגעבן חשבון א פּיאטעקל — גיט זיך א שטעל מיט הוצפה דער הונדערטער.

— ערלעכע לייט האָבן נישט מורא פאר קיין חשבון — ענטפערט דאָס פּיאטעקל — אנו! חברה, טוט אים א באטאפּ!

די איבעריקע באקומען מוט און טוען זיך אלע צום הונדערטער א לאָז צו. דער הונדערטער שרייט, פּראָטעסטירט, דראָט, נאָר אים העלפט גאָרנישט.

מיטאמאָל גיבן אלע מטבעות א צעקלינג די גייעס:

— א פאלשער!

נאָר דער הונדערטער שרייט:

— אָבער איך בין א הונדערטער!

זאָגט דאָס פּיאטעקל:

— די גרויס אונזערע, איז א זאך פון דעם גורל: ווי וויגמען עס איז באשערט. דאָס סאַמע וויכטיקע איז, יעדער אין זיין גרויס — זאָל זיין עכט.

ציפערן

זיינען זיך געלעגן אין א קאסטן ציפערן. דער זעצער האָט זיי א וואָרף געטאָן אהין און ווי ווער ס'איז געפאלן. איינע — אין דער ברייט, א צווייטע — שיף, א דריטע — מיט דעם קאָפּ אראָפּ א.א.וו.

— ווײַ, וואָס פון אונז איז געוואָרן — קרעכצט איין ציפער. מיר האָבן דאָך אלע פארלוירן אונזער אמתדיק אויסזען.

— און ווי זע איך אויס — פרעגט א ציפער דער שכנטע.

— דו זעסט נאָך אויס נשקשהדיק. אָט, ווי א זעקס דאָרף אויסזען.

ווײַ איז מיר, וואָס רעדסטו! איך בין דאָך נישט קיין זעקס, איך בין דאָך א ניין!

— העי, אפּנים, אז דו ביסט געפאלן מיטן קאָפּ אראָפּ, מיט דעם פוס ארויף, נאָר דאנק גאָט דערפאר, פארלוירן פון זיך א דריטל, אָבער זעסט פאָרט אויס ווי א ציפער!!

— און ווי אזוי זע איך אויס, מען דערקענט מיך? — פרעגט א ליגנדיקער אכט.

— דו זעסט אויס, ווי אַ בריל — ענטפערט די שכנטע — אָט אַזוי, צוויי רינגעלעך: ∞

— און איך ווי זע איך אויס? — פרעגט די פיר.

— דו וואַרט נאָר, נאַ ווי אַ בענקל, אָט אַזוי: ↄ.

— כא, כא, כא!, — הערט זיך א געלעכטער.

— ווער לאכט עס אזוי גראָב? — פרעגן די ציפערן.

און אלע דערזען באלד, ווי די נול קייקלט זיך פאר געלעכטער.

— וואָס איז געשען? וואָס פארא געלעכטער אויף דיר?

— זעט נאָר, ווי איר זעט אויס — זאָגט די נול — איר האָט זיך דאָך אלע געביטן. מען קען פון אייך איצט קיינעם נישט דערקענען!

און זי גיט צו מיט שטאָלץ:

— אָבער איך — איך בין געבליבן די זעלבע ווי געווען!

ענטפערט איר א ציפער:

— אמת, דו ביסט גערעכט, א נול, אומעטום, ווו זי זאָל זיך נישט געפונען און אויף וואָסער א זייט מען זאָל זי נישט וואַרפן פאסט זי זיך צו און עס איז איר גוט.

פון רעדאַקציע

מיר בעטן אייך קינדער צוצושיקן אייגענע שאַפונגען, צייכענונגען, שפּילערייען א. אנד.

ליטעראַטור, קונסט און טעכניק

י. מ. ווייסנבערג

יצחק יאַנאַסאָוויטש

צו דער 9־טער יאָרצייט

י. מ. ווייסנבערג — פונקט ווי שלום אש — איז געקומען אין דער ליטעראַטור שוין נאָכדעם, ווי דער גרויסער י.ל. פּרץ האָט דעם לעבנס־נוסח פון פּוילישער יידישקייט געגעבן פולע בירגער־רעכט אין דעם היכל פון ליטעראַרישן שאַפן. וואָרעם פאַר פּרצן איז יידיש לעבן אויף דער פּוילישער ערד געווען נישט בלויז קיין טעמע, נאָר אויך סטיל, לעבנס־באַוועגונג און וועלט־עמפּפינדונג. מיט פּרצן איז אין דער יידישער ליטעראַטור אַריין נישט נאָר דאָס שטייגער־לעבן פון פּוילישן ייד, נאָר דער עיקר: דער גייסט פון פּוילישן יידנטום.

י. מ. ווייסנבערג, וואָס איז געקומען נאָך פּרצן האָט פאַר זיין טעמע, דאָס יידישע לעבן אין פּוילישן קליינשטעטל, נישט בלויז נישט געטראָפן קיין באַוואָרעניש, נאָר אפילו — אינטערעס און נייגיר.

י. מ. ווייסנבערג און שלום אש זיינען געקומען פון שטעטל און מיטן שטעטל. אש האָט געברענגט דאָס יום־טובדיק אידילישע שפּרודלדיקע לעבן פון איינגעוואָרצלטן שטעטל, וואָס האָט געשמעקט מיט האָניק און מילך. י. מ. ווייסנבערג האָט אונז אַן אַנדער שטעטל אַנטפּלעקט: א שטעטל אין האַרטן געראַנגל פאַר עקזיסטענץ. אין אשס שטעטל איז די נויט געווען פון יענער אָרעמקייט, וואָס איז נישט קיין שאַנד, אין י. מ. ווייסנבערגס שטעטל איז די נויט געווען א לאַסט און די אָרעמקייט האָט געהאַט א ביטערן טעם. זי האָט זיך מער נישט געלאָזט שפּאַנען אין די סטאַטישע קייטן פון באַלעבאַטישער בכבודיקייט, זי האָט רעוואָלטירט, זי האָט געוואָלט ווערן אויס אָרעמקייט.

י. מ. ווייסנבערג האָט מיט זיין גרויסן טאַלאַנט אונז אויסגעמאָלט דאָס יידישע לעבן אין שטעטל אין איר דינאַמישן צושטאַנד, אין דעם צושטאַנד, ווען געוויסע לעבנס־פאָרמען האָבן פאַרוויאַנעט, האָבן אָנגעהויבן פערמענטירן און אַרונטערצופאַלן אונטער דער ווירקונג פון די יוירונגס־פּראָצעסן, וועלכע קומען פאַר אויפן יסוד פון באַשטימטע עקאָנאָמישע, פּאָליטיש־געזעלשאַפטלעכע געזעצן. דאָס יידישע לעבן אין פּוילן, האָט ווייסנבערג דערזען אין א מאָמענט, ווען דער אויפשטייג פון רעוואָלוציאָנערן באַוואוסטזיין האָט אָנגענומען קאָנקרעטע פאָרמען און א לעבעדיקן לבוש. ס'איז נאָר פּריצייטיק געווען צו ריידן וועגן א יידישן פּראָלעטאַריאַט, וואָרעם דער פּראָלעטאַריאַט אַלס קלאַס הויבט אָן עקזיסטירן ערשט דעמאָלט, ווען ער גופא ווערט דורכגעדרונגען מיטן קלאַסן־באַוואוסטזיין און מיט זיין קלאַסן־שליחות. אָבער דער קלאַסן־באַוואוסטזיניקער פּראָלעטאַריער, וואָס וועט קומען אין דער שפּעטערדיקער ליטעראַטור וועט זיין אַן איינינקל, אָדער אפשר א זון פון ווייסענבערגס שטעטלדיקע העלדן, פון די, וואָס זייער ערשטער רעוואָלט און פּראָטעסט טראָגט נאָך רעליגיעזע האַלב פעאָדאַלע סימנים, פון די, וואָס זייער ערשטער צוזאַמענשטויס ווערט סטימולירט נישט דורך אויסגעצעריי אין וואַרשטאַט, נאָר דורך דער גוידישער תקיפות ביי מצה שמורה און מעות חיטין.

ווייסנבערגס שול אין דער יידישער ליטעראַטור — די שול פון רעאַליזם, וואָס איז דוכט זיך אין פלוג נישט מער אויסן, ווי צו שילדערן דאָס לעבן מיט איבערגעטריבענער געטרייקייט — איז אויסגעטראָגן געוואָרן דורך דעם יידישן פאָלקס־טאַלאַנט — דעם, וואָס האָט זיך אַרויסגעהויבן אַדאַנק דער שפע פון אויפגעוואַכטער פאָלקס־ענערגיע. די ווייסנבערגישע שול איז דעריבער שטענדיק געשטאַנען נאָענט צום לעבן פון פּשוטן פאָלק, צו די שיכטן פון בעלי מלאכות און האָרעפּאַשניקעס, וועלכע האָבן געבילדעט דעם רוב מנין און בנין פונם פאָלק.

י. מ. ווייסנבערג געהערט צו די גרעסטע שרייבער אין אונזער ליטעראַטור. א רעאַליסט פון א גרויסער קראַפט, האָט ער אין זיינע ווערק נישט בלויז געגעבן דאָס בילד פון יידישן שטייגער אין זיין צייט, נאָר אויך פאַרשידענע טיפּן און געשטאַלטן, וועלכע זיינען געווען כאַראַקטעריסטיש פאַר דעם שיכט פון פאָלק, צו וועלכן ער איז געווען נאָענט. מיט טיפער מייסטערשאַפט האָט ער אויפגעכאַפּט די דינסטע פעדים אין זייער פּסיכישן געוועב, זייערע מענטשלעכע באַזונדערקייטן, זייערע איינשטעלונגען און זייער געדאַנקענגאַנג. זיין גרויסע פּאָזיציע אין דער יידישער ליטעראַטור האָט ער דערוואָרבן מיט זיין פּערסאָנאַזש, מיט זיין גאַלעריע פון לעבעדיקע מענטשן, אַדאַנק וועלכע ס'איז פאַר אונז אויפגעגאַנגען דאָס שטייגער־געמעל פון יידישן פאָלקס־לעבן.

„די משוגענע אין דאָרף", „קריינדעלע", „דור הולך ודור בא", „א טאַטע מיט בנים", „א שלעכטע פרוי" און פיל, פיל אַנדערע דערציילונגען געהערן צו דעם אייביקן גאָלדענעם פאָנד פון אונזער ליטעראַרישן אוצר.

אין זיינע לעצטע יאָרן האָט י.מ. ווייסנבערג פאַראַטן דעם קערנדיקן, געזונטן רעאַליזם און איז אַוועק אויפן וועג פון מיסטיק און אַבסטראַקציע. אָבער מיט אים, דעם גרויסן יידישן שרייבער, איז דאַן געשען דאָס זעלביקע, וואָס מיט דעם הירש, וועלכער האָט באַהאַלטנדיק זיך פאַרן יעגער, אויפגעגעסן די בלעטער, וואָס האָבן אים פאַרן יעגער־אויג פאַרשטעלט. כדי עס זאָל זיין קלאָר, וואָס איך מיין, וועל איך פאַרטייטשן, אַז י. מ. ווייסנבערגס גרויסער רעאַליסטישער טאַלאַנט איז געווען דער שלייער, וועלכער האָט פאַר אונז פאַרהוילן זיין אַכילעס־פּיאַטע... וואָרום ווייסנבערג האָט נישט געהערט צו די שרייבערס, וואָס האָבן זייער וועלט־אַנשויונג אויסגעקלאָרט און אויסגעפאָרמט דורך לאַנגע וואַנדלונגען אין דער וועלט פון גייסט און וויסן. ער האָט נישט געהערט צו די אינטעלעקטועלע שרייבער, וואָס זייער באַציונג צו דער וועלט ווערט באַשטימט דורך א סומע פון גייסט־דערפאַרונגען, וואָס זיינען וויסנשאַפטלעך מאַטעמאַטיש סומירט געוואָרן. ער האָט גיכער געהערט צו די שרייבער, וואָס קומען אין דער ליטעראַטור מיט זייער צאַפּלדיק, אורשפּרינגלעך, עמאָציאָנעל־געפיל, וואָס איז נאָכנישט קאָנטראָלירט געוואָרן דורך דעם מעכאַניזם פון עקזאַקטן וויסן. אַזאַ שרייבער איז שטענדיק אוממיטלבאַרער, נענטער צום שורש, ווי דער שרייבער פון אינטעלעקטועלן שטראָם, אָבער נאָר דעמאָלט, ווען ער בלייבט זיך געטריי, ווען ער בלייבט געטריי זיין סטיכיע און זיין טעמע.

עס געשעט אָבער אָפטמאָל אַזוי, אַז גראָד די שרייבער פון ווייסנבערגס שניט בלייבן שטיין פאַר א וואַנט פון אַבסטראַקטע פּראָבלעמען, וועלכע זיי מוזן אַריבערשפּרונגען אַנשטאָט צו זוכן א פאַרענטפערונג אין די שוין פאַראַנענע פילאָסאָפישע ווערק הויבן זיי דאַן אָן אַליין אויסצובויען פילאָסאָפישע שיטות און פילאָסאָפישע סיסטעמען. דער מאַנגל אין גרונטלעכן וויסן, אין סיסטעמאַטישער באַקאַנטשאַפט מיט דער פילאָסאָפיע, ווי א לערע, דאָס אַריבערהיפּערן די וויסנשאַפטלעכע געזעצן, וועלכע די דענקער האָבן פעסטגעשטעלט אין גאַנג פון דער מענטשלעכער דערקענטעניש און לאָגיק דערפירט זיי דערצו, אַז זיי נעמען אונטערבויען די וואַקלדיקע פונדאַמענטן פון זייער „אָריגינעלער" וועלט־אַנשויונג מיט מיסטיציזם. וואָס איז נישט דער מיסטיציזם, וועלכער קומט אין רעזולטאַט פון א פאַרטיפונג, פילאָסאָפיש־וויסנשאַפטלעכן כּל־הכּל, דאָס איז דער מיסטיציזם פון אומבאַהאָלפנקייט.

אָט דער דאָזיקער מיסטיציזם לאָזט זיך באַזונדער פילן פון ווייסנבערגס לעצטן ווערק „אין דער זכער אייביקייט".

אָבער אויך אין דעם דאָזיקן לעצטן ווערק האָט זיך ערטערווייז אַנטפּלעקט ווייסנבערגס גרויסע מייסטערשאַפט, און דאָס גראָד אין די סצענעס, ווען ער שילדערט מיט דער קראַפט פון זיין רעאַליסטישער פעדער דאָס לעבן, אַזוי ווי עס ווערט דורך אים געזען.

ווייסנבערג איז אויך געווען איינער פון די באַדייטנדיקסטע קעמפער פאַר דער ריינקייט פון אונזער ליטעראַטור. דעם קאַמף קעגן דער שונד־וואַקכאַנאַליע האָט ער אָוועקגעגעבן זיינע בעסטע כּוחות.

די יידישע יוגנט פון הינטיקן פּוילן דאַרף לייענען און שטודירן ווייסנבערגס ווערק, ווייל אין זיי איז קאָנסערווירט דאָס פאַרשוווּנדענע יידישע לעבן פון פּוילישן שטעטל, ווייל אין זיי לעבט נאָך אַלץ דער יידישער פאָלקס־מענטש, וואָס האָט בזיעת אפּו געשאַפן די מאַטעריעלע און גייסטיקע ווערטן פון פּוילישן יידנטום און ווייל אין זיי איז פאַראַן דער שווערער וועג פון געראַנגל, אויף וועלכן עס איז געגאַנגען דער מענטש פון פאָלק אין זיין פאַרלאַנג צו א בעסער לעבן.

ד״ר דוד ספארד

דער דיכטערישער וועג פון אברהם זאַק

דער ראָמאַנטיזם, אין כּלל גענומען, קומט אויף אָדער אויף דעם ראַנד פון א תקופה, וואָס שטאַרבט אָפּ, אָדער אויף דער שוועל פון א נײַ־געבוירענער צײַט. די דאָזיקע אײַנטיילונג איז אין א געוויסער מאָס באַדינגלעך, ווײַל זי עקזיסטירט אָפּטמאָל מער אין ראָמאַנטיקער גופא, איידער ווי אין דער אָביעקטיווער ווירקלעכקייט, ווו יעדער סוף פון א תקופה טראָגט שוין אין זיך די קערנער פון א נײַער און אין יעדן אָנהייב פון א נײַער שטעקן נאָך די וואָרצלען פון דער נאָרהאָס אוועקגייענדיקער. עס ווענדט זיך אין וואָס פאַר א ריכטונג דער ראָמאַנטיקער צילט זײַן בליק: צי איז דאָס פאַרגאַנגענע אײַנגעהילט בײַ אים אין א ליכט, וואָס זעט אים אויס צו זײַן שלימותדיק, צי, פאַרקערט, בלויז אין דער צוקונפט זעט ער די פאַרווירקלעכונג פון זײַן אידעאַל.

דאָס בשותּפותדיקע, אויב אפילו נישט וועזנטלעכע, וואָס כאַראַקטעריזירט יעדע ראָמאַנטישע באַוועגונג, איז די אומצופרידנקייט מיט דער ווירקלעכקייט, די נעגאַציע פון דער קעגנוואַרט און די שטרעבונג צו אַן אַנדער, שענער לעבן.

אברהם זאַק געהער צו דער גרופּע דיכטער, וועלכע זײַנען אויפגעקומען צווישן דער רעוואָלוציע פון פינפטן יאָר און דער ערשטער אימפּעריאַליסטישער מלחמה.

דאָס פאַלן פון די רעוואָלוציאָנערע שטימונגען אויף דער אַלגעמיינער גאַס און די רדיפות און פּאָגראָמען אויף דער יידישער האָט א גרויסן טייל פון דער יידישער אינטעליגענץ, פון וועלכער עס איז צו יענער צײַט געקומען דער גרעסטער טייל יידישע שרײַבער, אַרײַנגעטריבן אין א צושטאַנד פון יאוש און אומעט. זײַענדיק זייער לויז פאַרבונדן מיטן יידישן אַרבעטער און מיט דער אמתער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג, ווו די דאָזיקע שטימונגען זײַנען שנעל געוואָרן באַזיגט, און נישט צושטייענדיק אויך צו דעם אויסגעשפּראָכן בורזשואַזן יידישן שיכט, וועלכער האָט צו יענער צײַט איבערגעלעבט א געוויסן אויפשטײַגס־מאָמענט, איז דער גרעסטער טייל פון דער דאָזיקער יידישער אינטעליגענץ געבליבן שטעקן אין א בית־השמשות־אַטמאָספער פון צווישן טאָג און נאַכט.

אברהם זאַק האָט די שטימונגען פון דעם טייל פון דער יידישער אינטעליגענץ אין יענע יאָרן געבראַכט צום אויסדרוק אין זײַנע שאַפונגען פון ערשטן פעריאָד אויף א סובטעלן, פשוטן און אויפריכטיקן אופן, אויפלעזנדיק די אַלגעמיינע און נאַציאָנאַלע אַנטוישונגען אין דער ספערע פון ראָמאַנטישע בענקשאַפטן נאָך אַן אויסערלעך שענערע און אינערלעך ריינערע וועלט.

„פ'איז שוין יעדער וועג, וואָס פאַרהוילן
זײַן סוף,
פ'איז שוין יעדער ציל, וואָס איז תמיד
אין ווײַט"...

דערצו האָט נאָך אויף זאַקן צו יענער צײַט געהאַט א געוויסע ווירקונג די רוסישע ראָמאַנטישע דיכטונג, וועלכע איז געווען אינגאַנצן אונטער דער השפּעה פון בײַראָנישן וועלטשמערץ מיט זײַן פאַראַכטונג צו דער שטאָט און שטאָטישן מענטש און פאַרהערלעכונג פון דער נאַטור און פון דער אײַנזאַמקייט.

דער בײַראָניזם אין זײַן לערמאָנטאָווישער פאַרווייכערטער לירישער פאָרם געפינט אין יענע יאָרן פון בין־השמשות א גוטן באָדן אין דער יידישער ליטעראַטור.

אין זאַקס „שטאָט־קאַשמאַרן" גייט ער אויף דאָ און דאָרט אײַנגעהילט אין דעם סובּמעלן אומעט און שטילקייט, מיט וועלכע עס צייכנט זיך בכלל אויס זאַקס דיכטונג.

אַלץ ענגער, ענגער ווערט די שטיינער־שטאָט,
פעסט געשמידט איז די נשמה, ווי אין קייטן,
פאַרשוווּנדן איז פונדאַנען לאַנג שוין גאָט..."
אָדער:
כ'וועל גיין מײַן וועג אַליין, באַזונדער,
אויף שמאָלער סטעזשקעלע, בײַ זײַט.

אַט די אַלע וועלט־שמערץ־מאָמענטן אין זאַקס דיכטונג זײַנען איבערגעפלאָכטן מיט שטילע אומבאַשטימטע אומעטן, וועלכע כאַראַקטעריזירן אַזוי דאָס לעבן פון דער יידישער אינטעליגענץ אין יענע יאָרן:

„עס איז אין מיר איצט בין־השמשות —
אָן א נאַכט..."
אָדער:
„איך בין א צווייגל אָפּגעפּליקט פון בוים
דורך עמעצנס האַנט
און כ'ווייס נישט ווו מײַן שטאַם."

די ערשטע אימפּעריאַליסטישע וועלט־מלחמה צעטרייסלט די אין גרונט גענומען אידילישע יאוש־שטימונגען אין דער יידישער פּאָעזיע. עס קומט אויף א דיכטונג פול מיט בונט און פּראָטעסט, וועלכע ברענגט צום אויסדרוק דעם שטאַרקן דראַנג פון דער יידישער געזעלשאַפט פולער און שענער זיך אויסצולעבן. אויף דער יידישער גאַס גייט אַדורך דער הייסער אָטעם פון דער אָקטאָבער־רעוואָלוציע און ברענגט אויף דעם צודעק פון די בין־השמשותדיקע מרה־שחורהס מיט פאַרשידנפאַרביקע אינהאַלטן און פאָרמען, אין זאַקס שאַפן נעמט די אויבערהאַנט דער רעאַליסטישער עלעמענט, וועלכער איז אויך אין ראָמאַנטישן פעריאָד געווען א וועזנטלעכער באַשטאַנד־טייל סײַ פון זײַן פּראָזע, סײַ פון זײַן דיכטונג. אַנשטאָט דעם פריערדיקן אַנטלויפן פון שטאָט און דער שטרעבונג צו פאַרבלײַבן נאָר מיט זיך אַליין, מיט די אייגענע טרוימען און בענקשאַפטן, קומט איצט אויף דער ווילן צו געניסן וואָס מער און וואָס שענער פון לעבן. דאָס געפיל, אַז „ווו נאָר ער קומט, לאָזט ער איבער אַ חלום דאָרט" ווערט פאַרשטעלט פון א צווייטן, אַז „קיינמאָל האָט קיין חלום פון די עבר־טעג נאָך נישט געבלענדט ווי דו, אַזוי ווי ערשט...."
אָדער:
„איך האָב א פרילינג הײַנטיקס יאָר,
מײַן טרוים פאַרוואַנדלט זיך אין וואָר —
אַדיע, אָ נעכט, אָ, טריבע!
פון בוך „צווישן פיר ווענט"

א גאַנצע רײַ נאָוועלן און לידער אויף דער טעמע פון ליבע און לעבנס־גענוס קומען אויף צו יענער צײַט בײַ זאַקן, וועלכע צייכענען זיך אויס מיט זייער פאָלקסטימלעכן טאָן און אומיטלבאַרער פשטות. באַזונדערס דאַרף אונטערגעשטראָכן ווערן די זייער פּלאַסטישע און רעאַליסטישע שילדערונג פון דעם זעלנערישן לעבן אויפן פראָנט א.נ. „אונטער די פליגלען פון טויט", וועלכע איז אַרומגענומען מיט אַזא שטילן לירישן אומעט.

אָבער אפילו אין זײַנע רעאַליסטישע זאַכן האָט אברהם זאַק נישט אויפגעהערט צו זײַן ראָמאַנטיקער. פון צווישן די שורות פון זײַנע לידער און נאָוועלן פון די צוואַנציקער און דרײַסיקער יאָרן, וועלכע שפּיגלען אָפּ אין פלוג לויט זייער טעמאַטיק דעם גאַנצן ענגן אינטערעסן־קרייז פון יידישן קליינבירגער און קליינבירגערלעכן אינטעליגענט פון יענער צײַט, די פלאַכע שטרעבונגען פון די דאָזיקע אידעיש אויסגעלײדיקטע מענטשן צו געפינען א שטיקל אינטערעס אין לעבן דורך אַן אויסטערלישער ליבע־פּאַסירונג, אָדער עטוואָס ענלעכעס — פון צווישן אָט די שורות קומט אויך אויף דער ראָמאַנטישער טרוימער און בעל־חלומות, וואָס וואַרט אומאויפהערלעך אויף עפּעס נײַעס און אַנדערשדיקס, אויף עפּעס שענערס און העכערס:

„עס האָט מײַן האַרץ נאָך פרייד געוואַרט
איך האָב אויף עמעצן געוואַרט."
אָדער:
„געקומען צו מיר איז זי פּונקט ווי א חלום
פון אַלטע פאַרשווּנדענע צײַטן" —
צי:
„קוימענס, קוימענס נאָר און דעכער.
ביזן האָריזאָנט צעשפּרייט,
אַך, א פלי טאָן העכער, העכער
צו די וואָלקנס שטילערהייט..."
פון בוך „צווישן פיר ווענט"

אָבער אַנשטאָט צו פליען העכער, העכער, איז דאָס יידישע לעבן א פאַל געטאָן פּלוצים אין א תהום פון פינצטערע קאָשמאַרן און שוידערלעכן אונטערגאַנג. דאָס קינסטלערישע וואָרט איז נישט אימשטאַנד איבערצוגעבן מער אפילו א מיליאָן חלק פון דעם, וואָס עס איז געשען. אַן אויסגעוואָרצלטער און עלנטער, ווײַט פון אַלעמען, מיט טיפער אומאויפהער־

אברהם זאק

ל י ד ע ר

צו אײנער אין גלות

כ'האָב דיך געטראָפן אויף די טריבע וועגן פון מיין גלות.
עס האָט פאַרבלענדט מיך באַלד דיין צאַרטער, מזרחדיקער חן.
דו האָסט דייז האַנט געשטרעקט צו מיר – און כ'האָב ווי אַ בן-מלך
אין קרוע בלויה נאָך די טריט דיינע גענומען גיין.

דו האָסט געפירט מיך, נע ונדן, און געוויזן ווונדער:
כ'האָב פלוצלינג ווידער זיך אין אַלטן עבר-גלאַנץ דערזען...
עס איז מיין פרייד, מיין פרייד אַמאַליקע צוריקגעקומען, –
צוריקגעקומען ווי אַ מעשהלע, וואס איז געווען – –

אַק-בולאַק, נאָוועמבער 1943.

אין די נעכט...

אין די נעכט אָן שלאָף,
לאַנגע אָן אַ סוף –
כ'קוק צום מערב-זייט
און פאַרנעם פון ווייט
קולות און געוויין.
ס'רופן גרויס און קליין,
זקן, פרוי און קינד:
„לייזט אונז אויס געשווינד!"
ס'שרייען דאָרף און שטאָט,
רופן וועלט און גאָט
קעגן תּליונס האַנט,
וואָס מאַכט וויסט דאָס לאַנד,
וואָס ער טויט און שענדט,
וואָס ער צינדט און ברענט.
אין די נעכט אָן שלאָף,
לאַנגע, אָן אַ סוף...
צאָרן גליט און בריט,
די נקמה ציט:
„קום מיט פייער, שווערד
און באַפריי די ערד!"...

1944

ב ו כ אַ ר ע

ס'דערמאַנען דיינע פעסטונגס-ווענט ירושלים—
געזעז איז יינע חדר-יאָרן נאָך אַמאָל.
מיט אַלטן מזרח ווייט פון די מעטשעטז דיינע,
פון דיינע שמאָלע געסעלעך אויף באַרג און טאָל.

איך זע די שטאָלצע זקנים דיינע – די „באַבאַיען"–
מיט הדרת־פּנימדיקע ווייסע, לאַנגע בערד,
אויף אייזלען זיצנדיק און ברומענדיק א ניגון,—
און ס'דוכט זיך מיר: איך האָב דאַ דעם אַמאָל דערהערט...

– סאַלאַם אַלייקום! —גריסן ליבלעך די „באַבאַיען"
מיט גרוס מיט היימישן פון אַלטן, אַלטן כנען.
און ס'דוכט זיך מיר, עס קומט אויך באַלד אברהם אבינו
צו רייטן אויף אַן אייזעלע צום קאַראַוואַן.

און זע איך דיינע טעכטער מיט די קריג אויף אַקסלען,
שוואַרץ-אויגיק, פול מיט חנען און פאַרברוינט פון זון, –
דאַז מיינט זיך מיר: אמהות... רבקה... רחל... לאה...
און ס'גלוסט זיך זאָגן זיי: „איך בין דאָך אייער זון"...

בוכאַרע 1942; רעסטאַווירט: לאָדוש, 1947

לעכער בענקשאפט נאָך זיין פוילישער היים, האָט אברהם זאק זיך דערוווסט וועגן דעם גרויליקן טויט פון זיין גאנץ פאָלק, פון זיין אייגן פערזענלעך לעבן און פון זיין שיינעם טרוים וועגן מענטש, און זיין טיפער און אייג־יאמער ווייטיק זוכט אן אויסוועג און טרייסט אין זיין שטענדיקן חבר און באגלייטער, אין זיין ליד. און נאָך אויף סאָוויעטישער ערד הויבט אָן זאק זיין אומאויפהערלעך איכה־ליד, זיין גרויסן קדיש נאָך דעם אומגעקומענעם פוילישן יידנטום. הונדערטער לידער האָט זאק אָנגעשריבן אין משך פון די לעצטע פאָר יאָר, נאָר אלע זיינען געווידמעט איינער און דער זעלבער טעמע, דעם גרויסן נאציאָנאלן אומגליק פון יידישן פאָלק. זאַק קען פון דער טעמע נישט אוועקגיין:

„איך קען נישט קיין אנדערן סדר־היום —
פרימאָרגן, ביינטאָג, צי ביינאכט —
נאָר וואַרשע... נאָר געטאָ... נאָר בלוטיקער
תהום..."

זעלטן־ווען עס רייסט זיך ארויס איצט ביי זאקן א ליבע־ליד און ווען יאָ, איז עס אויך א דער־נערונג פון אמאָליקע צייטן, נאָך זעלטענער א ליד, אין וועלכן ער זעט ווידער אויפגיין פרייד און א שטרעבונג צו א ניי לעבן, אָדער אפילו א ראָמאַנטישע בענקשאפט צו א געוויסער ענדערונג, אזוי טיף איז זאקס וואָרט דורכגענומען מיטן ווייטיק פון פאָלק, אזוי טריי וויל ער אויסקלאָגן זיין גרויסע קלאָג. און ער טוט עס מיט פאָלקסטימלעכער פּש־טות, מיט אומיטלבארן געפיל און אויפריכטיקן, נאָר געצווימטן צער. דערפאר גייען טאקע אויף אלע זיינע לעצטע לידער וועגן חורבן און אומקום, ווי די לידער פון פאָלק אליין.

און דאָך, ווען מען קוקט זיך טיפער אריין אין דעם טונקעלן אומעט פון זאקס ליד דער־זעט מען דאָרטן די ערשטע שפּראָצן פון נייע דורכלויכטן, וועלכע וועלן האָפנטלעך זאקן דערפירן סוף־כל־סוף צו גאָר אַן אנדער גע־מיט־צושטאנד און צו גאָר אַן אנדער ליד. די דאָזיקע דורכלויכטן, דאָס זיינען די מאָמענטן פון איבערמענטשלעכער גבורה, וועלכע דאָס יידישע פאָלק האָט ארויסגעוויזן אין די דאָ־זיקע טראגישע יאָרן. פּאַמעלעך און נאטירלעך גייט זאק איבער צו אָט די נייע מאָטיוון, וועל־כע ער פּאסט זייער ריכטיק אויף, נישט ווי עפּעס א קעגנזאץ צו זיין ביזאיצטיקער קלאָג, נאָר ווי א מאָמענט, וואָס וואקסט פון איר גר־פּא ארויס. אזא איז זיין לעצטער דראמאטי־שער איינאקטער וועגן אייניקע עפּיזאָדן אין וואַרשעווער געטאָ־אויפשטאנד, „אין איינער א נאכט".

אברהם זאק איז איינער פון אונזערע פּרוכטבארסטע שרייבער. ביי א צוועלף ביכער אָריגינעלע פּראָזע און פּאָעזיע, אויסער א גאנ־צער ריי איבערזעצונגען פון דער רוסישער לי־טעראטור, האָט ער שוין צו פארצייכענען אויף זיין ליטעראַרישן אקטיוו. מיר קענען דעריבער מיט דער פולער זיכערקייט האָפן, אז אויך דער מאָמענט פון יידישער גבורה און יידישן דראנג צו א ניי לעבן, וועט נאָך געפינען דעם געהע־ריקן אויסדרוק אין זיין שטילער, אומיטלבא־רער און שטימונגספולער ליד.

שלמה לאַסטיק

דער מענטש וועט גוט זיין...

/ וועגן משלים-ביכל פון לייב אָליצקי /

דער משל אין אונזער ליטעראטור האָט אפשר דעם עלטסטן יחוס־בריוו, מען קאָן אים אָנהייבן אזוי גוט פון נאטלאבערן, ווי פון די הגדות, די תלמודישע מוסר־ביכלעך און די שפּעטערדיקע בעל־דרשנים, וואָס האָבן די אלעגאריע גענוצט מיט א ברייטער האנט. געשריבן האָבן ביי אונז משלים פאַרהעלטניסמעסיק מער שרייבער ווי ביי אנדערע פעלקער, און דאָך האָבן מיר נישט, אויסער שטיינבארגן, קיין אנערקענטע אלגעמיין אָנערקענטע משלים־שרייבער. אלזאָ, שרייבן משלים איז איינס, ווערן א משלים־שרייבער איז גאָר עפּעס אנדערש.

וואָס איז א משל? — סינטעזירטע פאָלקס־חכמה געגעבן דורך א פּאָעטישער אלעגאָריע.

בכדי דער משל זאָל טרעפן צום פארשטאנד און הארץ פון לייענער דארף ער זיין רייך אין לעבנס־אָבסערוואַציע, מענטש־און לעבן־קענטעניש, פאָלקסטימלעך אין טאָן, אָנציעוודיק און שפּילעוודיק אין דיאלאָג, בילדעריש און טרעפלעך צופירן צו דער פּוענטע, צום מוסר השכל.

בכדי דער משל זאָל בלייבן „אייביק" אקטועל דאַרף ער גובר זיין דאָס צייטלעכע, וואָס האָט אים אינספּירירט און צום לעבן גערופן און באַקומען די קראפט פון אויסערצייטלעכן אלמענטשלעכן, „אייביקן" אמת. דעריבער שטארבן אָפּ פריער די משלים, וואָס זיינען סאטיריש־סארקאסטיש און באגרענעצן די פאבולע, שפּיצן זי צו צו ענג־צייטלעכע סאָציאל־באגרענעצטע אטאקעס (קאַראבקע, ברומקייט, אבסקוראנטיזם א.א.וו.) און ס'האָבן אלע שאנסן צו ווערן אלצייטיק אזעלכע משלים, וואָס זיינען מער הומאָריסטיש טראַקטירט און באקעמפן מענטשלעכע און נאציאָנאַל־אייגנטימלעכע שוואכקייטן, וואָס לעבן לענגער, ווי די באגרענעצטע ענג־צייטלעכע דערשיינונגען. אנדערש געזאָגט — עס שפּילט א דעצידירנדיקע ראָל דער אויסוואַל פון דער טעמע, אלעגאָריע און זייער סאָציאלע אָנגעזעטיקטקייט, און דאָ ווערן געשטרויכלט פיל מחברים פרעדיספּאָנירטע צום משל. דערפאר אזוי ווינציק משלים־שרייבער, וואָס לעבן לענגער ווי זייער תקופה.

* * *

לייב אָליצקי איז א משלים־שרייבער. דאָס האָט זיך געלאָזט מערקן אין דעם ערשטן משלים־ביכל, וואָס ער האָט פאַר דער מלחמה פארעפנטלעכט, דאָס מערקט זיך מיט נאָך מער קראפט איצט. ביי אָליצקין איז פולשטענדיק פארהיט דער פאָלקס־טאָן פון משל, ער פארמאָגט אָפט א פרעכטיקן דיאלאָג און דער עיקר — א ברייט שטייגעריש געמעל, וואָס ווערט געגעבן מיט א קלוגן פאָלקסטימלעכן שמייכל. דערביי איז דער

מחבר באשאָנקען מיט א טיף פּאָעטיש אויג און א ליריש געמיט און דאָס גיט צו דעם משל פּאָעטישן קאָלאָריט. עס זיינען פאראן ערטער אין די משלים, וואָס ווען מען זאָל זיי ארויסנעמען פון דעם פאבולע־קאָנטעקסט, און ווען זיי זיינען אריינגעהאָפטן, וואָלטן זיי געקאָנט אָנגיין אלס פּאָעטישע בילדער:

דער ווינטער קאָוועט אין דעם וואלד
מיט פראָסט און שווייגן,
די נאכט פארבאָרגט דעם קאָפּ אין שניי
אויף צווייגן.
עס ציטערן פון קעלט די שטערן איבער זיי,
און ס'גליווערט די לבנה אין א דרימל.
ביים ראנד פון וואלד פארגייט זיך אין געוויי און ווי
רב וואָלף פאַרייסנדיק די באָרד צום הימל....
(„רב וואָלף און דער פוקס")

וועגן א העפט שרייבט אָליצקי:

......ער האָט מיט וואָס שטאָלצירן —
דער מענטש געטרויעט אים זיין רעיון און געפיל!
אין בלאנק פון זיין פּאַפּיר עס שפּיגלען זיך געהירן;
און דורך זיין ווייסן לייב — א הארץ שלאָגט הייס און שטיל..

עס וואָלט זיך אזעלכע שטעלן געלאָזט פארמערן, אָבער צי איז עס די הויפּט־מעלה פון אָליצקים משלים? ס'וואָלט געווען צו ווינציק.

לייב אָליצקי איז, ווי שוין געזאָגט, א מייסטער פון שיין, לאָגיש, געבויטן דיאלאָג. און בויען א דיאלאָג אין א משל איז ווייט נישט פון די לייכטע זאכן. נישט לייכט דערפאר, ווייל דאָ דארף אונז דער מחבר צווינגען צו גלויבן, אז דער פוקס אָדער פּניאק, אָדער העפט, אָדער שלאָס, אָדער שול־גלעקל האָט ווירקלעך אזוי געטראכט, גערעדט. מיר מוזן אין דער מינוט, ווען מיר לייענען די אלעגאָריע, גלויבן, פונקט ווי מיר גלויבן און לעבן איבער דאָס, וואָס געשעט אין טעאטער, דגם מיר ווייסן, אז מיר האָבן פאר זיך פארשטעלטע געשטאלטן, און אנשטאט ווענט — באמאָלטע לייוונטן, אנשטאט משקה — וואַסער א.א.וו. אָן דער וואַרשיינלעכקייט וואָלט מיר נישט אימשטאנד געווען אויפצונעמען די אלעגאָריע, איר זין. מיר גלויבן דעם משלים־שרייבער אָליצקי און שמייכלען מיט מיט דעם דורותדיקן יידישן שמייכל איבער מענטשלעכער פוסטער גאווה, רשעות, בארימעריי, פאַראזיטיזם, הניפה, אומגינציקייט, נישט פארגינערישקייט, א.א.וו. מיר קוקן אויף די אנטבלויזטע מענטשלעכע און געזעלשאַפטלעכע פעלערן, שמייכלען און פאראורטיילן זיי.

אין לייב אָליצקים משלים פילט זיך, אז דער מחבר טראָגט ווירקלעך פאר „דורות ווייטערע" דעם „אָפּגעראטעוועטן גלי" פון פאָלק, וואָס חוזקט אָפּ פון קלאָג־מוטערס, פון הירזשיקלעך, וואָס ווילן זיך אריינכאפּן אין א פרעמדער ברוינער פעל און ווערן מיט די הערשער גלייך, און דריקט אוים דעם פאָלקס־ווונטש און טרוים וועגן דער צייט, ווען א ברודער וועט א ברודער דערקענען. ס'רעדט ארוים דער הייסער פארלאנג פון די לעבנגעבליבענע דורכן אויסרוף: „נישט קיין צייט פאר טרויער און געוויין".. „צום בויען ברידער, שאַפן, זיך פארמערן!"

* * *

ווען דו לייענסט זיך ארייַן אין אָליצקים 51 אָריגינעלע משלים, באמערקסטו, אז דער משל איז ביי אים ברייטער, מער באטייטיקער ווי דער נמשל, אז נישט בלויז אין נמשל איז פאראן די פּוענטע, דאָס שלאָג־וואָרט, נאָר אז עס געפינט זיך אָפט אין עצם טעקסט. בדרך כלל איז עס נישט קיין מעלה. מיר זיינען געווינט צו אינדיוויטיקייט פון משל, אז דער נמשל איז א לאָגישער פועל־יוצא פון דער אלעגאָרישער פאבולע, און זאָל פולשטענדיק אויסשעפּן דאָס, וואָס דער מחבר האָט געוואָלט זאָגן. אָליצקים משל איז נישט אלעמאָל איינבאַדייטיק. אזוי צ.ב.: איז דער נמשל פון „דאָס גרויע שטיקל טייג און דאָס געבעקס":

„פאראן א פאָלק, וואָס ווערט פון פעלקער פיל געשענדט
און צייטנווייז פארלענדט,
און ס'האָבן אלץ די ברידער נאָך די ברידער נישט דערקענט".

עס וואָלט זיך אָבער אָן שוועריקייטן געלאָזט מאכן א צווייטער אויספיר: ווי לעבעדיק עס זעען אוים מענטשן, וואָס קאָנען נישט אָדער ווילן נישט קאָנען זייער שטאם. דער משל „פּדצור מיטן שטויבן־פּוצער" קאָן פונקט אזוי גוט טויגן אלס סאטירע אויף ביי

דער פעלז

אכמעד יאריקעוו
(טאטארישער פאעט)

יידיש: משה קנאפהייס

מיטן ים צעקריגט, פאראייניזאמט,
שטייט דער פעלז און שטארט.
ס'קוקט דער ים אין הימל איין זיך
און אויף שטורעם ווארט.

שטאלץ דער פעלז איז, הויך, מאסיוו — ער
און פון את דעם פעלז,
ביי דעם שיין פון נאכט פון טיפער,
איצט דערציילן כ'וועל.

כ'איז מיין חבר דרייסט געפלויגן
אויף זיין פערד אין שלאכט.
דא, ביים פעלז־אפהאנג, די אויגן
האט ער צוגעמאכט.

עס געדענקט דער פעלז־אפהאנג אים
זיכער נאך ביז היינט.
אומפארגלייכלעך־דרייסט געראנגלט
ר'האט זיך מיטן פיינט.

ווי נאך ר'איז מיט ערשטע רייען
פון די בערג אוועק.
אויפן פעלד די פאן צעווייעט,
אין זיין האנט געשטרעקט.

פון צעברויזטן ים די וועלן
שלאגן ביז צום ברעג.
זינגען ס'ליד פון פרייד און העלן
טרויער נעכט און טעג.

יונגט־זשע וועלן פריילעך־זיס אין
אייער פרייען גאנג.
מידע פון דער היץ — ציפריסן
לעכצן דאס געזאנג.

שלאף, דו פעלז... כ'וועל קומען גיך צו
דיר מיט שארף געצייג.
פון מיין פריינט כ'וועל ס'ליד אויסקריצן,
ס'ליד פון ים וואס שטייגט.

ס'איז שיין און שטארק געווען מיין יונגער
חבר ווי דער פעלז.
זאל־זשע איבער וועלן קלינגען
שטענדיק ס'ליד פון העלד.

כ'גלויב

פסח בינעצקי

ווען דער מארגן גייט אויף אין באגינען
און די נאכט טריפט אראפ פון דער שויב,
ווערט דער נעפל אין אויג מיר אנטרונען —
קומט א העלקייט מיר אן און איך גלויב:

כ'גלויב דעם צווייג אין זיין הארבסטיקן טרוימען —
נאך געשען וועט פון בליען דער נס.
און דעם שוואלב אין די בלויאיקע רוימען —
ער וועט קומען צוריק צו זיין נעסט.

כ'גלויב דעם אלטן פארגעסענעם ניגון,
וואס די מאמע פלעגט זינגען ביים וויג —
ער וועט ווידער די קינדער פארוויגן
און די ציגעלעך רופן צוריק...

כ'גלויב אין ליכטיקן וועג פון די דורות,
וואס ברענט און ער ווערט נישט פארברענט —
אין מיין פאלק, וואס געקייטערט געווארן
און דורך לײַדן זיין כוח דערקענט...

כ'גלויב אין ליכטיקן וועג פון די דורות,
וועלכע גייען אלץ ווייטער פארויס.
אינם ליכט פון די אלטע מנורות,
וואס זיי לעשן זיך קיינמאל נישט אויס...

און וואס ברענען מיט פייערן נייע
פונם מזרחס צעצונדענעם פלאם.
כ'גלויב אין יידן, אין קרעפטיקע, פרייע,
פון דעם ווידערגעבוירענעם שטאם...

זע קריטיקער, ווי א נייע אויפלאגע פון קרילאווישן „אוהלוזשליווי דוראק אפאסניע וראגא". דער פיעכטיקער משל „די בייזע שיינע רייזיע" קאן צופירן צו אליצקיס נמשל וועגן דיכטער „דער צרה", „וואס גריזשעט יעדן חברס שאפן מיט די ציין", כאטש ער אליין איז אימפאטענט, ווי צום יידישן ווערטל: ביי יענעם א שטויבל ביי זיך נישט קיין באלעם, אדער צום קרילאווישן „טשעם קומושעק שיטשיטאט' טרודיטסיא' ניע לוטשע לי נא סיעביא קומא אבאראטיטסיא".

מיר וואלטן אזוי געקאנט א גאנצע ריי נמשלים צעצווייען. דאס אלץ, וואלט געווען שלעכט, ווען די אנדעריע אויספירן וואלטן פארשמעלערט דעם נמשל, זיין אלגעמיינקייט. צום גליק געשעט עס ביי אליצקין זעלטן און דערפאר שטערט עס נישט, — פארקערט ס'ווייזט, אז אליצקיס אלעגאריש געמעל איז אזוי רייך, פארביק און אינהאלטפול, אז עס צערייסט די ענגע ראב פון נמשל...

נאך א כאראקטעריסטישער שטריך ביי אליצקין: ער באנוצט זיך ווייניק מיט קאנאניזירטע אלעגארישע אביעקטן אין דער משלים־שרייבעריי. באנאנד מיט די פיל גענוצטע וועלף, פיקסן, חזירים, פייגל און שרצים פארנעמט א ביז גאר אנגעזעען ארט, א דאמינירנדיק ארט, דער דומם, די טויטע נאטור, דער קענגשטאנד.

פון 51 משלים פארמאגט 28 דעם דומם אלס אלעגארישן העלד. דאס גיט צו פרישקייט, דאס ווייזט, אז אליצקי גוסטירט מער מיט שטיינבארגן, וואס איז אויך אוועק פון די צו שטארק עקספלאאטירטע בעלי חיים צום דומם. ביי אליצקין לעבט דער דומם, ער לעבט מיט זיין עכט, אייגן, באזונדער לעבן, האט זיין כאראקטעריסטישן קאלאריט און חן, זיין פארב און איינגשאפט, זיין שפראך און לאגיק.

אליצקי איז אויך שפילעוודיק, פילט זיך ביז גאר היימיש סיי מיטן אלעגארישן העלד, סיי מיט דער אלעגארישער מעטאפארע. און אויב דער פוקס איז בארימט מיט זיין כיטרעקייט, הייסט אים אליצקי זיך באנארישן און

די הילע פון בוך געצייכנט פון ה. העכטקאפ

לערנען היגיענע דעם חזיר, און פארגעסן דעם פשוטן אמת, אז „ס'קאן נאך ווער ארויפציען אויף זיך א פרעמדע פעל, נאר פון דער איינגענער וועט קיינער נישט ארויס", דער האז — דער סינאנים פון פחדנות ווערט ביי אליצקין א נארישער העלד.... ס'דארף אויך באמערקט ווערן, אז באנאנד מיט דעם גלייכווערטל אין נמשל, געפינען מיר אפט אין אליצקיס משלים פרעכטיקע גלייכווערטלעך אין טעקסט גופא, וועלכע וועלן אן ספק דורכן שול־קינד אריין אין פאלקס־געברויך. די זינגעוודיקייט, וויילקלינגעוודיקייט פון פעיז, די פאלקסטימלעכקייט און אקטועלקייט סיי פון אריגינעלן, סיי פון איבערגעזעצטן קרילאווישן משל, זייער גרויסער דידאקטישער און לעבן־באיאענדיקער ווערט מאכט אליצקיס משלים־ביכל פאר א ביז גאר וויכטיקער פאזיציע אין אונזער קולטור־פארמעגן און וועט מיט פרייד אויפגענומען ווערן דורך קינדער און דערוואקסענע.

* * *

לייענסט איבער דאס שיינע משלים־ביכל פון דעם באקאנטן פעדאגאג און באוווסטן שרייבער און נישט געקוקט, וואס דא ווערן אנגעוויזן געוויסע קרענקלעכע אנגעוואקסן אויף דער מענטשלעכער פסיכיק, וואס דעפארמירן דעם מענטש, נעמען אים אפ דעם צלם־אלוקים — הויבסטו אן גלויבן צוזאמען מיטן דיכטער: דער מענטש וועט גוט זיין, עס וועט אים נאך גוט זיין, גלייבסטו אין זיג פון מענטשלעכן איבער דער חיה, פון ערלעכקייט איבער צביעות, פון שאפונגס־פרייד איבער דעברימירנדיקן געוויין, אז עס וועט ארויסגעריסן ווערן אלדאס בייז, וואס שטערט דעם מענטש גוט זיין. דאס וואס דאס ביכל פארמאגט נישט קיין גאליקייט אין זיך, איז מער נוטה צו הומאר, ווי צו בייזער סאטירע, פארשטייגערט נאך מער די קלעפ, וואס זיינען געצילט אין די מענטשלעכע חסרונות. פאראורטיילנדיק די דאזיקע חסרונות דורך געלעכטער, רייניקן מיר זיך, ווערן געלייטערטער און בעסער...... דער מענטש וועט גוט זיין!

ב. קאַבּרינסקי

מיקראָבן אַלס פאַרבינדעטע פון מענטש

ביים ברייטן עולם איז איינגעבירגערט דער געדאנק, אז מיקראָבן — אָט די קליינינקע לעבעדיקע באשעפענישן, וועלכע מען קען נאָר זען אונטער דער פארגרעסערונג פון מיקראָסקאָפּ, זיינען אין אלגעמיין שעדלעך פאַ־ן מענטש.

די דאָזיקע מיינונג איז וויט נישט קיין ריכטיקע. די געלערנטע איז שוין פון לאנג באקאנט דער פאקט, אז צווישן דער גרייסער מאסע פון מיקראָבן, וואָס רינגלט אונז ארום, געהערן נאָר אייניקע סאָרטן צו אונזערע געפערלעכע פיינט, ווייל זיי רופן ארויס געפערלעכע קראנקהייטן, ווי טיפוס, כאָלערע, טובערקולאָז, לונגען־אנטצינדונג אין אנדערע. עס איז דורך די באקטעריאָלאָגן אויף זיכער פעסטגעשטעלט, אז די גרעסטע צאָל מיקראָבן ווייזן נישט ארויס קיין שעדלעכע ווירקונג, אפילו ווען זיי דרינגען אריין אין דעם מענטשנס קערפּער.

דאָס האָט שוין געוווסט דער געניאַלער פּאַסטער — דער באקעמפער פון שעדלעכע מיקראָבן. אדאנק אים האָט מען זיך אויך דערוויסט, אז עס עקזיסטירן מיקראָבן נוצלעכע פארן מענטש. מיקראָבן שפּילן א וויכטיקע ראָל אין אלערליי פערמענטאציע־פּראָצעסן, אין דער פּראָדוקציע פון וויינען, פון קעז. אדאנק א מיקראָב ווערט פון מילך זויערמילך און א. וו.

אָבער, אז אין דער וועלט פון די מיקראָבן, וואָס רינגלט אונז ארום, געפינען זיך אזעלכע מיקראָבן, וועלכע וועלן העלפן דעם מענטש אין באקעמפן שווערע קראנקהייטן, דאָס איז א נייעס, וואָס איז אנטדעקט געוואָרן ערשט די לעצטע יאָרן. אינטערעסאנט איז, אז די דאָזיקע געוואַלטיק וויכטיקע אנטדעקונג האָט געמאכט נישט קיין מעדיצינער נאָר אן... אגראָנאָם, דער פראנצויז זשאן דיוקלאָ, א מיטארבעטער פון ראָקפעלער־אינסטיטוט אין ניו־יאָרק. אדאנק דעם דאָזיקן אגראָנאָם איז די מעדיצין בארייכערט געוואָרן מיט נייע גלענצנדע היילמיטלען, וועלכע זיינען איצט באקאנט אונטער דעם נאָמען: ביאָלאָגישע היילמיטלען אָדער אנטי־ביאָטיקן. מען רופט זיי ביאָלאָגישע, ווייל זיי זיינען א פּראָדוקט פון לעבעדיקע באשעפענישן — מיקראָבן.

פּראָפ. זלמן וואַקסמאַן

איינער פון די גרעסטע ספּעציאַליסטן אויפן געביט פון אַנטי־ביאַטיק, איינער פון די דערפינדער פון סטרעפּטאָמיצין

ווי גרויס איז די באדייטונג פון די ביאָלאָגישע היילמיטלען (אנטיביאָטיקן) קען דינען דער פאקט, אז אין דעם רוב מלוכות זיינען געבילדעט געוואָרן ספּעציעלע קאָמיטעטן פון געלערנטע, כדי צו פארפולקאָמען די דאָזיקע זייער וויכטיקע אנטדעקונג.

כדי אָבער צו האָבן א קלאָרן באגריף, וואָס פאר אן איבערקערעניש די נייע ביאָלאָגישע מיטלען האָבן געמאכט אין דער מעדיצין, דארף מען זיך ערשט אָפּגעבן א דין־וחשבון ווי עס האָט אויסגעזען די היילקונסט פאר דעם יאָר 1938, ד.ה. פאר דער אנטדעקונג פון די מיטלען דורך דיוקלאָ.

אין יענער צייט האָבן אין דער מעדיצינישער טעראַפּיע געקיניגט די כעמיקער. זיי האָבן פּראָדוצירט אַלץ נייע און נייע כעמישע מיטלען, וועלכע האָבן זיך ארויסגעוויזן אַלס ווירקזאמע מיטלען קעגן אלערליי קראנקהייטן. אין די דרייסיקער יאָרן איז די מעדיצינישע וועלט געווען באצויבערט פון דער נייעסטער דערפינדונג פון די כעמיקער — פון די סולפאמידן און אין דער אמתן האָט דאָך דער סולפאמיד אנטיסטרעפּצין (סטרעפּטאָציד) געלנצנד געהיילט די שווערסטע אנגינע אָדער רויז.

נאָך ווירקזאמער האָט זיך ארויסגעוויזן א צווייטער סולפאמיד — סולפאפּירידין (סולפּידין), וועלכער האָט אין משך פון געציילטע טעג געזונט געמאכט קראנקע אויף שווערע לונגען־אנטצינדונגען, מעניגיטן אָדער דיזענטעריע. עס האָט זיך דאַן געדוכט, אז די צוקונפט געהערט צו די כעמיקער, ווייל זיי, די כעמיקער, וועלן פּראָדוצירן אלץ נייע און נייע פּראָשקעס, מיט וועלכע מען וועט קענען באקעמפן אלע אינפעקציעס, געפערלעכע פארן מענטשן. עס האָט זיך געדוכט, דאָס עס וועט מקוים ווערן די פאָרויסזאָגונג פון גרויסן ערליך (דערפינדער פון סאלווארסאן), אז די מענטשן וועלן זיך אויסלערנען שיסן אין שעדלעכע מיקראָבן מיט כעמישע קוילן, וועלכע טויטנדיק די מיקראָבן, באשעדיקן נישט דעם קערפּער פון מענטש.

און דאָך האָט די צוקונפט דערוויזן, אז די בעסטע כעמישע מיטלען האָבן פעלערן־ערשטנס, ווירקן זיי נישט אין א סך געפערלעכע קראנקהייטן, צווייטנס, זיינען זיי גאָר נישט אזוי אומשעדלעך פארן מענטש. די סולפאמידן אין גרויסע דאָזעס (מען מוז באנוצן גרויסע דאָזעס, קליינע ווירקן נישט) פארשעדיקן אָפּטמאָל דעם בלוט און דער לעבער און קענען ברענגען פיל שאָדן דעם קראנקן. אין די יאָרן, ווען דער ענטוזיאזם צו די כעמישע מיטלען איז שוואכער געוואָרן, האָט זיך ארויסגעוויזן, אז די מיקראָבן גופא זיינען די גרעסטע קאָנקורענטן פון די כעמיקער.

(סוף אין קומענדיקן נומער)

ענגלישער פּראָפ. פלאָרי, באַלוינט מיט דער נאָבל־פּרעמיע פאַר פעניצילין

פּראָפ. פלעמינג אין זיין לאַבאָראַטאָריע

פון יוגנט-לעבן אין דער גרעסער וועלט

אויפן יוגנט-פעסטיוואַל אין פּראָג

די יונגע רעפּובליקאַנער מוזן געראַטעוועט ווערן

אין דער צייט, ווען יוגנטלעכע פאַרשטייער פון 60 לענדער זיינען זיך צונויפגעקומען קיין פּראָג אויפן אַלוועלטלעכן יוגנט-פעסטיוואל, זיינען דורך א באַפעל פון דער מיליטאַריסטישער רעגירונג פון גענעראל פראַנקאָ ארעסטירט געוואָרן 10 יונגע שפּאַנישע רעפּובליקאנער, וועלכע האָבן געשטרעבט צו פאַרוויניקן שפּאַניע צו דער דעמאָקראַטישער וועלט.

6 פון זיי זיינען פאַרמשפּט געוואָרן צום טויט, און פיר אויף 30 יאָר תפיסה. אלע זיינען זיי מינדעריעריקע.

די וועלט-פעדעראַציע פון דער דעמאָקראַטישער יוגנט רופט די דעמאָקראַטישע יוגנט פון אלע לענדער צו א באלדיקן, ענערגישן פּראָטעסט קעגן די טאָרטורן, וואָס ווערן אָנגעווענדעט צו די יונגע מענטשן — ארעסטירטע אין די שרעקלעכסטע תפיסות, אַלקאַלאַ דע-הענערעס און וועגטאָס. דאָס וועט זיין אונזער ענטפער אויפן טעראָר פון פראַנקאָ.

די וועלט-פעדעראַציע פון דער דעמאָקראַטישער יוגנט פּראָטעסטירט מיט דער גאנצער האַטענטישקייט קעגן דעם פארברעכן.

צו דעם פארברעכן טאָרן מיר נישט דערלאָזן, די יונגע מיידלעך און יינגלעך — מוזן געראַטעוועט ווערן.

די דעמאָקראַטישע יוגנט פון דער וועלט מוזן אָנווענדן אלע מיטלען, בכדי צו ראטעווען די יונגע מענטשן, וועלכע דערוואַרטן טויט און באַרבאַרישע תפיסה.

איצט דערוויסן מיר זיך, אז פראַנקאָ איז געווען געצוווּנגען, צוליב די אויפרעגונג אין דער גאַרער וועלט קעגן דעם אורטייל אָפּצושאַפן 5 פון די 6 טויט-אורטיילן. דאָך געפינט זיך נאָך איינער פון די יונגע שפּאַניער — אונטער דער געפאַר פון טויט. מען דאַרף ווייטערדיקע פּראָטעסטן — פאַר אָפּראַטעווען זיין לעבן.

פּאַלעסטינער דעלעגאַציע

יידישע יוגנט-דעלעגאַציעס אויפן פעסטיוואַל

אָרץ-ישראל

געכטן איז דא געווען א הערלעכער טאָג. עס איז פאָרגעקומען אן אויפמארש פון אלע דעלעגאציעס, וועלכע נעמען אָנטייל אין פעסטיוואל. יוגנט פון 60 לענדער האָבן דעמאָנסטרירט די אינטערנאציאָנאלע סאָלידאריטעט פון פאָרשריט און ברידערלעכקייט אויף גאָר דער וועלט. עס האָבן אָנטיילגענומען פאָרשטייער פון פארשידענע פעלקער און ראסן. פון שווארצע און שמאָל-אויגיקע מאָנגאָלן ביז בלאָנדע פראנצויזן. איע זיינען ארויסגעטרעטן אין זייער נאציאָנאלער קליידונג. די ערשטע האָבן מארשירט די פאָרשטייער פון רעפּובליקאנישן שפּאניע, נאָך זיי די פאָרשטייער פון די קאָלאָניאלע פעלקער, צווישן זיי אויך די דעלעגאציע פון גריכנלאנד און פון אונזער פאַלעסטינע. אלע פאלעסטינער זיינען געגאנגען צוזאמען אונטער געמיינזאמע לאָזונגען, צווישן זיי אויך די יידישע דעלעגאציע, וועלכע ציילט 99 יוגנטלעכע. עבעד מיט אן אראבישער פאָן און א חבר פון אונזער כאָר מיט א בלוי-ווייסער פאָן גייען פאָרויס. נאָך זיי א גרויסער טראנספּארענט: „פאלעסטינע". די חברטע איטע, אין ארבעטס-קליידונג טראָגט די פאָן פון קאָמוניסטישן יוגנט-פארבאנד. נאָך דעם ווערט געטראָגן א גרויסער אויפשריפט אויף רויטע לייוונט: „ארבעטס-ברינאדע פון סאמאטש—סאראיעוואָ, אייניקייט, ברודערשאפט" (אין העברעיש, אראביש און ענגליש). עס שפּאנען שטאָלץ אונזערע שלאָגלער מיט זייערע אָפּצייכענונגען אין די אוניפאָרמען. „דאָס איז די יידיש-אראבישע קבוצה, וואָס האט געארבעט אין יוגאסלאוויע" — שעפּטשען צווישן זיך די פאלעסטינער יוגנטלעכע. נאָך זיי גייט די דעלעגאציע פון קאָמוניסטישן יוגנט-פארבאנד אין ווייסע העמדער מיט רויטע קראוואטן און טראנספּארענטן מיט פלאַנגדיקע אויפשריפטן: „ארויס מיטן ענגלישן מיליטער פון אונזער לאנד" און אנדערע. נאָך זיי גייט די דעלעגאציע פון סוכנות מיט פיל בלוי-ווייסע פענער און טראנספּארענטן.

די פיערונגען זיינען פארענדיקט געוואָרן מיט ראקעטעס, וועלכע האָבן באלויכטן די גאנצע נעגנט טויזנטער פארשידנפארביקע ראקעטעס האָבן אונז באגלייט אהיים.

פּוילן

אויף דעם גרויסן יוגנט-פעסטיוואל אין פּראָג, וואָס איז אָרגאניזירט געוואָרן דורך דער אינטערנאציאָנאלער פעדעראציע פון דער דעמאָקראטישער יוגנט, איז ארויסגעפאָרן פון פּוילן א יידישע יוגנט-דעלעגאציע אין באשטאנד פון פארשטייער פון א גאנצער ריי יוגנט-אָרגאניזאציעס: ז.וו.מ., צוקונפט, באָראָכאָוו-יוגנט, דרור, גורדוניה, השומר הצעיר. מיט דער דעלעגאציע פירט אָן דער פאָרשטייער פון דער יוגנט-אָפּטיילונג ביים צ.ק. פון די יידן אין פּוילן, דער ה' פ. זאווידאָוויטש.

די יידישע יוגנט-דעלעגאציע וועט אחוץ באטייליקן זיך אין די אלגעמיינע פייערונגען אין פּראָג, אנטיילנעמען אין אויפבויען דאָס טשעכישע שטעטל — לידיצע, וועלכע איז דורך די פאשיסטישע וואנדאלן אויסגעגלייכט געוואָרן מיט דער ערד.

דער פעסטיוואל אין פּראָג איז א מעכטיקע מאניפעסטאציע פון דער 40 מיליאָניקער דעמאָקראטישער וועלט-פעדעראציע פון דער יוגנט, קעגן דער געפאר פון א נייער וועלט-מלחמה, קעגן דעם אויפשטעלן דורך דער אנגלאָזאקסישער רעאקציע א ניי מיליטאריסטיש דייטשלאנד. פאר אויסראָטן די רעשטלעך פון רעאקציע, פאשיזם, פאר אינטערנאציאָנאלער פארברידערונג און סאָלידאריטעט פון דער יוגנט. פאר א דויערהאפטן שלום פון די פעלקער. די באטייליקונג פון דער יידישער יוגנט אין אזא גרויסער יוגנט-אימפּרעזע האָט אן ערשטראנגיקע באדייטונג. איר אנוועזנהייט אין פּראָג וועט ברענגען גוטע רעזולטאטן פארן אויסשמידן די אייניקייט פון טאט ביי דער יידישער יוגנט אין פּוילן.

יידישע דעלעגאַציע פון פּוילן
ס'שטייען פון לינקס אויף רעכטס:
פעלדענקרייז, רויכמאַן, זאַווידאָוויטש, לענקינסקי, שמוטער

פון רעדאַקציע

אין די נאָענטסטע נומערן:

איינדרוקן פון פעסטיוואַל

פון ה' פ. זאַווידאָוויטש

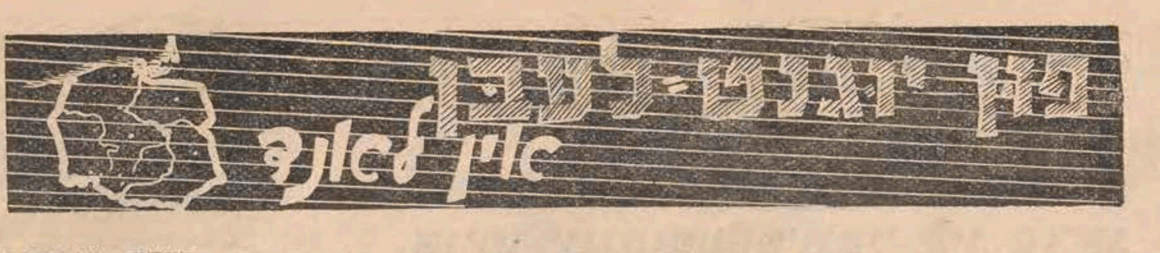

אָפּמאַך וועגן צוזאַמענאַרבעט צווישן ז.וו.מ. און אַ.מ.טור

דעם 12־טן אויגוסט ה.י. איז פאָרגעקומען א געמיינזאמע פארזאמלונג פון פאָרשטייער פון צענטראל־קאָמיטעט אָ. מ. טור און הויפּט־פארוואלטונג פון ז.וו.מ. נאָך אן אויספירלעכער דיסקוסיע, וועלכע איז פאָרגעקומען אין אן אַטמאָספער פון אמתער אויפריכטיקייט און קעגנזייטיקער פארשטענדעניש זיינען אויסגעארבעט געוואָרן ריכטליניען פון אָפּמאַך וועגן צוזאַמענארבעט צווישן ביידע ברידערלעכע אָרגאניזאציעס. די פארזאמלונג האָט אויסגעטיילט א קאָמיסיע כדי ענדגילטיק צו רעדאגירן דעם טעקסט־אָפּמאַך.

דאָס באלדיקע צוטרעטן פון דער קאָמיסיע צו דער ארבעט דערלויבט אונז צו דערווארטן, אז אין די נאָענטסטע צייט וועט דער אָפּמאַך ווערן אונטערגעשריבן.

צוגלייך מיט די פאָרגעקומענע פארזאמלונגען פון די ביידע הויפּט־אינסטאנצן קומען פאָר איבערן גאנצן לאנד געמיינזאמע פארזאמלונגען פון די מיטגלידער פון אָ.מ.טור און ז.וו.מ. די פארזאמלונגען גייען אדורך אונטערן צייכן פון אויסשמידן די איינהייט פון טאט, פון נאָך ענגער **פארפעסטיקן די רייען, פון געמיינזאמער** צוזאמענארבעט און פארברידערונג.

צווישן די צענדליקער געמיינזאמע פארזאמלונגען, וואָס זיינען לעצטנס פאָרגעקומען אין לאנד, איז כדאי זיך אָפּצושטעלן אויף דער פארזאמלונג אין דער שטאָט ראדאָם, ווי נאָך א דיסקוסיע וואָס האָט געדויערט 4 שעה, איז אָנגענומען געוואָרן א רעזאָלוציע, פון וועלכער מיר ציטירן בלויז עטלעכע כאראקטעריסטישע שטעלן:

„מיט פרייד באגריסן מיר די באשלוסן פון דער הויפּט־פארוואלטונג פון ז.וו.מ. און דעם יוני־צוזאמענפאָר פון אָ.מ.טור, אלס דאָקומענטן פון אמיינסטן ענגער צוזאמענארבעט און אידעאָלאָגישער דערנענטערונג פון אונזערע ביידע אָרגאניזאציעס, ווי אויך א צוזאמענארבעט מיט אנדערע דעמאָקראטישע אָרגאניזאציעס.

צווישן אונז זיינען נישט פאראן קיין שום פרינציפּיעלע אונטערשיידן, דערפאר וועלן מיר שטרעבן צו איין ציל, צו פאראייניקן ביידע אָרגאניזאציעס און צו דער איינהייט פון דער גאנצער יוגנט".

* * *

אויף א פארזאמלונג, וועלכע איז פאָרגעקומען צווישן ביידע אָרגאניזאציעס אין דער הויפּט־שטאָט אין גראָכאָווער ראיאָן — האָט אין זיין רעדע דער חבר לעשטשינסקי דערקלערט:

„אויף אונז, יוגנטלעכע, אָרגאניזירט אין אָ.מ.טור און ז.וו.מ. הענגען נאָך נישט די טראדיציעס פון קריגעריי, סיכסוכים, רייבונגען. מיר, ז.וו.מ. און אָ.מ.טור האָבן א געמיינזאמען ציל, בויען א געזעלשאפטלעכע אָרדענונג, אין וועלכער ס'וועט נישט זיין קיין אויסנוצונג פון מענטש דורך מענטש. צום געמיינזאמען ציל וועלן מיר גיין מיט א געמיינזאמען וועג. מיר וועלן פארפעסטיקן די איניקייט פון דער יוגנט, וועלכע מיר האָבן אָנגעהויבן צו שמידן נאָך אין דער צייט פון אָקופּאציע. לאָמיר נאָך מער פארקנופּן אונזער געמיינזאמען מארש און געמיינזאמען קאמף מיט דער רעאקציע און מיר וועלן דערגרייכן א שנעלערן ציל".

פאר אונז, יידישע יוגנטלעכע אין פוילן איז דער דאָזיקער דאָקומענט א וויכטיקער ביישפּיל צום אויסשמידן די איניקייט אין אונזערע רייען, צו ענגערער צוזאמענארבעט און קעגנזייטיקער פארשטענדעניש ביים אויפבויען דאָס צעשטערטע יידישע לעבן אויף נייע, געזונטע, פּראָדוקטיווע יסודות.

דער פּראָצעס פון איניקייט ביי דער פּויישער יוגנט דארף אונז אָנרעגן וואָס שנעלער צו געפינען א געמיינזאמע שפּראך און די וויכטיקסטע און עיקרדיקע פראגן פון יידישן לעבן. דאָס וועלן מיר דערגרייכן אויפן וועג פון קעגנזייטיקער דערנענטערונג, דאָס וועט דערמעגלעכט ווערן אין די בסדרדיקע צונויפטרעפן אויף געמיינזאמע פארזאמלונגען, אקאדעמיעס, פארוויילונגען, אויספלוגן. די איניקייט וועט געבוירן ווערן אין טאָג־טעגלעכן קאמף און אין אויפבוי.

יידישע ז.וו.מ.־קרייזן פארשטאַרקן זייער אַרבעט

נאָך דער פאָרגעקומענער לאנד־בעראטונג פון די יידישע ז.וו.מ.־טוער, זיינען אָנגענומען געוואָרן א גאנצע רייע וויכטיקע באשלוסן וועגן פארשטארקן די אינערלעכע דערציערישע און אויפקלערונגס־ארבעט. צו דעם צוועק איז רעארגאניזירט געוואָרן דער אָנפירער־אפּאראט און ס'איז אויסגעוויילט געוואָרן א ספּעציעלער ז.וו.מ.־ראט פאר ארבעט צווישן דער יוגנט אין צענטראלן מאסשטאב, ווי אויך ענלעכע ראטן אין די וואָעוואָדשאפטן און פּאָוויאטאָווע שטעט.

דער ראט האָט אויסגעארבעט א ספּעציעלן פּלאן פון ארבעט אויף די קרייזן. לעצטנס איז אין וורוצלאוו פאָרגעקומען א געמיינזאמע זיצונג מיט פאָרשטייער פון דער פּארטיי, ווו עס זיינען אויסגעארבעט געוואָרן נייע ריכט־ליניען פון צוזאמענארבעט.

די הויפּט־אויפגאבן, וועלכע די בעראטונג שטעלט פאר די ז.וו.מ.־קרייזן זיינען פאָלגנדיקע:

1. באטייליקן זיך אקטיוו אין דער שניט־קאמפּאניע, אָרגאניזירן ז.וו.מ.־בריגאדעס, וועלכע זאָלן העלפן אראָפּנעמען די תבואה, גרינס און קארטאָפל.

2. ארויסשיקן א גרעסערע גרופּע ז.וו.מ. אָוצעס, וואָס זאָלן אנטיילנעמען אין דעם אויפבוי פון ווארשע, ארבעטן ביים אָפּרייניקן דעם שטח, וואָס איז באשטימט פאר א געטאָ־דענקמאָל.

3. אָרגאניזירן צוזאמען מיט די פארשטענדיקונגס־קאָמיסיעס פון די יידישע יוגנט־אָרגאניזאציעס, געמיינזאמע באָטוין־אקאדעמיעס. פארבעטן אויף די פייערונגען פּוילישע חברים, פאָרשטייער פון אָ.מ.טור, ז.וו.מ. און ז.מ.ד.

באזונדערס איז אויף דער בעראטונג באטאָנט געוואָרן די נויטווענדיקייט צו שענקען מער אויפמערקזאמקייט דער יידישער קולטור, שפּראך, געשיכטע און ליטעראטור. פיל חברים האָבן אָנגעוויזן אויף דער נויטווענדיקייט צו לערנען מער די ז.וו.מ.־ישע יוגנטלעכע זיינען יידישע לידער און באקענען זיי מיט דער רומפולער געשיכטע פון אונזער פאָלק, מיט די גרויסע פרייהייטס־באוועגונגען צווישן יידן, ווי אויך באלענען זיי נענטער מיט די גייפּטיקע שאפונגען פון אונזערע קלאסיקער. עס זיינען אָנגענומען געוואָרן באשלוסן: וועגן פארנעמען זיך אויף די ז.וו.מ.־קרייזן צוגליך מיט אָרגאניזאציאָנעלע און אקטועל־פּאָליטישע פראגן — אויך מיט פאָרלייענען אינטערעסאנטע און באלערנדיקע ביכער פון יידישע שרייבער, שמועסן ארום זיי. אין אזעלכע ערטער, ווו די יוגנטלעכע קענען נישט די יידישע שפּראך, איינאָרדענען ספּעציעלע קורסן. אין די קלוב־זאלן דארפן צווישן אנדערע — הענגען די בילדער פון די יידישע שרייבער, צוגליך מיט די פּוילישע לאָזונגען, דארפן זיין אויך יידישע.

די ז.וו.מ.־אָוצעס געניסן היינט פּונקט ווי די גאנצע יוגנט ביי אונז אין לאנד פון זומער־אָפּרו. דאָרטן פארברענגען זיי און לייענען פיל, גרייטן זיך מיט נייע, פרישע כוחות צו דער ווייטערדיקער ארבעט. מיר גלויבן, אז די אָנגענומענע באשלוסן פון דער בעראטונג וועלן ווערן רעאליזירט אינם לעבן און וועלן געבן גוטע רעזולטאטן.

סאָציאַליסטישע „לאַגער־רעפּובליק" פון י.ב. צוקונפט אין ביעלאָווע

אין א פּרעכטיקער געגנט, צופוסנס פון בארניקע וועלדער, האָבן אויפגעשטעלט זייערע געצעלטן העכער 200 יוגנטלעכע צוקונפטיסטן און צוקונפטיסטקעס. די חברה, ארבעטנדיקע און לערנענדיקע יוגנט, איז געקומען אויף דעם צוקונפט־לאגער צו פארברענגען די פעריען אין א סאָציאליסטישער אטמאָספער. דער ציל פון לאגער איז געווען, אין משך פון א חודש געבן אונזערע יוגנטלעכע א קולטורעלן אָפּרו אין א הבריש־סאָציאליסטישע סביבה.

יעדער טאָג אויפן לאגער האָט געטראָגן א באזונדערן כאראקטער און געהאט זיין באזונדערן טאָג־פּלאן, וועלכער איז שטרענג אויסגעפירט געוואָרן אין אלע איינצלהייטן. אין טאָגפּלאן פלעגן אריינגיין אזעלכע פּונקטן ווי: ספּאָרט־איבונגען, ספּאָרט־פארמעסטונגען, שמועסן אויף ליטערארישע, פּאָליטישע, געשיכטלעכע און אנדערע טעמעס. אין די שמועסן פלעגן די לאגעריסטן אקטיוו אנטיילנעמען אין דער דיסקוסיע. אין אָוונט פלעגן פאָרקומען קאָלעקטיווע פארוויילונגען, פארבונדן מיט ליינען דעם אזויגערופענעם „לאגער־ראדיאָ", וועלכער האָט געהאט גרויס דערפאָלג ביי די לאגעריסטן. דער „לאגער־ראדיאָ", דאָס איז געווען אן אָרגאן, וועלכער פלעגט אויף א סאטירישן אופן אויסלאכן אלע א.ג. „טשאפּעס", לוידיקגייערס, דיסציפּלין־ברעכער, א.א. דאָס האָט א סך געהאָלפן, אז די אָנגעגרייפענע חברים זאָלן זיך אויסבעסערן אין זייער אויפפירונג, און זייער ארבעט און ווערן אמתדיקע דיסציפּלינירטע בירגער פון דער סאָציאליסטישער לאגער־רעפּובליק.

זייער אָפט פלעגן פאָרקומען אויספלוגן אין די בערג, ווי אויך פקויטן־שפּילן, זייער באליבטע ביי די לאגעריסטן. יעדע זונטיקדיקער טאָג, איז געווען דער טאָג פון געסט. עס פלעגן קומען צו גאסט די חברים אָ.מ.טוראָווצעס פון וואָצלאוו, ביעלאָווע, ווי אויך חברים פון די ארומיקע שטעט. אין א אטמאָספער פון חברשאפט און געמיינזאמער פארשטענדניש פלעגן די געסט פארברענגען מיט די לאגעריסטן.

מיט די חברים פון אָ.מ.טור פלעגן פאָרקומען ספּאָרט־פארמעסטונגען, ווי אויך געמיינזאמע אויספלוגן אין די בערג.

צום שלוס פון לאגער איז אין ביעלאָווע פאָרגעקומען אן אימפּאָזאנטע פייערונג, פארבונדן מיט א דעמאָנסטראציע פון די לאגעריסטן איבער די גאסן פון ביעלאָווע און ספּאָרט־פארמעסטונגען אויף דעם שטאָטישן ספּאָרט־סטאדיאָן.

אימפּאָזאַנטע זומער־קאָלאָניעס פון דער „באראכאוו"־יוגנט

אין דעם שטילן נידערשלעזישן שטעטעלע באָלקאָוו האָט די „באָראָכאָוו־יוגנט" הייאָר אויפגעשטעלט אירע צענטראלע זומער־קאָלאָניעס פאר יוגנט און „יונגבאָר", אין וועלכע עס האָבן זיך באטייליקט 800 יוגנטלעכע ארבעטער, שול־יוגנט און קינדער.

די קאָלאָניעס פון דער יוגנט זיינען פאָרגעקומען אין דריי טורן. דער ערשטער טור האָט זיך אָנגעהויבן דעם 15־טן יוני. פארשידנארטיק איז געווען דער עלעמענט. ס'זיינען געקומען יוגנטלעכע פון אלע עקן לאנד, אין פארשידענעם עלטער און סביבה אָרגאניזירטע אין די סניפים, פון די „שטערן"־קלובן און אומפּארטייאישע.

זייער שנעל איז פון די דאָזיקע מאסע יוגנטלעכע אויסגעבילדעט געוואָרן איין צעמענטירטער קאָלעקטיוו. ס'איז אויסגעקליבן געוואָרן א זעלבסטפארוואלטונג פון דער מושבה און עס זיינען געשאפן געוואָרן קאָמיסיעס פארווירטשאפט, היגיענע, ספּאָרט, קולטור, רעדאקציע און פארוויילונג. יעדער האָט געהאט אויפגאבן און פליכטן. קיין באדינונג האָט די מושבה נישט געהאט, אלץ איז געטאָן געוואָרן דורך די קאָלאָניסטן גופא. די אָרדענונג און ריינקייט איז די גאנצע צייט געווען א מוסטערהאפטע. די יוגנט האָט זיך שנעל אויסגעלערנט, ווי צו לעבן אין א קאָלעקטיוו.

די מושבה, וועלכע האָט געדארפט זיין אן אָרט ווו די יוגנט זאָל פארברענגען און זיך אָפּרוען נאָך א גאנצן יאָר ארבעט אין ווארשטאט און אין שול, איז פארוואנדלט געוואָרן אין א סעמינאר. 5 שעה אין טאָג איז אָפּגעגעבן געוואָרן לעקציעס וועגן ידיעות הארץ, ייד. דעמאָגראפיע, געשיכטע פון עליות, וועגן חלוציזם און קיבוצישער באוועגונג, פּועלי־ציוניזם און יידישע ארבעטער־באוועגונג, סאָציאָלאָגיע און פּאָליטישע עקאָנאָמיע. ס'איז געלערנט געוואָרן די העברעאישע און יידישע שפּראכן, יידישע ליטעראטור. ס'זיינען פאָרגעקומען קעסטלאָוונטן און פּרעסע־איבערזיכטן. ס'זיינען דערשינען 8 וואנט־צייטונגען. די יוגנט האָט פארשטאנען, אז זי מוז דערייאָגן די פארלוירענע צייט פון די לעצטע ביטערע יאָרן.

גימנאַסטישע איבונגען פון דער „באָראָכאָוו"־יוגנט

אומדערמידלעך האָבן געארבעט די דערציער, די שליחים פון ארץ־ישראל בת שבע און יואל, דער לייטער פון דער קאָלאָניע ח' לערמאן. ס'האָבן אויך געגעבן לעקציעס און שמועסן די חברים פון צענטראל־קאָמיטעט פון דער פּועלי־ציון נעניע לעווי, יעקב בעקער, ראָטנבערג און אנד.

דאָס פארנעמען זיך מיט די ערנסטע פּאָליטישע און אקטועלע פּראָבלעמען האָט נישט געשטערט, אז די יוגנט זאָל פארברענגען די צייט פריידיק און אינהאלטסרייך. פארביק איז געווען דאָס לעבן אויף דער מושבה; אויספלוגן אין דער ארומיקער פּרעכטיקער געגנט, נאכט־אויספלוגן, ווייטע שפּאצירן, מארשן אונטערן טאקט פון פּויק און טרומייט, ספּאָרט און פיזישע דערציונג אונטער דער אָנפירונג פון געניטע אינסטרוקטאָרן פון דער „שטערן"־צענטראלע, גימנאסטישע איבונגען, פּיראמידן, פארמעסטונגען אין שאטקע און אין פוטבאָל, סקויטישע און הגנה־מושטרען, חברישע פארוויילונגען און אָוונטן ארום פייערן, וועלכע זיינען שטענדיק געווען פארבונדן מיט טיפע איבערלעבונגען פאר דער יוגנט, מיט זכרונות פון נאָענטער פארגאנגענהייט, מיט דערציילונגען וועגן העראָאיזם פון דער יידישער יוגנט אין קאמף פאר א שענערער וועלט, דער עונג־שבת ביי געדעקטע טישן, דאָס געזאנג, די חלוצישע טענץ האָבן די יוגנט דערוואָרעמט. ס'האָט אויפגעלויכטן א פלאם אין זייערע אויגן און אן אומרו האָט זיך אריינגעקומען אין זייערע הערצער. זיי וועלן די מושבה לאנג געדענקען.

אהיימפאָרנדיק האָט די יוגנט געשוווירן נישט רוען ביז וואנען דאָס יידישע פאָלק וועט נישט באקומען די מעגלעכקייט צו לעבן צווישן די פרייע פעלקער ווי א גלייכער מיט גלייכע.

צוזאמענפלי פון „השומר הצעיר”

דער ערשטער שומרישער צוזאמענפלי אין 26־טן און 27־טן יולי, האט זיך פארוואנדלט אין א גרויסן יום־טוב פון דער יידישער יוגנט אין פוילן, אין א גרויסער פאלקס־מאניפעסטאציע. די שטאט דזשערזשאניוו אין נידער־שלעזיע מיט א באדייטנדער יידישער באפעלקערונג, האט זיך די צוויי טעג געפונען אונטערן צייכן פון די פייערלעכקייטן.

יוגנט־גרופן מארשירן אין דער ריכטונג פון גרויסן ספארט־סטאדיאן, אויף דער לימאנאווסקא גאס. לעבן דער אויפגעשטעלטער טריבונע געפינען זיך בענק פארן פובליקום, געדיכט באזעצט מיט געסט. אויפן סטאדיאן הויבן זיך אן זאמלען איינצלנע גרופן: די יינגסטע־מעפילים, צופים, צופים־בוגרים, בוגרים און פארשטייער פון די קיבוצים. ס'זיינען אויך געקומען די אנטיילנעמער פון דער סטודענטן־קאלאניע זש.א.ס.ס. אויף דער טריבונע געפינען זיך די חברים פון דער הנהגה הראשית, פון צ.ק. פון דער פארטיי ווי אויך פארשטייער פון דער מאכט, דער סטאראסטא וואסערמאן.

די פייערונגען האבן זיך אנגעהויבן. דער מיטגליד פון דער הנהגה הראשית פנחס שטערן עפנט דעם צוזאמענפלי. אין קורצע ווערטער, פריער אין העברעיש, נאכהער אין פויליש, באגריסט ער די יוגנט, געסט, פארשטייער פון דער מאכט און געזעלשאפטלעכע אינסטיטוציעס. ער דריקט אויס זיין שמחה, וואס די יידישע יוגנט אין נייעם פוילן זעצט פאר די שיינע טראדיציעס פון דער אלטער, אזוי מעכטיקער שומרישער באוועגונג. ער לייגט פאר באערן דעם אנדענק פון די הערלעכע שומרישע געשטאלטן, וועלכע בלייבנדיק געטריי אין די שווערסטע צייטן פון דער אקופאציע, די שומרישע אידעאלן, האבן זיך געשטעלט אין שפיץ פון גאנצן פאלק אין קאמף פאר זיין כבוד און ווירדע. ער דערמאנט די נעמען פון מרדכי אניעלעוויטש, יוסף קאפלאן, אריה ווילנער, טאסיא אלטמאן, שמואל ברעסלאוו, העסיע באומינגער, עזעק בראקס און פיל אנדערע.

דאס ווארט באקומט נאכהער דער פארשטייער פון דער רעגירונג, דער סטאראסטא וואסערמאן, וועלכער האט צווישן אנדערע דערקלערט: „כ'באגריס אייער צוזאמענפאר מיט א ספעציעלער באפרידיקונג, ווייל כ'קען די שומרישע באוועגונג שוין פון גאנץ לאנג און כ'שאץ אפ אירע שיינע דערגרייכונגען אויפן געביט פון יוגנט־דערציונג. כ'ווינטש אייך דערפאלג און הצלחה אין אייער ווייטערדיקער פרוכטבארער ארבעט”.

די הארציקע באגריסונג פון סטאראסטא איז געווארן שטארק אפלאדירט דורך די צאלרייכע געסט.

נאך אים האט אין נאמען פון דער הנהגה העליונה גענומען דאס ווארט ח' יעקב

מארש פון שומרישער יוגנט אויף דעם צוזאמענפלי

מאיום. דער רעדנער שטרייכט אונטער ספעציעל די שטעלונג פון דער היינטיקער פוילישער רעגירונג, וועלכע שטיצט אונזער טעטיקייט. דער געמיינזאמער בונד צווישן דער פוילישער און יידישער יוגנט האט געפונען זיין אויסדרוק אין דער נייער דעמאקראטישער ווירקלעכקייט פון פוילן, וועלכע בויענדיק איר אייגענעם פאטערלאנד, העלפט אויך צו דעם יידישן פאלק אין קאמף פאר זיין נאציאנאלער היים.

נאך די באגריסונגען הויבט זיך אן די דעפילאדע פאר דער טריבונע. די פעסטע, ענערגישע שטעלונג פון דער יוגנט רופט ארויס אנטציקונג ביי דעם פובליקום, וועלכער באשענקט איינצלנע גרופן מיט אפלאדיסמענטן.

עס מארשירן די יינגסטע: מעפילים אין גרינע קראוואטן מיט קרענצלעך בלומען אין די הענט. זייער באווייזן זיך רופט ארויס א ספעציעלן שטורם פון אפלאדיסמענטן. נאך זיי גייען צופים, צופים־בוגרים, און בוגרים. אין שפיץ פון יעדער גרופע גייט דער מנהל און פאנטרעגער. אין די ווייטערדיקע רייען דעפילירן די דעלעגאטן פון די קיבוצים: ווארשע, קראקע, ווראצלאוו, לאדזש, דזשערזשאניוו, ליגניק, וואלבזשיך און אנדערע. די דעפילאדע שליסן די אנטיילנעמער פון דער סטודענטן־קאלאניע זש.א.ס.ס. דער צאלרייך־פארזאמלטער פובליקום אפלאדירט היים דעם יוגנט־צוג, וועלכער מארשירט דורך די הויפט־גאסן צום מארק.

ביינאכט איז פארגעקומען אין גרעטסטן זאל פון שטאט, אין קולטור־הויז פון פ.פ.ר. א פייערלעכע אקאדעמיע. היהקע גראסמאן האט געעפנט די אקאדעמיע, באגריסנדיק דעם צוזאמענפאר אין נאמען פון דער הנהגה. זי שטעלט זיך אפ אויף דער טראגעדיע פון דער שיף „עקזאדוס 1947”, ווו די ענגלישע רעגירונג נעמט אן נייע מיטלען פון דעפארטאציע, נישט אפזאגנדיק זיך פון פיראטישע אופנים פון קאמף קעגן פרויען, קינדער און זקנים.

* * *

דער צווייטער טאג פון צוזאמענפלי איז פארגעקומען אויף דער יוגנט־קאלאניע אין ראשטשישעוו, ווו עס זיינען פארגעקומען באראטונגען פון די קיבוצים. ס'זיינען געהאלטן געווארן אידעאלאגישע רעפעראטן, נאך וועלכע עס האט זיך אנטוויקלט א ברייטע דיסקוסיע. שפעט ביינאכט האט זיך פארענדיקט דער צוזאמענפלי.

דער צוזאמענפאר האט איבערגעשיקט באגריסונגס־טעלעגראמעס צום פרעזידענט ביערוט, פרעמיער ציראנקיעוויטש, וויצע־פרעמיער גאמולקא, ווי אויך צו דער הנהגה העליונה פון קיבוץ־ארצי און די מעפילים פון דער שיף „עקזאדוס 1947”.

טעלעגראמע

פון די יידישע ספארטלער אין בעלגיע צו דער יוגנט־אפטיילונג פון צ. ק.

נאכן ווייל א געוויסע צייט אין פוילן, ווו זיי האבן זיך צוזאמענגעטראפן מיט די יונגע יידישע ספארט־קלובן פון נידער־שלעזיע, האבן די בעלגישע יידישע ספארטלער זיך אומגעקערט אהיים.

די יוגנט־אפטיילונג ביים צ.ק. פון יידן אין פוילן האט דערהאלטן פון די בעלגישע יידישע ספארטלער פאלגנדע טעלעגראמע.

„אין נאמען פון דער פעדעראציע פון פוילישע יידן ווי אויך פון דער גאנצער יידישער ספארט־דעלעגאציע פון בעלגיע, דאנק איך אייך הארציק פאר דעם דערמעגלעכן אונז צו באקענען זיך מיטן לעבן פון די יידן אין דעמאקראטישן פוילן און ספעציעל מיט דער פראדוקטיווער ארבעט פון די יידישע פאלקסמאסן אין נידער־שלעזיע. איך ווינטש אייך דערפאלג און ווייטערדיקע פרוכטבארע ארבעט”.

י. אבראמאוויטש.

באגריסונגס־טעלעגראמע

פון דער יוגנט־אפטיילונג ביים צ.ק. פון יידן אין פוילן צו דעם צוזאמענפלי פון „השומר הצעיר”

די יוגנט־אפטיילונג ביים צענטראל־קאמיטעט פון די יידן אין פוילן שיקט איבער איר הבֿרישן גרוס די יוגנטלעכע, ארגאניזירט אין די רייען פון השומר הצעיר צו זייער לאנד־צוזאמענפאר.

מיר גלויבן, אז אייער צונויפטרעף וועט צוהעלפן אויסשמידן די איינקייט פון דער גאנצער יידישער יוגנט צום קאמף קעגן די רעשטלעך פון פאשיזם און רעאקציע, קעגן מלחמה, פאר א דויערהאפטן שלום.

אייער צוזאמענפלי וועט אויך צוהעלפן פארשטארקן דעם פראצעס פון פראדוקטיוויזאציע ביי דער יידישער יוגנט, דערציען א נייעם, שעפערישן דור, אין גייסט פון דעמאקראטיע און פראגרעס, און וועט אקטיוו מיטבויען דעם געזונטן יידישן ישוב אין דעמאקראטישן פאלקס־פוילן.

נאך די קאלאניעס פון דרור

דאס יוגנטלעכע געזאנג און די טענץ, די פרייד און לעבנס-לוסט, האבן צוריק אויפגעלעבט דאס שוואך באפעלקערטע דארף — באלקאוו. דאס שטילע, ווי אין שלאף דרעמלענדע דערפל האט ממש דערוואכט און איז מיטגעריסן געווארן מיט אונזער לעבנס-דראנג און פרייהייטס-גייסט...

דאס לעבן אין די מושבות האט זיך באזירט אויף די עלעמענטארסטע יסודות פון אונזער באוועגונג — זעלבסטפארווירקלעכונג, אין די ראמען פון אונזערע מעגלעכקייט: הונדערט פראצענטיקער קאלעקטיוו און זעלבסט-באדינונג. מיט ברען און איבערגעגעבנקייט האבן די קינדער אויסגעפירט דאס, וואס זיי האבן אליין אויף זיך גענומען.

נאך אזוי פיל יארן נע ונד, נאך אזוי פיל יארן פינצטערן לעבן האט דאס יידישע קינד געפונען א ווארעם ווינקל. דאס ערשטע מאל נאך אזוי פיל יארן האבן די קינדערישע אויגן געפלאמט מיט גלויבן, זיך צוגעהערט צו די ווערטער פון אן עלטערן חבר. יארן פון קריג האבן אויסגעלערנט די קינדער נישט צו גלויבן. אבער דער כוח פון אמת האט אויסגעהיילט דאס יידישע קינד פון דער שרעקלעכער קרענק, וואס טויט אפ אינם קינד די מענטשלעכקייט.

דא אויף די מושבות האבן מיר געהאט ספעציעלע מעגלעכקייטן דורכצופירן די דאזיקע ארבעט.

די סיסטעמאטיש דורכגעפירטע שמועסן, אויספלוגן, דאס פארברענגען ביינאכט אין פעלד ביים שייטער און די טאג-טעגלעכע ארבעט אין דער ווירטשאפט האט אויסגעפילט די צייט. די קינדער האבן זיך איבערגעצייגט, אז דאס, וועגן וואס מען האט גערעדט אין די כניפים, איז נישט קיין פראזע, אז דאס האט א דעקונג אין טאג-טעגלעכן לעבן.

אין דעם לעצטן טאג פון די קאלאניעס זיינען זיך צוזאמענגעקומען אין באלקאוו די ח"ה פון אלע 3 קאלאניעס, פון דער קאלאניע פון מדריכים און פארשטייער פון אלע קיבוצים אין לאנד אויף א באראטונג פון אקטיוו (יום פעילים). מיר ווילן אונטערשטרייכן דעם צוזאמענהאנג צווישן דעם יום פעילים און דעם אינערלעכן סיום פון יעדער קאלאניע באזונדער. די קינדער האבן גערעדט אויף דעם סיום פון די קאלאניעס מיט אזוי פיל געפיל און פארשטענדעניש, אז עס האט זיך געפילט, אז נאר דאס און נישט עפעס אנדערש איז דער איינציקער אינהאלט פון זייער לעבן. די קינדער האבן דאס געבראכט צום אויסדרוק אויף אן אנדער אופן ווי די עלטערע, אבער אין דעם זעלבן גייסט און אינהאלט.

די באוועגונג, וואס האט במשך פון אזא קורצע צייט באוויזן צו דערציען אונזער יינגסטן דור אין אזא גייסט, קען זיין זיכער אין איר אמת און האט פאר זיך א צוקונפט.

ר ח ל-ש ו ש נ ה

די פערטע לאנד-באראטונג פון גורדוניה

פון דעם מארק-פלאץ אין נידער-שלעזישן יידישן שטעטל — ריכבאך — לויפט בארג אראפ, די לאנגע ראדקעוויטש גאס, וועלכע ענדיקט זיך ביי דעם שיינעם דארף פילאווע, באלד אין אנהייב דארף, נישט ווייט פון דער קליינער באן-סטאציע, זעט זיך אין דער רעכטער זייט פון ברוקירטן שאסיי א גרויסער שייער, ארומגערינגלט מיט צוויי געמויערטע געביידעס, איבער וועלכע ס'פלאטערט הויך אין שטאלץ די בלוי-ווייסע פאן.

אויף די ארומיקע פעלדער גייט מיט א ברען די שניט-קאמפאניע. אויף א מעכאנישער זשניוויארקע געפירט פון 2 אויסגעפאשעטע פערד, ארבעטן 3 בחורים פארברענטע פון דער זון, און פון דער ווייטנס פירן אנדערע בחורים א פולן וואגן מיט ווייץ, אנגעלאדן ביז ארויף. דאס זיינען א טייל פרוכטן פון דער ארבעטזאמער מי פון דער קבוצה גורדוניה — „החורש לגליל" — אין פילאווע.

דראמקרייז פון גורדוניה אין לאדוש

אין דער חלוצישער פערמע איז היינט א גרויסער יום-טוב. עס זיינען געקומען א סך געסט, חברים פון גאנץ פוילן, דעלעגאטן פון אלע קבוצות און קנים, אז אויך פון די זומער-קאלאניעס, וועלכע געפונען זיך נישט ווייט פון דאנען. אלע זיינען אנגעטאן אין סקויטישע מונדירן, מיט די אפצייכענונגען און זשעטאנען פון „גורדוניה".

אונטערן פרייען הימל, צווישן די גרינע בוימער אין סאד פון דער פערמע קומט פאר די לאנד-באראטונג. ביים פרעזידיום-טיש אונטער א גרויסן אויפשריפט „מועצה ארצית הרביעית של גורדוניה — מכבי הצעיר בפולין", פארנעמען ארט די מיטגלידער פון הנהגה הראשית. נאך דער פייערלעכער דערעפענונג פון דער באליבטער וועטעראנין און אויסגעפרוווטער קעמפערין צפורה פעלדמאן, באגריסן די פארשטייער פון צ.ק. פון דער פארטיי „פועלי-ציון צ.ס.-התאחדות", פון די ארטיקע קאמיטעטן און א פארשטייער פון דער טשעכישער „גורדוניה".

א אינהאלטסרייכן איבערבליק איבער דער לאגע אין דער באוועגונג גיט דער חבר זעליג, דערנאך האלט די חברה העניא גאלדבערג די שליחה פון הנהגה עליונה פון א"י אן אינטערעסאנטן רעפעראט וועגן דער פאליטישער לאגע אין ציוניזם און גיט איבער א גרוס פון אונזערע חברים פון די קבוצות אין א"י און אין דער גאנצער וועלט.

דעם אנדערן טאג איינדערפרי פארמירט זיך א לאנגער צוג פון עטלעכע הונדערט מאן, אנטיילנעמער פון דער באראטונג, מיט בלוי-ווייסע און רויטע פענער, וועלכער האט דורכמארשירט מיט לוסטיקע חלוצישע לידער איבער די גאסן פון ריכבאך צום איינציקן קינא אין שטעטל. דארט האט מען דעמאנסטרירט דעם פילם וועגן דער טעטיקייט פון „גורדוניה" אין פוילן.

פאר אונזערע אויגן זיינען דורכגעגאנגען בילדער פון דער ברייט פארצווייגטער און פרוכטבארער טעטיקייט פון „גורדוניה" אויפן געביט פון פראדוקטיוויזאציע, קולטור-טעטיקייט און חלוצישע דערציונג. דער דיקטאר האט אויך א געשמאקן העברעיש דערציילט וועגן דער גרויסער ארבעט פון אונזערע חברים ביים אויפנעמען און פארזארגן מיט א ווארעמער, היימישער סביבה פיל יוגנטלעכע פון די וועלדער, פון די רעפאטריאציע עשאלאנען און פון דער „ארישער" זייט. דער פילם ווייזט שפעטער די נייע חלוצים ביי דער ארבעט אין פארשידענע ווארשטאטן פון קבוצה. די קינדער בשעת זייערע לעקציעס און פארוויילונגען אין די קנים און צום סוף די ארבעט אין פעלד אין דער פילאווער קבוצה. נאך דער ארבעט אדער לערע טאנצט די חברה דעם לוסטיקן ליידנשאפטלעכן „הורה". דער פילם האט ארויסגערופן אן אלגעמיינע צופרידנהייט און די חברה האבן אים באלוינט מיט א הארציקן דרייפאכיקן „מצוין".

נאך מיטאג זיינען פארגעקומען די דינים וחשבונות פון די מדריכים אין די קנים. צוזאמען מיט עלטערע חברים „ועתיקים", זיינען ארויסגעטרעטן יונגע אקטיוויסטן. פון די באריכטן און פון דער ברייטער מאסנהאפטער דיסקוסיע האט זיך געפילט, אז די ארגאניזאציע איז מיט דערפאלג ארויף אויף א נייעם וועג פון פארברייטן, פונאנדערבויען און פונדאמענטירן אירע רייען. אחוץ די פילצאליקע קבוצות פארמאגט היינט די באוועגונג א ברייט פארצווייגטע נעץ פון קנים, כמעט אין אלע וויכטיקע פונקטן פון יידישן ישוב אין פוילן.

אויפן דריטן טאג זיינען פארגעקומען די באריכטן פון די קבוצות הכשרה. עס איז געוויילט געווארן א נייע הנהגה הראשית פון יונגע און ענערגישע חברים און ס'זיינען אנגענומען געווארן געהעריקע רעזאלוציעס. צום סוף פון דער מועצה איז געקומען א טייערער גאסט פון א"י, דער שליח פון מפא"י — חבר ריטאוו, וועלכער האט זיך מיט אונז געטיילט מיט די לעצטע נייעס פון לעבן אין ארץ-ישראל.

י ה ו ד ה   ז י ל ב ע ר מ א ן.

א נייע לידער-זאמלונג

נעמענדיק אין אכט דעם דוחק פון יידישע פאלקס-לידער פאר דער יוגנט, האט די יוגנט-אפטיילונג ביים צ.ק. פון די יידן אין פוילן באשלאסן ארויסצוגעבן ספעציעלע אויסגאבן פון יידישן ליד. ביז היינט זיינען שוין דערשינען 2 רעפערטואר-זאמלונגען פאר יוגנט-קלובן (דראמ.-קרייז און כארן). די טעג איז דערשינען דער דריטער נומער פון דער לידער-זאמלונג, וועלכער איז פונאנדערגעשיקט געווארן אין אלע שטעט און שטעטלעך פון לאנד. די לידער ווערן געלערנט אין די צאלרייכע כארן און ווערן ווארעם אויפגענומען דורך דער יידישער באפעלקערונג.

באַטווין־פייערונגען אין לאַנד

אין צוזאַמענהאַנג מיטן 22־טן יאָרטאָג פון באַטווינס מאַרטירער־טויט האָט די יוגנט־אָפּטיילונג ביים צ.ק. פון די יידן אין פוילן, אַרויסגעגעבן א צירקולאַר צו אַלע אירע אָפּטיילונגען אין לאַנד וועגן פייערן דעם אָנדענק פון יונגן יידישן פרייהייטס־קעמפער — נפתלי באַטווין. עס איז צוגעגרייט געוואָרן א ספּעציעלער קאָנספּעקט פאַר א רעפעראַט וועגן רומפולן לעבן און העלדישן טויט פון נפתלי באַטווין.

לויט די באַריכטן פון די ערטער, זיינען אַזעלכע פייערונגען פאָרגעקומען אין א גאַנצע רייע שטעט און שטעטלעך פון פוילן: צווישן אַנדערע אין וואַרשע, ריכבאַך, פּיעטראַליעשע, ביעלאַווע, ביעלסק, ספּעציעל פייערלעך איז אויסגעפאַלן דער יאָרטאָג אין די זומער־לאַגערן פון ליגניצער, ריכבאַכער און וראָצלאַווער יוגנט־היימען. א גרעסערע באַטווין־אַקאַדעמיע איז פאָרגעקומען אין צענטראַלן אָפּרו־הויז אין ביעלאַווע.

יידישע יוגנט ביים אויפבויען וואַרשע

הייַיאָר וועט א גרעסערע צאָל יידישע יוגנטלעכע פון גאַנצן לאַנד, אָנטיילנעמען אין דער אַקציע פאַר אויפבויען וואַרשע. אין דער אויפבוי־אַקציע נעמען מאַסנהאַפט אָנטייל פוילישע יוגנט־בריגאַדעס. עס צייכענען זיך אויך אויס אין זייער אַרבעט די אויסלענדישע יוגנט־בריגאַדעס פון יוגאָסלאַוויע און בולגאַריע.

די יידישע יוגנט, וועלכע האָט פאַראַיאָרן אַזוי גוט אויסגעפירט איר אַרבעט אין יידישן ראַיאָן פון טוואַרדע־גזשיבאָווסקע, גרייט זיך אויך הייַיאָר אַקטיוו אָנטיילצונעמען אין דעם אויפבוי פון וואַרשע. פון דעם ערשטן סעפּטעמבער ה.י. וועט א גרעסערע גרופּע פון 100 יוגנטלעכע פון אַלע שטעט אין פוילן — אָנהויבן איר אַרבעט אויפן אָפּשניט פון געוועזענעם געטאָ. עס וועט ווערן אָפּגערייניקט דער פּלאַץ, וועלכער איז באַשטימט פאַר דעם דענקמאָל פון די העלדן פון וואַרשעווער געטאָ. עס ווערן צוגעגרייט ספּעציעלע צוזאַמענוווינונגען, עסן, אַרבעטס־קליידער און מכשירים.

די יידישע יוגנט וועט פּינקטלעך און ווירדיק אויספירן איר צוגעטיילטע אַרבעט. צום 5־טן יאָרטאָג פון אויפשטאַנד אין וואַרשעווער געטאָ וועט שוין שטיין דער גרויסער דענקמאָל פאַר די רומפולע העלדן פון אונזער פאָלק.

אַמעריקאַנער יוגנט־דעלעגאַציע אין פוילן

אויף זייער צוריקרייזע פון יוגנט־פעסטיוואַל אין פּראָג — איז די דעלעגאַציע פון יידישע יוגנטלעכע פון אַמעריקע — פאָרשטייער פון דער יוגנט־סעקציע ביים יידישן פראַטערנאַלן פאָלקס־אָרדן אָנגעקומען דעם 19־טן אויגוסט קיין פוילן. די דעלעגאַציע, וואָס באַשטייט פון די ה״ח ביל שנייער, ענדי אַדלער און מאַרקס וואַרטאַפּסקי איז אָפּגעוואַרט געוואָרן אויפן וואָקזאַל דורך פאָרשטייער פון צענטראַל־קאָמיטעט פון די יידן אין פוילן אין די פּערזאָנען: גענעראַל־סעקרעטאַר — י. לאַזעבניק, פּרעזידיום־מיטגליד פּ. זעליצקי, לייטער פון דער ווירטשאַפטס־אָפּטיילונג — שפּירא און פאָרשטייער פון דער יוגנט־אָפּטיילונג — א. קוואַטערקאַ און י. וואַרשאַווסקי.

די דעלעגאַטן פון אַמעריקע זיינען פאָרשטייער פון די אַרבעטנדיקע און שטודירנדיקע יוגנט. פירן אָן מיט דער יוגנט־דעוויזיע פון דעם יידישן פראַטערנאַלן פאָלקס־אָרדן. ענדי אַדלער — איז א מלחמה־וועטעראַן, וועלכער האָט זיך אַקטיוו באַטייליקט אויפן פראָנט־אָפּשניט — אויף די פיליפּינער אינדזלען אין קאַמף קעגן דעם יאַפּאַנישן מיליטער. ביל שניידער — איז א פאַבריקס־אַרבעטער און מאַרקס וואַרטאַפּסקי איז א סטודענט פון די קורסן פאַר העכערע יידישע בילדונג. די אויפגאַבע פון דער דעלעגאַציע איז: באַקענען זיך מיט דער יידישער יוגנט אין פוילן, דערוויסן זיך וועגן זייער לעבן און קאַמף, אָנקניפּן מיט איר קעגנזייטיקע באַציונגען און ברענגען א לעבעדיקן גרוס דער יידישער יוגנט פון יענער זייט אָקעאַן וועגן די גרויסע דערגרייכונגען פון אונזער שעפערישער יוגנט אין דעם דעמאָקראַטישן פאָלקס־פוילן.

די יידישע יוגנט אין לאַנד — אָרגאַניזירט אין די יוגנט־אָפּטיילונגען ביי די יידישע קאָמיטעטן האָט באַגריסט האַרציק די ליבע געסט פון אַמעריקע אין דעם נאָכמלחמהדיקן נייעם פוילן. זייער באַזוך אין אונזער לאַנד וועט דערמעגלעכן אַן ענגערע דערנענטערונג פון דער יוגנט פון ביידע ישובים, ווו מיר וועלן זיך טיילן מיט אונזערע דערפאַרונגען און איינשטעלן א שטענדיקע פאַרבינדונג.

דער ערשטער באַזוך פון דער דעלעגאַציע איז געווען אין וואַרשעווער געטאָ, וואָס האָט ביי זיי איבערגעלאָזן א דערשיטערנדיקן איינדרוק. אין די ווייטערדיקע טעג וועלן זיי זיך באַקענען מיט א ניי אויפוואַקנדיקן לעבן.

די פאָרשטייער פון דער יידישער יוגנט אין אַמעריקע — אונזער פלאַמיקן, ברידערלעכן גרוס!

אונזער יוגנט באַטייליקט זיך ביים אַראָפּנעמען דאָס גערעטעניש

אין דער שניט־צייט באַטייליקט זיך אונזער יוגנט ביים אַראָפּנעמען דאָס גערעטעניש פון די פעלדער. צו דעם צוועק איז אַרויסגעגעבן געוואָרן א ספּעציעלע ווענדונג פון דער יוגנט־אָפּטיילונג ביים צ.ק. פון די יידן אין פוילן, צו דער יידישער יוגנט אין שטשעטשין, פּיעטראַליעשע, ריכבאַך און ביעלאַווע, וועגן נעמען אַן אַקטיוון אָנטייל אין די פרייע טעג פון אַרבעט, ביים צוהעלפן די יידישע פאָלקס־וואַרקן אַראָפּנעמען דעם שניט. ווי מען טיילט אונז מיט, ווערן אָרגאַניזירט ספּעציעלע יוגנט־בריגאַדעס אין די זונטיק־טעג, וועלכע גייען אין פעלד אַראָפּנעמען תבואה, גרינס און קאַרטאָפל.

דאָס לעבן אין דער ביעלאַווער יוגנט־היים

מיטן אָנהויב פון ה׳ פּערקאַל אַלס לייטער פון דער ביעלאַווער בורסע איז די קולטורעל־דערציערישע אַרבעט אויפגעשטעלט געוואָרן אויף א געהעריקן ניוואָ. מיט א פאָרשטאַרקטער טעטיקייט האָט פאָרגעזעצט זיין אַרבעט דער כאָר, וועלכער ציילט ביי 30 יוגנטלעכע.

דער דראַמאַטישער קרייז, אין וועלכן עס נעמען אָנטייל די גרעסטע צאָל בורסאַנטן האָט אויך פאָרגעזעצט זיין אַרבעט. די רעזולטאַטן פון אָט דער אַרבעט זיינען באַוויזן געוואָרן אויף א פאָרשטעלונג פאַר דער ביעלאַווער יידישער באַפעלקערונג, וועלכע איז אַדורך מיט גרויס דערפאָלג. דער כאָר אונטער דער אָנפירונג פון דירעגענט ה׳ מאַנדזיאַק, איז אַרויסגעטרעטן מיט יידישע און פוילישע אַרבעטער־און פאָלקס־לידער. די פּיעסע „דער משפּט איבערן פאַשיזם“, רעזשיסירט דורך ר׳טע גינזבורג, האָט איבערגעלאָזט א שטאַרקן איינדרוק אויף די צושויער, וועלכע זיינען דאַנקבאַר דער לייטונג פון דער בורסע פאַר איר טעטיקייט.

לעצטנס אָרגאַניזירט זיך א בלאַז־אָרקעסטער, אין וועלכן עס זיינען פאַראַן 2 גרופּן, וואָס מאַכן גרויסע פאָרשריטן אין דער לערע. אַדאַנק דעם, וואָס ס׳איז געלונגען צו באַקומען א געהעריקע צאָל אינסטרומענטן זיינען מיר זיכער, אַז אין דער נאָענטסטער צייט וועלן מיר קענען אַרויסטרעטן פאַר דער עפנטלעכקייט מיט אַן אייגענעם אָרקעסטער.

אין די זומער־חדשים ווערן גאַנץ אָפט געמאַכט אויספלוגן פון אונזערע בורסאַנטן, אויף וועלכע עס ווערן אויך איינגעלאַדן יוגנטלעכע אויסער דער בורסע. דעם 3־טן אויגוסט איז ביי אונז פאָרגעקומען אַזאַ אויספלוג. די יוגנטלעכע אין א צאָל פון 40 חברים האָבן זיך אַוועקגעלאָזט צום אָפּרו־הויז, וואָס איז געשאַפן געוואָרן דורך דעם יידישן צענטראַלן קאָמיטעט, אין די בערג אין א גוט פון א געוועזענעם דייטשישן גוט־באַזיצער. דאָרט האָבן די בורסאַנטן פאַרבראַכט א גאַנצן טאָג אין א געהויבענער חברישער שטימונג. עס האָט פאַר אונז געהאַלטן א רעפעראַט דער אינזש. ה׳ וואָלפזאָן. עס איז אויך פאָרגעקומען אַן אונטערנעמונג אונטערן טיטל „א לעבעדיקע צייטונג“, אויף וועלכער חברים האָבן געלייענט הומאָריסטישע דיכטונגען.

שפּעט אין אָוונט האָבן מיר זיך צופרידענע צוריקגעקערט אין דער בורסע.

ספּאָרט-ביולעטין

צוזאמענפלי פון די יידישע ספּארט-קלובן אין אויבער-שלעזיע

לויט דער איניציאטיוו פון דער יוגנט-אָפּטיילונג ביים וואָיעוו. ייד. קאָמיטעט אין קאַטאָוויץ, האָט די יידישע יוגנט אָנגעהויבן ענערגיש זיך גרייטן צו דעם ספּאָרט-צוזאמענפלי פון די ייד. ספּאָרט-קלובן פון אויבער-שלעזיע.

די יידישע ספּאָרטלער פון ביעלסק, ביטאָם, גליוויץ און סאָסנאָוויעץ האָבן אין משך פון וואָכן אינטענסיוו זיך געגרייט צו דער צוזאמענפלי בכדי מיט כבוד צו רעפּרעזענטירן די עמבלעמען פון אייגענעם ספּאָרט-קלוב. ענדלעך איז אָנגעקומען דער לאַנג-דערוואַרטעטער טאָג פון 5-טן יולי.

דעם 5-טן יולי איז אויפן סטאדיאָן אין גליוויץ פאָרגעקומען א פוטבאָל-מעטש וועגן מייסטערשאפט-טיטל צווישן דער מאנשאפט פון ביטאָמער זש.ק.ס. און מאנשאפט פון ייד. ספּאָרט-קלוב אין ביעלסק. אין דער מאנשאפט פון ביעלסק האָט מען געקענט באמערקן, אז דער שפּילער-עלעמענט, וועלכער שפּילט מיט גרויס רוטין, איז באשטאנען פון יונגע ספּאָרטלער, וואָס האָבן געשפּילט מיט היץ און אמביציע. דער מעטש איז געווען זייער אינטערעסאנט, געזיגט האָט די רעפּרעזענטאנץ פון ביטאָם, מיטן רעזולטאט 0:1, אלס ריכטער פון מעטש האָט דער חבר פרידמאן זייער גוט אויסגעפירט זיינע פליכטן.

דעם 6-טן יולי, 10 פרי האָבן זיך אָנגעהויבן די פייערונגען מיט א דעפילאַדע פון די יידישע ספּאָרטלער, וועלכע ס'האָט געפירט דער ספּאָרט-רעפערענט פון וואָיעוו. ייד. קאָמיטעט פון קאטאָוויץ דער ח' פרידמאן.

די ספּאָרטלער האָבן דורכמארשירט פארבײ דער טריבונע, אויף וועלכער ס'האָבן זיך געפונען פאָרשטייער פון וואָיעוו. ייד. קאָמיטעט אין קאטאָוויץ, די חברים גורטמאן, צעשינסקי, גאָלדקאָרן, רייכמאַנאָווא, פיבא, פון יוגנט-אָפּט., פון דער יוגנט אָפּטיילונג ביים צ.ק. פון די יידן אין פוילן, דער ספּאָרט-רעפערענט פערדמאן, דער פרעזעס פון זש.ק.ס. ביעלסק, ד"ר מעכנער, דער פרעזעס פון זש.ק.ס. ביטאָם, שטאטער, דער פרעזעס פון זש.ק.ס. גליוויץ, קאמינסקי.

יידישע ספּאָרטלער אין מאַרש

די פייערונג האָט געעפנט מיט א קורצער רעדע דער ח' קאמינסקי. מיט באגריסונגס-רעדעס זיינען אַרויסגעטרעטן אין נאָמען פון יוגנט-אָפּטיילונג ביים צענטראלן יידישן קאָמיטעט דער ח' פערדמאן, אין נאָמען פון וואָיעוואָדישע קאָמיטעט אין קאטאָוויץ דער חבר גורטמאן.

נאָך דעם אָפיציעלן טייל איז מען צוגעטרעטן צו די פארמעסטונגען אין די לייכט-אטלעטיק-קאָנקורענצן. צום לויף אויף 30 מעטער אין פרויען-קאָנקורענץ האָבן זיך צוגעשטעלט 7 פארמעסטערינס פון די קלובן ביטאָם און ביעלסק. נאָך א קורצן קאמף האָבן די ערשטע 3 ערטער פארנומען די רעפּרעזענטאנטינס פון ביעלסק. דאָס ערשטע אָרט האָט דעראָבערט — זימערשפּיק, דאָס צווייטע אָרט — שרעטער, דאָס דריטע אָרט — ווייס. עס איז געווען א סך גוטער ווילן צווישן די פארמעסטלערינס, נאָר די דורכלויפס-צייט איז אויסגעפאלן זייער שוואך.

אין לויף אויף 100 מעטער אין מענער-קאָנקורענץ, האָבן אנטיילגענומען אין פערטל-פינאל 24 ספּאָרטלער, וועלכע זיינען געלאָפן אין 6 דורכלויפן. צום האלב-פינאל זיינען דערגאנגען די פארמעסטלערס: האקען, פרידלינג, עקער, הירשהאָרן, סאלאָמאָן און ווינטער.

וועגן איינעם א פּראָטאָקאָל

וועגן דער פראגע איינהייט אין יידיש ספּאָרט-וועזן איז נישט איינמאָל געשריבן געוואָרן. די פּראַקטיק פון די יידישע ספּאָרט-קלובן באווייזט אונז ווי ריכטיק דער דאָזיקער געדאנק איז. דאָס האָבן פארשטאנען די צוויי עקזיסטירנדיקע יידישע ספּאָרט-קלובן זש.ק.ס. און „גוויאזדא" אין וורָאָצלאוו. אויף דער ספּעציעלער צונויפגערופענער קאָנפערענץ האָבן זיי באשלאָסן זיך פאראייניקן אין אן איינהייטלעכן מאסנהאפטן קלוב.

פאר אונז ליגט דער פּראָטאָקאָל פון דער זיצונג, וועלכער לויטעט:

„די געמיינזאמע קאָנפערענץ, וואָס איז פאָרגעקומען דעם 2-טן אפריל ה.י. פון פאָרשטייער פון יידישן ארבעטער-ספּאָרט-קלוב „גוויאזדא" און יידישן ספּאָרט-קלוב (זש.ק.ס.) — נאָכן אדורכפירן א ברייטע דיסקוסיע, אין וועלכער ס'איז געקומען צום אויסדרוק דער ווילן פון ביידע צדדים צו פאראייניקן די יידישע ספּאָרט-באוועגונג אין נידער-שלעזיע, האָט באשלאָסן זיך צו ווענדן צו דער יוגנט-אָפּטיילונג ביים צענטראל-קאָמיטעט פון די יידן אין פוילן און צו דער צענטראלע פון „גוויאזדא" מיט א פאָרשלאָג:

1. פאראייניקן ביידע קלובן אין וורָאָצלאוו אונטער אן איינהייטלעכן נאָמען „זש.ק.ס.—„גוויאזדא" —ביים יידישן קאָמיטעט.

2. אויף די ערטער, וווּ ס'זיינען פאראן באזונדערע „גוויאזדא"-קלובן פאראייניקן זיי אויף דער זעלבער באזע.

3. די פאראייניקטע קלובן זיינען אומפּארטייאישע און פירן זייער ארבעט אומאָפּהענגיק פון וועלכער ס'איז פּאָליטישער ריכטונג.

דער פּראָטאָקאָל דארף ווערן רעאליזירט דורך ביידע אינסטאנצן ביזן 12-טן אפריל.

אונטערשריפטן:

פון „גוויאזדא" — בורשטין

פון זש.ק.ס. — קופערשטיין

וואָיעוואָדישע יוגנט-אָפּטיילונג — גארטלער

אויף דער ווענדונג האָט שוין די יוגנט-אָפּטיילונג ביים צ.ק. פון די יידן אין פוילן געענטפערט אין דער אָנגענומענער רעזאָלוציע אויף דער 4-טער לאַנד-בּאַראַטונג פון די יוגנט-טוער, אויסדריקנדיק איר ווונטש צו פאראייניקן די יידישע ספּאָרט-באוועגונג. לײדער האָט די צענטראלע פון „גוויאזדא" ביז היינט, נאָך אן אָפּפלוס פון 4 חדשים, קיין ענטפער נישט געגעבן... וואָס איז די סיבה פון דעם לאַנגן שווייגן?

א. ק.

זש.ק.ס. ביטאָם

ביטאָם: דער זש. ק.ס. אין ביטאָם האָט, טראָץ דער קורצער צייט פון זיין עקזיסטענץ און שווערע מאטעריעלע באדינגונגען, זיך אנטוויקלט גימנסטיק, אדאנק דער אמביציע פון די מיטגלידער און דער איבערגעגעבנקייט פון דער פארוואלטונג. די פוטבאָל-סעקציע פירט דורך נאָרמאלע איבונגען און אָפטע פארמעסטונגען מיט די פוילישע קלובן.

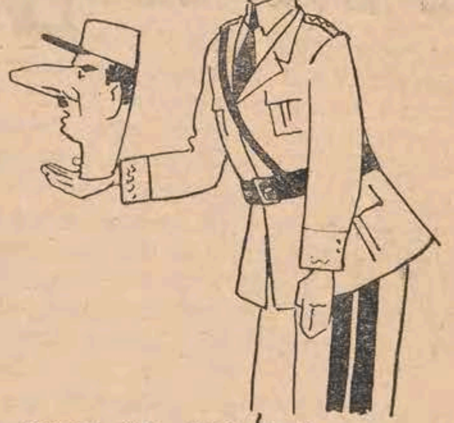

דע׳גאל און זיין קאפ

א שטארקע מלוכה
מוז האָבן איין קאָפ
— אזוי רעדט דע׳גאָל
צום פראַנצויז אראָפּ.

און גרייט איז דע׳גאָל
צו געבן אלץ אַפּ
פאַר דעם אַרבעטער —
— אפילו זיין קאָפּ..

טראַכט דער אַרבעטער:
א יושר דעם כלאָפּ
כ׳לעבן צו מאַכן —
נידריקער א קאָפּ..

מ. פייבושע וויטש

א מיתה משונה

אין מלחמה־צייט האָט א ייד אנטלויפנדיק זיך אָנגעשטויסן אויף א דייטש: מורא האָבנ־דיק דער דייטש זאָל אים נישט נעמען אויפן פארהער, איז ער אים פארלאָפן דעם וועג און אליין געפרעגט:

זאָגט מיר הער דייטש, — האָט איר שוין פיל שטעט איינגענומען?

אָ, יא — ענטפערט דער דייטש: מיר האָבן שוין איינגענומען ווארשע, קיעוו, בארקאָוו און איצט גייען מיר אויף מאָסקווע.

אזוי!... און ווען נעמט איר איין . מיתה משונה? — פרעגט אים דער ייד:

א מיתה משונה? א מיתה משונה? וואָ ליגט דאָס — וווּנדערט זיך דער דייטש — נעמט ארויס די מאפע, זוכט, זוכט, צום סוף זאָגט ער:

נו... בעפאָר מיר וועלן איינעמען מאָסקווע, וועלן מיר א מיתה משונה זיכער איננעמען.

מ׳זאָגט...

מ׳זאָגט, אז דער סאָוויעטישער מיניסטער מאָלאָטאָוו איז פאר מאנכע מלוכות מאָלע־טאָוו און פאר מאנכע מאָלע טאָיו...

מ׳זאָגט, אז די מלוכות, וואָס ווילן געניסן פון דער אמעריקאנער הלוואה מוזן באשטיין אויפן פּלאַן פון מארש־אָלע...

„מ׳זאָגט, אז די שפעקולאנטן זייענ־דיק פארשיקט אין „אָבוז פראַצי״, ציען ווייטער דעם פּאַסעק, אָבער נאָר פון זייערע אייגענע הויזן...

מ׳זאָגט״, אז פּאָעטן ליגן אריין אין זייערע לידער פיל פייער. פאר זייער פיל וואָלט זיכער בעסער געווען צו טאָן פארקערט...

מען שמועסט, אז א ראַדיאָ קאָן קיינמאָל נישט פארבייטן קיין צייטונג.

פארוואָס?

מען קאָן דאָך מיט איר נישט פארוויקלען א הערינג.

דער אַמעריקאַנער בעל־טובה און זיינע מיטהעלפער

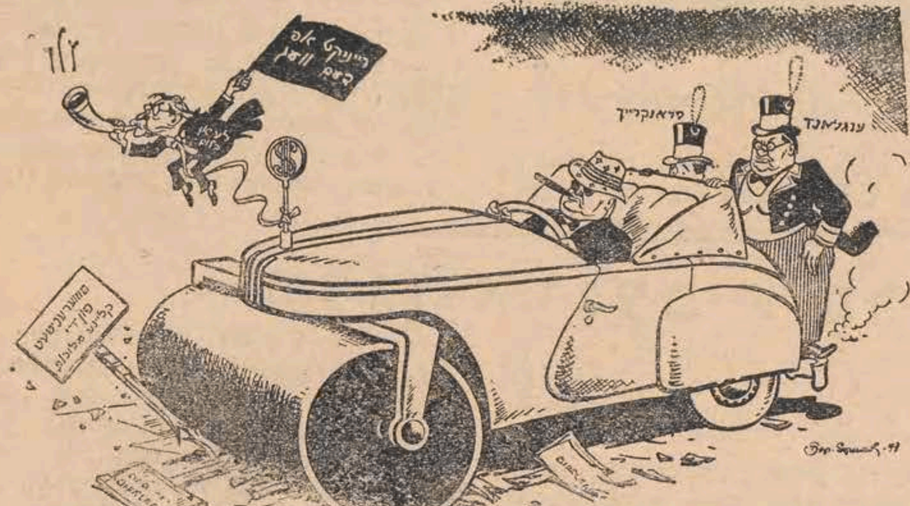

סטודענט

א פאָטער פרעגט זיין זון:

צי האָסטו זיך שוין פארטראכט, וואָס דו וועסט טאָן, אז וועסט אויסהאלטן די עקזא־מענס?

יאָ — ענטפערט דער זון — איך וועל זיך זייער וווּנדערן.

ארויסגעבער: די יוגנט־אָפּטיילונג ביים צ.ק. פון יידן אין פוילן
רעדאקציע־קאָלעגיע:
באָזשיקאָווסקי ט., וואַרשאַווסקי י., יאהאַנעס ב., לערמאַן י., עדעלמאַן מ., פריידענרייך י., קוואַטערקא א., שטערן פּ.
פאַראַנטוואָרטלעכער סעקרעטאַר פון רעדאַקציע: י. וואַרשאַווסקי

צייכענונגען: יצחק רייזמאַן

Wydawca: Wydział Młodzieżowy, Centralnego Komitetu Żydów Polskich, Warszawa, ul. Sienna 60. Składano w Redakcji „Fołks — Sztyme", Łódź, ul. Narutowicza 32. Druk. R. S. W. „Prasa", Żwirki 17 D-O17942

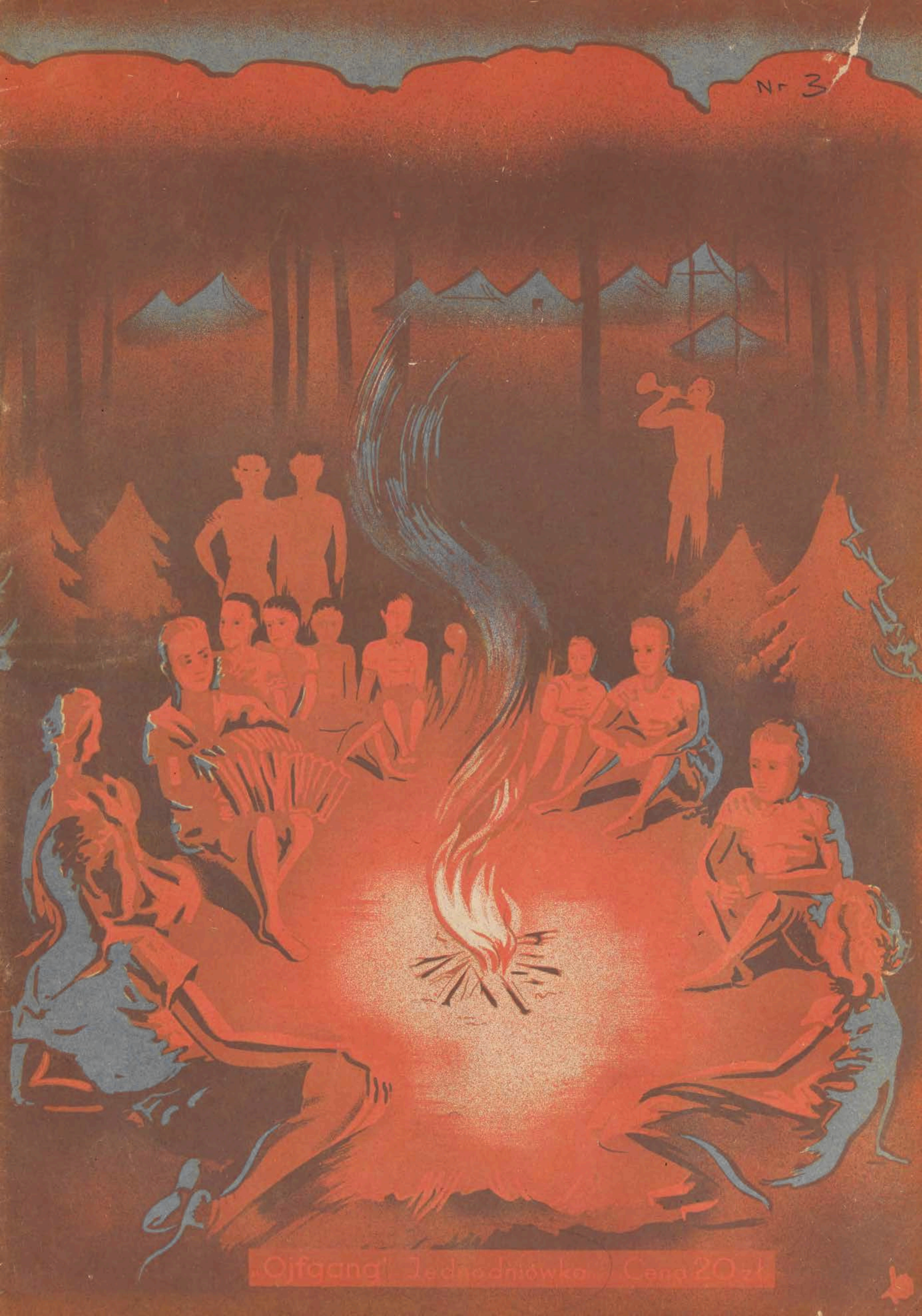
Nr 3
„Ojfgang" Jednodniówka Cena 20 zł